

MM-31

*die arbeidspatroon van gegradeerde
huisvroue in die pwv-gebied - deel 1:
deeltydse werk*

001.3072068
MM 31
HSRC

raad vir geesteswetenskaplike navorsing

RAAD VIR GEESTESWETENSKAPLIKE NAVORSING

Privaatsak X41, Pretoria, Republiek van Suid-Afrika

Telefoon 28831

Telegramme: RAGEN

Klasnr./Class No.	Registernr./No.
001.3072068 HSRC MM 31	21972/X

RGN

RAAD VIR
GEESTESWETENSKAPLIKE
NAVORSING

BIBLIOTEEK LIBRARY

HSRC

HUMAN
SCIENCES RESEARCH
COUNCIL

W.P. 809 7/69

President: Dr. P. M. Robbertse

Vise-presidente: Dr. A. J. van Rooy en dr. J. D. Venter

Sekretaris: Mej. K. M. Henshall

Institute van die RGN

Geschiedenisnavorsing

Inligting en Spesiale Dienste

Kommunikasienavorsing

Mannekragnavorsing

Navorsingsontwikkeling

Opvoedkundige Navorsing

Psigometriese Navorsing

Sosiologieuse Navorsing

Statistiese Navorsing

Taal, Lettere en Kuns

Administrasie

Funksie van die RGN

Die RGN onderneem, bevorder en koördineer navorsing op die gebied van die geesteswetenskappe, dien die Regering en ander instansies van advies insake die benutting van navorsingsbevindinge en versprei inligting betreffende die geesteswetenskappe.

RGN-BIBLIOTEEK
HSRC LIBRARY

21972 /X

VERVALDATUM / DATE DUE

Besorg asseblief hierdie publikasie terug of doen aan-soek om verlenging van die leentermyn voor die laaste datum hieronder gestempel.

Please return this publication or apply for an extension of the loan period before the last date stamped below.

27. 8. 76			
17. 11. 78			
11. 5. 79			
19. 8. 79			
30 JUN 1981			
28 FEB 1982			
1987 -06- 17			
14 OCT 1992			
IBL / ILL			

0000468166

2844363866

001.3072068 HSRC MM 31

* 0 4 6 8 1 9 *

SUID-AFRIKAANSE RAAD VIR GEESTESWETENSKAPLIKE
NAVORSING

DIE ARBEIDSPATROON VAN GEGRADUEERDE
HUISVROUWE
IN DIE PWV-gebied - DEEL 1:
DEELTYDSE WERK

DINA M. WESSELS, M.A. (Soc.Sc.), D.Phil., F.C.I.S.

INSTITUUT VIR MANNEKRAGNAVORSING
DIREKTEUR: W. VERHOEF

PRETORIA

1972

Verslag No. MM-31

Available in English

Kopiereg voorbehou

Prys R2,95

CRAFT PERS, PRETORIA

Hierdie publikasie en alle ander RGN-publikasies wat agter in hierdie publikasie
vermeld word, is verkrygbaar by
VAN SCHAIK-BOEKHANDEL,
Posbus 724,
PRETORIA.

ISBN O 86965 055 6

(English Edition ISBN O 86965 056 4)

VOORWOORD

Die rol wat vroulike werknemers in toenemende mate in die nywerheid, die onderwys, navorsing en die Staatsdiens speel, en hulle begeerte om op groter skaal deel te neem, is toe te skryf aan 'n surplus van werkgeleenthede as gevolg van die groeiende industrialisasie en verstedeliking van die RSA. 'n Steeds stygende lewenstandaard, kleiner gesinne en 'n hoër onderwyspeil bied verder aan 'n al hoe groter getal huisvroue die keuse om tuis te bly of buitenshuis loonarbeid te verrig. Alhoewel baie van hulle tot die arbeidsmark teruggekeer het, is daar nog groot getalle wat miskien sal wil terugkeer en getroude vroue wat tuis bly, word beskou as 'n belangrike reserwebron vir die arbeidsmark.

Daar is toenemende belangstelling in die moontlike mobilisasie van hierdie onontgonne reserwe arbeidsbron en die Instituut vir Mannekragnavorsing het 'n spesifieke verantwoordelikheid in hierdie verband. Die Instituut het in 1970 'n verkenningstudie in Pretoria onderneem en die bevindinge van die ondersoek het getoon dat die aanbod van vroulike deeltydse werkers die vraag na hulle dienste oorskry het. Dit het ook getoon dat vroue wat deeltydse werk soek, beter kwalifikasies gehad het as vroue wat alreeds op 'n deeltydse basis in diens geneem is. Dit was duidelik dat 'n ondersoek na die arbeidsaanbod van hooggekwalifiseerde huisvroue die volgende stap sou wees. So 'n ondersoek is in die Pretoria-Witwatersrand-Vereeniginggebied (PWV) onderneem. Die beginnings van hierdie navorsing word in twee dele vrygestel, waarvan die onderhavige verslag die eerste is. Dit skets die huidige toestand insake vraag na en aanbod van gegradeerde deeltydse werkers. Deel twee van die verslag, wat later gepubliseer sal word, handel oor voltydse indiensneming van gegradeerde huisvroue.

Die vroue met wie hierdie studie gemoeid is, is diegene in die PWV-gebied wat die hoogste opleiding geniet het. Dit blyk dat navorsing 'n nuttige doel kan dien deur 'n gedetailleerde studie van hierdie betreklik klein, maar steeds belangriker wordende groep vroue te maak. Die ondersoek gee 'n aanduiding van die reserwe van vroue met universiteitsopleiding wat beskikbaar sou wees as toestande so aangepas kon word, dat dit vir hulle moontlik sou wees om te werk. Dit betaam diegene wat daarin belang stel om mannekragtekorte te verlig, om ag te slaan op die bevoegdhede van die gegradeerde vroue wat, na 'n afwesigheid om 'n gesin groot te maak, graag weer deeltydse wil werk en daartoe gereed is. Werkgewers in die ondersoekgebied sal daarby baat om in aanmerking te neem watter breinkragpotensiaal tot hul beskikking sou wees indien pogings aangewend kon word om dit te benut en aan die behoeftes daarvan te voldoen. Om hierdie doel te bereik, sal daar deeglik en objektief met die spesifieke behoeftes en aspirasies van die vroue rekening gehou moet word en sal pogings aangewend moet word om dit te bevredig.

Daar word vertrou dat die resultate van hierdie ondersoek die ontwikkeling van deeltydse werkgeleenthede sal stimuleer en dat metodes gevind sal word om werk oral te reël vir die beskikbare beroepsvaardighede wat tans verlore gaan, met die nodige inagneming van al die ekonomiese en sosiale implikasies en belang wat daarby betrokke is. Die RGN sou huiver om maatreëls te bevorder wat die sosiale implikasies van die beroepsbeoefening van moeders verontagsaam. 'n Mens wonder of dit nie tyd geword het dat daar 'n statutêre beperking van werkure, tot 'n maksimum van vyf uur per dag, op alle moeders met voorskoolse of skoolgaande kinders gelê moet word nie.

Ek wil graag met dankbaarheid melding maak van die ondersteuning wat ontvang is van die respondent. Hulle is mense wat dikwels gevra word om inligting aangaande die instandhouding van die Nasionale Register van Natuur- en Geesteswetenskaplikes te verstrek en hulle samewerking ten opsigte van hierdie navorsing word des te meer op prys gestel.

A.M. Robertson
P R E S I D E N T

INHOUD

HOOFSTUK

BLADSY

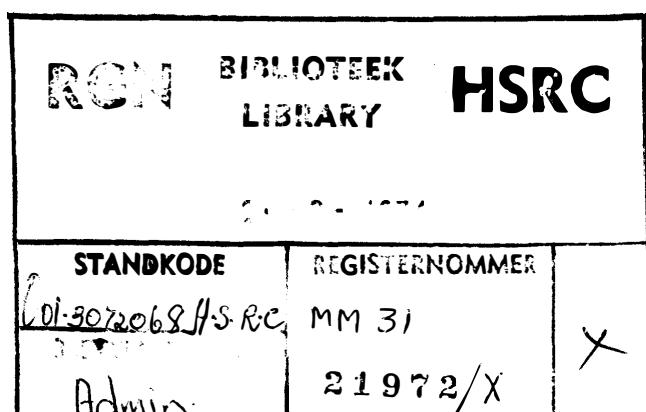
1	INLEIDING	1
1.1	Doele en omvang van ondersoek	1
1.2	Metode	1
1.2.1	Die ondersoeksteekproef	1
1.2.2	Versameling van gegewens	2
1.2.3	Betrouwbaarheid en verteenwoordigende aard van die ondersoek	3
1.2.4	Aanbieding	5
2	DIE AGTERGROND VAN DIE ONDERSOEKGROEP	8
2.1	Ouderdom en werkstatus	8
2.2	Huwelik en werkstatus	13
2.3	Beroepsbedrywigheid en kinders	14
2.4	Opvoedkundige agtergrond van die ondersoekgroep	21
3	DIE GEGRADUEERDE VROUWE WAT DEELTYDS WERK	24
3.1	Deeltydse beroepsbeoefening	24
3.2	Beroepe en deeltydse reëeling	24
3.3	Kwalifikasies en deeltydse beroepsbeoefening	26
3.4	Deeltydse beroepsbeoefening en salaris	30
4	DIE BESKIKBAARHEID VAN GEGRADUEERDE HUISVROUWE VIR DEELTYDSE BEROEPS-BEOEFENING	36
4.1	Huisvroue en ekonomiese beroepsaktiwiteit	36
4.2	Die onmiddellike aanbod van hoëvlakvrouekrag	36
4.2.1	Gebiedsverspreiding	36
4.2.2	Werkreëling en beroepsvoorkeur	37
4.2.3	Faktore wat vroue daarvan weerhou om deeltydse te begin werk	39
4.2.4	Kwalitatiewe aspekte van die onmiddellike reserweaanbod	39
4.2.5	Slotopmerkings	49
4.3	Gegradueerde wat van plan is om voor 1975 tot deeltydse beroeps-beoefening terug te keer	49
4.3.1	Die huishoudings van die toekomstige werkers van 1975	50
4.3.2	Die redes waarom die gegradueerde wat van plan is om later te werk nou daarvan weerhou word om tot die arbeidsmark toe te tree	53
4.3.3	Die gegradueerde se redes hoekom hulle na hul beroepe wil terugkeer	55
4.3.4	Studierigting van die gegradueerde wat van plan is om later te werk	55
4.3.5	Slotopmerkings	57
5	SLOT	60
5.1	Bevindings en gevolgtrekking	60
5.2	Aanbevelings	62
	BIBLIOGRAFIE	64
	BYLAE : VRAEELYS	65

TABELLE

TABEL

BLADSY

1.1	ONDERSOEKGROEP (RESPONDENTE) EN OORSPRONKLIKE STEEKPROEF (PWV-BEVOLKING VAN GEGRADUEERDES) VOLGENS OPVOEDKUNDIGE PRESTASIE EN STUDIERIGTING	4
1.2	DIE ONDERSOEKGROEP (RESPONDENTE) VERGELYK MET NIE-RESPONDENTE VOLGENS OUDERDOM EN STUDIERIGTING	6
2.1	OUDERDOMSVERSPREIDING VAN DIE ONDERSOEKGROEP VOLGENS WERKSTATUS	9
2.2	OUDERDOM VAN DIEGENE WAT DEELTYDSE WERK VERKIES, VOLGENS BEROEP	10
2.3	DIE REDES HOEKOM VOLTYDSE WERKERS EERDER DEELTYDS WIL WERK	12
2.4	HUWELIKSTAAT VAN GEGRADUEERDES, VOLGENS HULLE WERKSTATUS	13
2.5	GESINSGROOTTE VOLGENS WERKSTATUS VAN GEGRADUEERDE BEROEPSVROUWE	14
2.6	HUWELIKSTAAT EN WERKSTATUS VAN GEGRADUEERDE WERKERS, VOLGENS GESINSGROOTTE	17
2.7	DIE WERKSTATUS VAN KINDERLOSE, GEGRADUEERDE BEROEPSVROUWE VOLGENS OUDERDOM	18
2.8	GESINSGROOTTE VOLGENS REDES HOEKOM DAAR DEELTYDS EN NIE VOLTYDS GEWERK WORD NIE	20
2.9	STUDIERIGTING VAN GEGRADUEERDES, VOLGENS WERKSTATUS	22
3.1	DEELTYDSE WERKREëLING VOLGENS BEROEP (DEELTYDSE WERKERS)	25
3.2	STUDIERIGTING VAN DEELTYDSE WERKERS, VOLGENS BEROEP	27
3.3	MATE WAARIN BEROEPSVAARDIGHEID BENUT WORD, VOLGENS DEELTYDSE BEROEP	29
3.4	BEROEPSGROEP VAN DEELTYDSE WERKERS, VOLGENS SALARIS	31
4.1	GEBIEDSVERSPREIDING VAN VRAAG NA EN AANBOD VAN GEGRADUEERDE DEELTYDSE WERKERS IN DIE PWV-gebied	37
4.2	DEELTYDSE WERKREëLING DEUR WERKSOEKERS VEREIS, VOLGENS BEROEP VERLANG	38
4.3	BEROEP VOLGENS FAKTORE WAT VROUWE DAARVAN WEERHOU OM WERK TE AANVAAR	40
4.4	STUDIERIGTING VAN WERKSOEKERS, VOLGENS BEROEP VERLANG	42
4.5	WERKSOEKERS IN BESIT VAN NAGRAADSE GRADE	43
4.6	WERKSOEKERS SE VOORHUWELIKSE WERKREKORDS, VOLGENS BEROEP VERLANG	44
4.7	WERKSOEKERS SE NAHUWELIKSE WERKREKORD, VOLGENS DUUR VAN HUWELIK	45
4.8	WERKSOEKERS SE GEMIDDELDE NAHUWELIKSE WERKREKORD, VOLGENS HUWELIKSDUUR	47
4.9	MATE WAARIN KENNIS BEHOU IS, VOLGENS HUWELIKSDUUR	48
4.10	GETAL KINDERS PER GESIN, VOLGENS OUDERDOM VAN GEGRADUEERDE WAT VAN PLAN IS OM LATER TE WERK	51
4.11	VROUWE WAT VAN PLAN IS OM LATER TE WERK, GEKLASSIFISEER VOLGENS VERSPREIDING VAN KINDERS SE OUDERDOMME, VERGELEKE MET VROUWE WAT NOU DEELTYDS WERK OF IN STAAT IS OM DEELTYDS TE WERK	52
4.12	BEROEP VOLGENS FAKTORE WAT VROUWE WAT VAN PLAN IS OM LATER TE WERK DAARVAN WEERHOU OM NOU WERK TE AANVAAR	54
4.13	MOTIVERING OM LATER NA WERK TERUG TE KEER, VOLGENS BEROEP VERLANG	56
4.14	GEGRADUEERDES WAT VAN PLAN IS OM LATER TE WERK, VOLGENS OUDERDOM EN STUDIERIGTING	58

FIGURE

FIGUUR	BLADSY
1 OUDERDOMSVERSPREIDING VAN GEGRADUEERDE HUISVROUE IN DIE ONDERSOEK=GROEP WAT IN BEROEPSARBEID BELANG STEL	10
2 DIE WERKSTATUS VAN GEGRADUEERDE BEROEPSVROUE, VOLGENS GETAL KINDERS PER GESIN	15
3 TEENWOORDIGHEID VAN KINDERS EN HUISVROU SE BEROEPSBEDRYWIGHEID	16
4 GETAL WERKERS, VOLGENS JAARLIKSE SALARIS VERDIEN	33
5 BASIEESE JAARLIKSE BESOLDIGING VAN GEGRADUEERDES WAT DEELTYDS WERK	34
6 GESINSGROOTTE VOLGENS MOEDER SE OUERDOM	52

HOOFSTUK 1

INLEIDING

1.1 DOEL EN OMVANG VAN ONDERSOEK

Die Instituut vir Mannekragnavorsing het, met inagneming van die tekort aan hoëvlakmannekrag in die huidige arbeidsmark, hierdie ondersoek in die Pretoria-Witwatersrand-Vereeniginggebied onderneem om die arbeidsaanbod van gegradeerde huisvroue vas te stel wie se inskakeling in die arbeidsmag die hoëvlakmannekragtekort moontlik kan verlig in hierdie gebied wat industrieel die hoogste ontwikkel en die digste bevolk is in die RSA.

Met die navorsing word gepoog om die aard en omvang van die onbenutte op-leiding en beroepsvaardigheid van huisvroue met gevorderde opvoedkundige kwalifikasies aan te toon en om vas te stel watter kanse daar bestaan dat hulle arbeid vir indiensneming vir die huidige of in die nabye toekoms gemobiliseer kan word; om die aard en omvang van hoëvlakvrouekrag wat tans deur die nywerheid en ander sektore geëmployeer word, te beraam en om verbandhoudende feite in die lewens van huisvroue wat hulle ekonomiese bedrywigheid of werkloosheid beïnvloed, te ontdek. Die ondersoek is 'n objektiewe feitestudie van gegradeerde huisvroue wat getroud is, geskei is of in die weduweestaat verkeer, wat binne die PWV-gebied woonagtig is, wat werk, graag wil werk of nie daar-in belangstel om te werk nie.

Die bevindinge van die Pretoria-ondersoek (19) het aangetoon dat daar 'n redelik groot reserwe van plaaslike hoëvlakvrouekrag vir deeltydse werk bestaan. Om hierdie rede is daar besluit om met die huidige studie van die arbeidsaanbod van gegradeerde huisvroue te begin en dit op te volg met 'n huisondersoek na die onbenutte beroepsvaardigheid van die Blanke huisvrouevolking en om terselfdertyd die belangrikste voorwaardes waaronder hierdie potensiaal gerealiseer sou kon word, te ondersoek. Die huidige navorsing handel verder spesifiek oor gegradeerde vroue, vanweë die tekort aan wetenskaplikes, tegnoloë en tegnici, wat moontlik te wyte is aan die feit dat vroue met universitêre opleiding hul toespits op die gebied van die lettere.

Die ondersoek is verder vergemaklik deurdat die name en adresse van gegradeerde vroue vryelik bekomaar was as gevolg daarvan dat dit in die Nasionale Register van Natuur- en Geesteswetenskaplikes aangeteken is. Daar word beraam dat die Nasionale Register tot dusver ongeveer tussen 60 en 70 persent van alle vroulike gegradeerde in die RSA geregistreer het.

Aangesien daar moontlik afwykings binne gebiede kan wees ten opsigte van die peil van industriële ontwikkeling, bevolkingsdigtheid en veral die moontlike konsentrasie van vroulike gegradeerde in sekere stadsgebiede, het dit wenslik geblyk te wees om die navorsing te beperk tot die industriële kompleks van Pretoria, die Witwatersrand en Vereeniging, 'n gebied wat min of meer homogen is wat ontwikkeling en bevolkingsdigtheid betref en waarin daar twee groot universiteite, 'n kleiner universiteit, asook UNISA, verskillende navorsingsinstansies en 'n groot aantal kolleges en skole geleë is.

1.2 METODE

1.2.1 Die ondersoeksteekproef

Die steekproefprosedure wat gevolg is, was om bloot die name en adresse van moontlike huisvroue, dit wil sê getroudes, weduwees en geskeidenes wat moontlik huishoudelike pligte kan hê en wat in die genoemde gebied woon, uit die Nasionale Register te trek. Die vroue het minstens een graad (of gelykstaande kwalifikasie) behaal, wat die vereiste is vir registrasie. Dit het een aspek van die basis van steekproefkeuring uitgemaak; die ander was dat die vroue in die PWV-gebied (Pretoria, Witwatersrand en Vereeniging) woonagtig moes wees.

Die huidige ondersoek sluit diegene in besit van slegs 'n diploma uit, aangesien sodanige kwalifikasie nie erken word as gelykstaande aan 'n graad vir

die doel van die Nasionale Register nie. Die name van diplomahouers verskyn dus nie in die Register nie, wat meebring dat die oorgrote meerderheid verpleegsters en onderwyseresse wat in die gebied woonagtig is, uitgeskakel is.

1.2.2 Versameling van gegewens

Wat betref beplanning en werkwyse, is daar in hierdie ondersoek rekening gehou met die ondervinding wat tydens die Pretoria-ondersoek (19) opgedoen is en met die vertolking van die bevindinge van daardie ondersoek.

(a) Die vraelys

Met die oog daarop om die benodigde gegewens te versamel ten einde ondersoek in te stel na die aard en omvang van die beroepsbedrywigheid en arbeidsaanbod van gegradeerde vroue met huishoudelike verantwoordelikhede (voortaan huisvroue) wat in die ondersoekgebied woon en om die belangrikste feite wat betrekking het op hulle werk, werkloosheid en herindienstneming vas te stel, is 'n vraelys wat per pos versend kon word, opgestel. Die vrae is gebaseer op dié wat in die Pretoria-ondersoek (19) gebruik is en die huidige vraelys is op die proef gestel met die samewerking van 'n groepie gegradeerde, om die gesiktheid van hersiene vrae te toets. 'n Afskrif van die vraelys verskyn in die Bylae.

Die vraelys is gedurende Augustus en September 1970 gepos, met die gevolg dat die inligting wat aangebied word hoofsaaklik betrekking het op die laaste gedeelte van 1970.

(b) Reaksie

Altesaam 4165 vraelyste is gepos, waarvan 245 teruggestuur is, "Adres onbekend." Van die oorblywende 3920 vraelyste, is 2924 betyds terugbesorg, so dat 'n effektiewe reaksie van 74 persent verkry is. Slegs 12 van die vraelyste moes verwerp word omdat hulle onvolledig voltooi is. Bruikbare inligting is dus deur 2912 vroulike gegradeerde met moontlike huishoudelike verantwoordelikhede verskaf. Hierdie groep vroue kan in die volgende kategorieë ondervardeel word:

480 Deeltydse werkers (16,5%)
867 Voltydse werkers (29,8%)
174 Onmiddellik beskikbaar vir deeltydse werk (6,0%)
538 Sal voor 1975 beskikbaar word vir deeltydse werk (18,5%)
15 Onmiddellik beskikbaar vir voltydse werk (0,5%)
75 Sal voor 1975 beskikbaar word vir voltydse werk (2,6%)
763 Nie beskikbaar vir werk nie (26,2%)

TOTAAL 2912

As 'n mens in aanmerking neem dat 106 van die 867 voltydse werkers beweer het dat hulle graag deeltjys wou werk (Bylae V 1.A., bl. 66), behoort hulle in werklikheid tot die beskikbare aanbod van 654 deeltydse werkers (480 het die vraag bevredig en 'n surplusaanbod van 174 gelaat). Dit bring die getal deeltydse werkers op 760 te staan en verminder die beskikbare aanbod van 882 (867 + 15 surplusaanbod) tot 776 voltydse werkers. Altesaam 763 persone wil nie 'n loopbaan volg nie. Die res van die gegradeerde in die ondersoekgebied is tans nie beskikbaar nie maar hulle verteenwoordig 'n arbeidsaanbod wat binne die volgende paar jaar, dit wil sê voor 1975, geaktiveer kan word.

Waar daar 1536 gegradeerde huisvroue (66,8% of feitlik twee derdes) uit 'n totaal van 2299 (776 + 760 + 763) is wat hul in die arbeidsmark bevind of tans bereid is om daartoe toe te tree, wil slegs die helfte van hulle voltyds werk. Die vraag (867) na voltydse gegradeerde werkers oorskry egter dié na deeltydse gegradeerde werkers. Die aanbod vir voltydse werk is, in der waarheid feitlik versadig, met 'n skamele 1,7 persent (15 uit 882) van die aanbod vir voltydse werk nog buite die arbeidsmag. Die aanbod (760) vir deeltydse werk oorskry die vraag na deeltydse werkers, wat 23 persent (174 uit 760) nog werkloos laat en 106 persone in die voltydse arbeidsmark indwing.

Om op te som: Die gegradeerde huisvroue wat graag voltyds wil werk, is reeds terug in die arbeidsmark, maar 'n groot verhouding wat op die oomblik deeltydse werk wil hê, kan dit nie vind nie.

Hierdie oorsig gee met een oogopslag 'n aanduiding van die arbeidsaanbod van gegradeerde huisvroue in die PWV-gebied, dit wat hierdie studie hom ten doel gestel het om te bepaal.

Die groep van 15 en 75 wat vir voltydse werk onderskeidelik nou en later beskikbaar is, is as te klein beskou vir ontledings en word derhalwe verder buite rekkening gelaat. Die totaal word dus verminder tot 2822.

Ter wille van die betoog en die ontledings in hierdie verslag, word daar na die 763 vroue hierbo genoem, verwys as nie-beroepsgeoriënteerde gegradeerde (non-careerists) teenoor die 2059 gegradeerde wat beroepsvroue is (careerists), bestaande uit 867 voltydse werkers, 480 deeltydse werkers, 174 onmiddellik beschikbare deeltydse werkers en 538 toekomstige deeltydse werkers van 1975.

Die resultate van die ondersoek is besonder omvattend en daar is gerieflikheidshalwe besluit om die bevindinge in twee dele te publiseer.

Die eerste deel van die verslag handel oor die voorkoms van die deeltydse indiensneming van gegradeerde vroue en die kenmerke van hierdie gegradeerde arbeidsmag. Dit skets die toestand van vraag na en aanbod van gegradeerde deeltydse werkers, hulle werkstatus en hulle verspreiding volgens ouderdom, gesinsgrootte, opleiding, ondervinding en beroep en word derhalwe beperk tot die 480 vroue in die ondersoekgroep wat tans deeltydse werk, die 174 onmiddellik beschikbare deeltydse werkers (die reserweaanbod) en die 538 toekomstige deeltydse werkers van 1975. Dit is egter nie hier die bedoeling om die motivering vir die vroue se ekonomiese bedrywigheid te ontleed nie.

Deel 2 van hierdie verslag handel oor die voltydse werk van 867 gegradeerde vroue wat moontlik huishoudelike verantwoordelikhede het, hulle motivering, gesinsgrootte, kwalifikasies, beroep en salaris, en die mate waarin beroepskennis behoue bly en hul opleiding benut word in die werk wat hulle doen.

1.2.3 Betroubaarheid en verteenwoordigende aard van die ondersoek

Aangesien geen uiters persoonlike vrae gestel is nie, kan daar aanvaar word dat die antwoorde die respondent se oordeel van feite is. Slegs een vraag, die wat oor salaris gehandel het, is deur baie as te persoonlik beskou en onbeantwoord gelaat. Dit was nie nodig om die vroue se curriculum vitae te vra nie, aangesien besonderhede hieroor alreeds in die Nasionale Register beschikbaar was. Alle verstrekte inligting is as streng vertroulik beskou en persone kan nie uit die ontledings geïdentifiseer word nie.

By gebrek aan toepaslike statistiek oor die werk en huwelikstaat van die vroulike gegradeerde bevolking, was daar geen presiese metode waardeur die verteenwoordigende aard van die huidige gegewens getoets kon word nie. Dit was tog moontlik om op grond van beschikbare gegewens in die Nasionale Register naasteby 'n vergelyking te tref tussen diegene wat bruikbare inligting ingestuur het (die ondersoekgroep) en die oorspronklike ondersoeksteekproef aan wie vraelyste gepos is.

In tabel 1.1 word die hoogste grade van respondenten (die totale ondersoeksgroep van 2912) met dié van die oorspronklike steekproef (4165) vergelyk. By gebrek aan vergelykbare nasionale syfers is laasgenoemde groep vir die doel van hierdie ondersoek, verteenwoordigend van die statistiese bevolking van gegradeerde in die bepaalde PWV-gebied.

TABEL 1.1

ONDERSOEKGROEP (RESPONDENTE) EN OORSPRONKLIKE STEEKPROEF (PWV-BEVOLKING VAN GEGRADUEERDES) VOLGENS OPVOEDKUNDIGE PRESTASIE EN STUDIERIGTING

Studierigting	Groep	Peil van opvoedkundige prestasie										Totaal	
		Diploma gelukstaande aan graad		Baccalaureusgraad		Honneursgraad		Meestersgraad		Doktorsgraad			
		N	%	N	%	N	%	N	%	N	%		
Wetenskap (suiwer en toegepas)	Oorspronklike steekproef (PWV-bevolking van gegradsueerde)	N 1,1	9 79,9	647 79,9	18,7	70 8,6	18,7	58 7,2	25,7	26 3,2	43,3	810 100	
	Ondersoekgroep	N 1,3	8 80,8	479 80,8	19,8	47 7,9	18,1	40 6,7	25,0	19 3,2	45,2	593 100	
Mediese en paramediese wetenskappe	Oorspronklike steekproef (PWV-bevolking van gegradsueerde)	N 7,2	34 85,6	403 85,6	11,7	9 1,9	2,4	15 3,2	6,6	10 2,1	16,7	471 100	
	Ondersoekgroep	N 7,7	26 85,5	290 85,5	12,0	7 2,1	2,7	9 2,7	5,6	7 2,1	16,7	339 100	
Lettere/ humaniora	Oorspronklike steekproef (PWV-bevolking van gegradsueerde)	N 0,3	8 82,6	2261 82,6	65,5	293 10,7	78,3	151 5,5	66,8	24 0,9	40,0	2737 100	
	Ondersoekgroep	N 0,2	4 82,2	1537 82,2	63,7	204 10,9	78,5	109 5,8	68,1	16 0,9	38,1	1870 100	
Handel en administrasie	Oorspronklike steekproef (PWV-bevolking van gegradsueerde)	N %		143 97,3	4,1 1,4	2 1,4	0,5 1,4	2 1,4	0,9 1,4			147 100	
	Ondersoekgroep	N %		106 96,4	4,4 1,8	2 1,8	0,8 1,8	2 1,8	1,2 1,8			110 100	
TOTAAL	Oorspronklike steekproef (PWV-bevolking van gegradsueerde)	N 1,2	51 82,9	3454 92,9	100 9,0	374 5,4	100 5,4	226 1,4	100 1,4	60 1,4	100	4165 100	
	Ondersoekgroep	N 1,3	38 82,8	2412 82,8	100 8,9	260 5,5	100 5,5	160 1,4	100 1,4	42 1,4	100	2912 100	

Wanneer die kolomme af gelees word, dit wil sê volgens peil van graad, is die syfers vir die ondersoekgroep (die respondent) feitlik dieselfde as die ooreenstemmende syfers vir die PWV-bevolking van gegradsueerde in tabel 1.1. Alhoewel daar geringe verskille binne die "studierigting"-groep waargeneem kan word, is hulle onbeduidend, aangesien die totale feitlik geheel en al met mekaar ooreenstem. Daar word beraam dat geregistreerde persone tussen 60 en 70 persent van die bevolking van gegradsueerde in die betrokke gebied uitmaak en daar is geen rede om te vermoed dat die Nasionale Register in enige mate nie verteenwoordigend is nie. Die feit dat 1000 persone uit die steekproef nie gereageer het nie, mag 'n vraagteken plaas oor die verteenwoordigende aard van die ondersoekgroep. Die moontlike invloed hiervan is in tabel 1.2 getoets.

As die persentasies in tabel 1.2 dwars gelees word, kom 'n mens tot die gevoldtrekking dat die verskille tussen respondent en nie-respondent, wat betrek die ouderdomspatroon, nie juis noemenswaardig is nie. Dit blyk voldoende te wees om te beweer dat dit onwaarskynlik is dat daar enige bron van vooroordeel hier teenwoordig sal wees.

Hoewel daar geensins daarop aanspraak gemaak word dat die ondersoekgroep 'n verteenwoordigende steekproef vir die PWV-gebied is nie, is daar tog min rede om te glo dat dit nie wel die geval is nie. Die doel was om sekere feite oor 'n groot groep universiteitsopgeleide vroue wat elke studierigting verteenwoordig en wie se ouderdomme wyd uiteenlopend is, vas te stel. Die bevindinge behoort 'n redelike aanduiding te gee van die beroepe en die akademiese prestasies van gegradsueerde vroue in die ondersoekgebied.

1.2.4 Aanbieding

Die studie van vrouwewerkers met huishoudelike verantwoordelikhede lewer die probleem op dat hulle beroepsbedrywigheid binne die arbeidsmag nie volgens 'n eenvoudige patroon bepaal kan word nie. Die ondersoek verskaf inligting oor gesinsamestelling, beroep, beplande kontinuiteit van werk, beroepsondervinding, werkure en huidige salaris. Bykomende inligting oor ouderdom, studierigting, asook peil van graad is uit die Nasionale Register verkry. In hierdie verslag het die gegewens oor die deeltydse beroepsbedrywigheid van die gegradsueerde betrekking op sulke faktore soos ouderdom, studierigting en graad wat behaal is en op gesinsverpligtinge, soos weerspieël deur die aantal kinders in die huishouding.

Die gegradsueerde is gevra of hulle werk en, indien dit nie die geval was nie, of hulle graag in die toekoms vir besoldiging sou wou werk. Indien hulle op die laaste vraag bevestigend geantwoord het, moes hulle aandui op watter tydstip in die toekoms hulle graag sou wou werk. Diegene wat nie graag na die arbeidsmark wou terugkeer nie, is in tabel 1.1 en tabel 1.2 opgeneem, slegs om 'n aanduiding te gee van die getal vrouelyste wat terug ontvang is, maar hulle word verder geheel en al by enige ontledings uitgesluit. Hierdie kategorie bestaan hoofsaaklik uit jong getrouwe vroue in die ouderdomsgroep 20 tot 39, die tydperk waarin die meeste kinders gebore word en moeders vir die opvoeding van hulle kinders moet sorg, naamlik 337 uit 763 (44,2%); verskeie van hierdie vroue het beweer dat hulle dit moeilik vind om hulle omstandighede in die volgende vyf jaar vooruit te bepaal. Daar was verder 139 (18,2%) wat 60 jaar en ouer was, wat nie na hulle beroepe wou terugkeer nie. Met die oog op die omvang van die inligting wat van die werkers en diegene wat van plan is om te werk (laasgenoemde verteenwoordig 'n arbeidsreserwe) verwag is, is geen verdere vrae aan hierdie groep gestel nie (Bylae, Vraag 1 B, bl. 67). Hierdie gegradsueerde beskou buitenhuise beroepsbedrywigheid, selfs in die toekoms, as onwaarskynlik en is dus, vir die huidige, van geen belang vir die doelstellings van hierdie ondersoek nie.

Die belangrikste indelings wat gebruik is om die bevindinge aan te bied, is die volgende:

Ouderdomsgroep: Alhoewel vrouelyste ongeag ouderdom uitgestuur is, is die ontledings beperk tot werkende vroue van 20 jaar en ouer wat getroud of geskei is, of in die weduwestaat verkeer. Wat huisvroue wat werk soek betrek, is die ontleding beperk tot persone tussen die ouderdomme van 20 en 64 jaar. Die ouderdomsgroep 60 jaar en ouer is uitgelaat by die groep wat binne die volgens-

TABEL 1.2

DIE ONDERSOEKGROEP (RESPONDENTE) VERGELYK MET NIE-RESPONDENTE VOLGENS OUDERDOM EN STUDIERIGTING

Studie=rigting	Groep	Ouderdom van vroue (jaar)												Totaal								
		20-24		25-29		30-34		35-39		40-44		45-49		50-54		55-59		60-64				
		N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	
Wetenskap	Respondente N %	24 4,1	19,1	100 16,9	21,2	112 18,9	22,5	78 13,2	19,6	77 13,0	18,5	71 12,0	19,3	56 9,4	22,1	33 5,6	19,4	23 3,9	21,3	19 3,2	18,5	593 100
	Nie-respondente N %	8 3,7	12,1	54 24,9	19,1	42 19,4	8,4	15 6,9	11,2	26 12,0	15,7	19 8,8	13,4	18 8,3	7,1	18 8,3	21,4	9 4,1	17,0	8 3,7	20,0	217 100
Mediese en para-mediese weten-skappe	Respondente N %	20 6,0	15,9	51 15,0	10,8	60 17,7	12,1	39 11,5	10,0	45 13,3	10,8	55 16,2	15,0	26 7,7	10,3	21 6,2	12,4	8 2,4	7,4	14 4,1	13,6	339 100
	Nie-respondente N %	4 3,0	6,1	31 23,5	11,0	18 13,7	9,4	17 12,9	12,7	22 16,7	13,3	14 10,6	9,9	8 6,1	8,5	9 6,9	10,7	5 3,8	9,4	4 3,0	10,0	132 100
Lettere/humaniora	Respondente N %	72 3,9	57,1	307 16,4	65,0	300 16,0	60,2	274 14,7	68,8	272 14,6	65,4	222 11,9	60,3	166 8,9	65,6	112 6,0	65,9	76 4,1	70,4	69 3,7	67,0	1870 100
	Nie-respondente N %	52 6,0	78,8	190 21,9	67,4	127 14,7	66,2	96 11,1	71,6	112 12,9	67,5	106 12,2	74,7	65 7,5	69,2	52 6,0	61,9	39 4,5	73,6	28 3,2	70,0	867 100
Handel en administrasie	Respondente N %	10 9,1	7,9	14 12,7	3,0	26 23,6	5,2	7 6,4	1,8	22 20,0	5,3	20 18,2	5,3	5 4,6	2,0	4 3,6	2,4	1 0,9	0,9	1 0,9	1,0	110 100
	Nie-respondente N %	2 5,4	3,0	7 18,9	2,5	5 13,5	2,6	6 16,2	4,5	6 16,2	3,6	3 8,1	2,1	3 8,1	3,2	5 13,5	6,0					37 100
TOTAL	Respondente N %	126 4,3	100	472 16,2	100	498 17,1	100	398 13,7	100	416 14,3	100	368 12,6	100	253 8,7	100	170 5,8	100	108 3,7	100	103 3,5	100	2912 100
	Nie-respondente N %	66 5,3	100	282 22,5	100	192 15,3	100	134 10,7	100	166 13,3	100	142 11,3	100	94 7,5	100	84 6,7	100	53 4,2	100	40 3,2	100	1253 100

de vyf jaar beskikbaar sal word.

Deeltydse en voltydse werkers: Die ontledings in hierdie verslag het slegs betrekking op deeltydse werkers, dit wil sê, diegene wat per definisie vir die doeleindes van die verslag verwag word om 30 uur of minder per week te werk, met die voorbehoud dat persone wat vir 25 uur per week of langer lessings gee of skoolhou, beskou word as voltydse werkers (Bylae, bl. 66).

Beroep: Inligting oor beroepe is gekodeer uit 'n lys van 53 beroepsgroepe wat spesiaal vir die ondersoek voorberei is. Vir die doel van hierdie verslag is hierdie groepe egter tot dertien hoofberoepsgroepe ingekort. Die klein getalle in sekere kategorieë het nie 'n meer uitgebreide en gedetailleerde indeling geregverdig nie.

Studierigting: As gevolg van die klein getalle in sekere kategorieë, is graadkursusse onder ses fakulteite gegroepeer, naamlik onderwys, suwer en toegepaste natuurwetenskap, suwer en toegepaste geesteswetenskap, geneeskunde, mediese hulpdienste en handel en administrasie. Die meerderheid van die ontledings verwys na hierdie indelings maar daar word na ondergeskikte studierigtigs verwys waar dit gerade geag word.

Studierigting word bepaal deur die hoogstegraad wat ontvang is.

Gebied. Hierdie term verwys na die afgebakende ondersoekgebied, naamlik Pretoria, die Witwatersrand en die Vereeniging-Vanderbijlkompleks, voortaan die PWV-gebied, tensy daar spesifiek na subgebiede verwys word soos byvoorgebeeld die Pretoriagebied.

HOOFSTUK 2

DIE AGTERGROND VAN DIE ONDERSOEKGROEP

In hierdie hoofstuk word verskillende kenmerke van die vroue in die ondersoekgroep (die respondent) aangebied. Daar word verwys na ouderdom, huwelikstaat en gesinsamestelling. Meer gedetailleerde ontledings van opleiding, beroep en beroepsondervinding van die deeltydse werkers en die reserwe-aanbod van deeltydse werkers word in die hieropvolgende hoofstukke gegee.

2.1 OUDERDOM EN WERKSTATUS

Die oorspronklike steekproef van 4165 gegradeerde het 'n wye ouderdomsomvang gedek. Ten tye van die ondersoek was die ouderdomsverspreiding van die respondent tussen 20 jaar en 65 en ouer. Die gemiddelde ouderdom was net meer as 40 jaar en die mediaanouderdom 38,9 jaar. Aangesien dit hoogs onwaarskynlik is dat 'n graad voor die ouderdom van 20 jaar behaal kan word, en met inagneming van die feit dat alle deelnemers aan die ondersoek óf getroud óf voorheen getroud was, is dit nie verbasend dat daar geen respondent onder hierdie ouderdom was nie.

Tabel 2.1 gee die ouderdomsverspreiding van die ondersoekgroep aan in verhouding tot hul werkstatus. Vyfjaarintervalle word getoon, terwyl die vroue wat 65 jaar of ouer is as een groep behandel word. Daar sal onthou word dat die 15 voltydse werkers wat tans werkloos is en die 75 wat van plan is om in die toekoms voltyds te werk, weens hul klein getalle buite rekening gelaat is by die ontledings. Die totale getal van 2912 in die ondersoekgroep word dus tot 2822 verminder.

Die veranderende ouderdomspatroon volgens werkstatus (wat duideliker op te merk is in die opsomming van tabel 2.1) illustreer die wyse waarop vroue met gesinsverantwoordelikhede op die arbeidsmark reageer deur hulle beskikbaarheid of nie-beskikbaarheid vir voltydse of deeltydse werk.

Die ouderdomme van ongeveer 'n derde van sowel voltydse as deeltydse werkers (onderskeidelik 30,4 en 30,9%) en 'n derde (33,9%) van diegene wat onmiddellik beschikbaar is vir deeltydse werk wissel tussen 20 en 34 jaar, die belangrikste tydperk in die gesinsbouproses, teenoor die 61,7 persent (na verhouding twee keer soveel) van diegene wat nie nou in staat is om tot die arbeidsmark toe te tree nie, maar wel van plan is om dit voor 1975 te doen. Teen daardie tyd sal presies die helfte (167 uit 332) na die volgende ouderdomsgroep (35 tot 39) verskuif het, terwyl die ander helfte van hierdie toekomstige deeltydse arbeidsmag van 1975 nog in die belangrikste tydperk in die gesinsbouproses sal verkeer.

Die ouderdomme van meer as die helfte (51,7%) van die deeltydse werkers wissel tussen 35 en 49 jaar, teenoor 43,1 persent van die voltydse werkers, 35,0 persent van die toekomstige deeltydse werkers en 34,9 persent van diegene wat nie van plan is om te werk nie. In hierdie stadium het die moeder gewoonlik skoolgaande kinders in die huishouding.

Van die voltydse werkers is 26,5 persent 50 jaar of ouer, teenoor slegs 17,5 persent van die deeltydse werkers en 3,4 persent van die toekomstige deeltydse werkers.

Die ouderdomspatroon van diegene wat onmiddellik beschikbaar is vir deeltydse werk verskil effens van dié van vroue wat alreeds deeltydse werk. Meer van eersgenoemde is in die ouderdomsgroep 20 tot 34 en 50 en ouer (onderskeidelik 33,9 en 20,7% teenoor 30,9 en 17,5% van diegene wat alreeds deeltydse werk), en minder is in die ouderdomsgroep 35 tot 49 (45,4% teenoor die 51,7% van deeltydse werkers).

Tabel 2.1 gee 'n duidelike beeld van die deelname aan die arbeidsmag deur gegradeerde huisvroue. Die deelnamesyfer gedurende die tydperk van gesinsbou, wanneer daar babas in die huis is, is laag. Na hierdie stadium begin die

TABEL 2.1
OUERDOMSVERSPREIDING VAN DIE ONDERSOEKGROEP VOLGENS WERKSTATUS

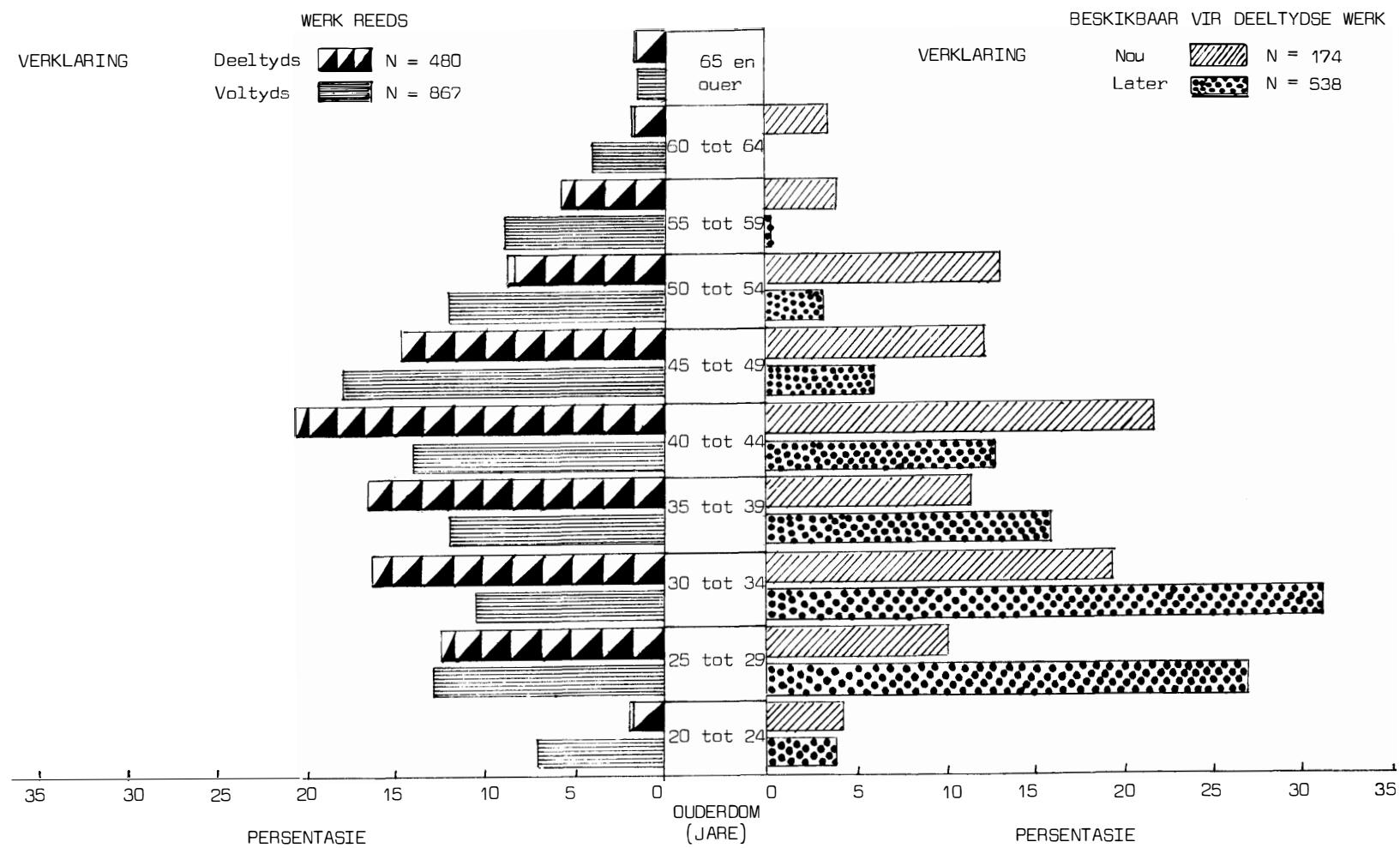
Werkstatus	Ouderdom (jaar)											Totaal	
	20-24	25-29	30-34	35-39	40-44	45-49	50-54	55-59	60-64	65 en ouer	N	%	
Werk voltyds	N	61	111	192	195	122	156	105	75	35	15	867	30,7
	%	7,0	12,8	10,6	11,0	14,1	18,0	12,1	8,7	4,0	1,7	100	
Werk deeltyds	N	8	61	179	179	199	70	41	27	8	8	480	17,0
	%	1,7	12,7	16,5	16,5	20,6	14,6	8,5	5,6	1,7	1,7	100	
Nou beskikbaar vir deeltydse werk	N	8	18	33	20	38	21	23	7	6		174	6,2
	%	4,6	10,3	19,0	11,5	21,8	12,1	13,2	4,0	3,5		100	
Van plan om later deeltyds te werk (toekomstige werkers van 1975)	N	21	144	167	87	69	32	17	1			538	19,1
	%	3,9	26,8	31,0	16,2	12,8	6,0	3,2	0,2			100	
Nie van plan om te werk nie	N	18	111	107	101	85	81	61	60	59	80	763	27,0
	%	2,4	14,5	14,0	13,2	11,1	10,6	8,0	7,9	7,7	10,5	100	
TOTAAL	N	116	445	478	382	413	360	247	170	108	103	2822	100
	%	4,1	15,8	16,9	13,5	14,6	12,8	8,8	6,0	3,8	3,6	100	

OPSUMMING

Werkstatus	Ouderdom (jaar)			Totaal		Mediaanouderdom (jaar)
	20-34	35-49	50-65+	N	%	
Werk voltyds	N	264	373	230	867	30,7
	%	30,4	43,1	26,5	100	42,0
Werk deeltyds	N	148	248	84	480	17,0
	%	30,9	51,7	17,5	100	39,7
Nou beskikbaar vir deeltydse werk	N	59	79	36	174	6,2
	%	33,9	45,4	20,7	100	40,1
Van plan om later deeltyds te werk (toekomstige werkers van 1975)	N	332	188	18	538	19,1
	%	61,7	35,0	3,4	100	32,1
Nie van plan om te werk nie	N	236	267	260	763	27,0
	%	30,9	34,9	34,1	100	41,6
TOTAAL	N	1039	1155	628	2822	100
	%	36,8	40,9	22,2	100	38,9

FIGUUR 1

OUDERDOMSVERSPREIDING VAN GEGRADUEERDE HUISVROUWE IN DIE ONDERSOEKGROEP WAT IN BEROEPSARBEID BELANG STEL

vroue weer toetree tot die deeltydse arbeidsmark en hul beroepsbedrywigheid bereik 'n hoogtepunt wanneer die moeders tussen 35 en 49 jaar oud is. Op die ouderdom van 50 jaar is meer vroue in staat om voltyds te werk.

Die gegradueerde wat beweer het dat hulle nie beskikbaar vir werk is nie, selfs nie in die toekoms nie (nie beroepsgeoriënteerd nie), is eweredig versprei oor die drie ouderdomskategorieë wat in die opsomming van tabel 2.1 aangedui word, met ongeveer 'n derde in elke kategorie, naamlik 30,9 persent wat 20 tot 34 jaar oud is, 34,9 persent tussen die ouderdomme van 35 en 49 en 34,1 persent bo die ouderdom van 50.

Dit onderstreep verder die invloed van ouderdom as 'n determinante in die ekonomies bedrywigheidsyfer van vroue met huishoudelike verpligte, of, omgekeerd, ouderdom het geen betekenis waar die invloede wat vroue uit die arbeidsmag hou, binne hulle beheer lê nie (die wat nie beroepsgeoriënteerd is nie).

Figuur 1 stel die persentasies in tabel 2.1 diagrammaties voor, slegs vir gegradueerde wat 'n loopbaan beoefen of wil beoefen.

Daar kan van die gegewens in tabel 2.1 en figuur 1 afgelei word dat ouderdom 'n belangrike variant is in die beskikbaarheid en nie-beskikbaarheid van beroepsvroue met gesinspligte vir voltydse en deeltydse werk.

In die huidige ondersoek is die voltydse werkers gevra of hulle deeltydse werk sou verkies indien hulle die geleentheid gegun sou word. Eenhonderd-en-ses persone uit die 867 (12,2%) het bevestigend geantwoord.

Tabel 2.2 word gegee om die ouderdomsverspreiding van hierdie vroue volgens hulle voltydse beroep weer te gee.

TABEL 2.2

OUERDOM VAN DIEGENE WAT DEELTYDSE WERK VERKIES, VOLGENS BEROEP

Beroep	Ouderdom (jare)			Totaal	
	20-34	35-49	50-65+	N	%
Wetenskaplike, tegnoloog, wiskundige, ander wetenskaplikes		4	1	5	4,7
Tegnikus en tegniese assistente	4	2	1	7	6,6
Mediese dokter	4	7	4	15	14,2
Apteker, fisioterapeut, radiografiste en ander in paramediese dienste	3			3	2,8
Universiteitsprofessor, lektrise	4	4		8	7,5
Skoolonderwyseres	7	15	10	32	30,2
Vertaalster, proefleseres, omroepster, joernaliste, kunstenares, skryfster en vermaaklikheidskunstenares	3	1		4	3,8
Bibliotekaresse en biblioteekassistentes	5	3	1	9	8,5
Sosiale wetenskaplike (navorsers, sielkundige, sosiale werkster, ens.)	4	5	3	12	11,3
Sekretariesse, klerk, ontvangsdame, boekhouder	3	4	4	11	10,4
TOTAAL		N	37	45	24
		%	34,9	42,5	22,6
				106	100

Dit is nie moontlik om te sê of hierdie vroue werk omdat hulle ekonomiese omstandighede hulle daartoe dwing nie, maar die feit dat hulle bereid is om 'n veel laer salaris vir deeltydse werk te verdien, kan beteken dat ekonomiese redes nie van oorheersende belang is nie. Volgens hulle beroepsverspreiding lyk dit eerder asof daar 'n vraag na hulle spesifieke vaardighede bestaan.

Tabel 2.2 toon dat 40 (8 + 32) of 37,7 persent van hierdie gegradeerde in die onderwysberoep staan. Uit kommentaar op die vraelyste is dit duidelik dat buiteskoolse bedrywighede en buitemuurse lesings te veel inbreuk maak op die tyd van getroude onderwyseresse en dosente. Jong onderwyseresse klaar verder dat hulle onder kontrak is om voltyds te werk. Mediese dokters is goed verteenwoordig (15 of 14,2%). Een dokter het geskryf, "Daar word van my vereis om voltyds te werk om in die register van spesialiste opgeneem te word." 'n Ander het beweer, "Daar is geen ander uitweg as om voltyds te werk nie." In sy Mannekragopname no. 8 (16), wys die Departement van Arbeid daarop dat daar tekorte bestaan vir vroulike chemici, tegnici, dokters, verpleegsters, aptekers, diëetkundiges en vir alle terapeute in die mediese hulpdienste, sosiale werksters en bibliotekaresses.

Daar kan van tabelle 2.1 en 2.2 opgemerk word dat die groep onder bespreking betreklik jonger is as die oorbylwende 761 voltydse werkers wat verkies om voltyds te werk. Van laasgenoemde is 29,8 persent (227) tussen die ouderdomme van 20 en 34, 43,1 persent (328) tussen die ouderdomme van 35 en 49 jaar, terwyl 27,1 persent (206) ouer as 50 is, teenoor onderskeidelik 34,9 persent, 42,5 persent en 22,6 persent van die voltydse werkers wat eerder deeltyds sou wou werk. 'n Opvallende kenmerk van die ouderdomsverspreiding van hierdie groep is dat dit in 'n hoë mate ooreenkoms met dié van die 174 vroue wat nou beskikbaar is vir deeltydse werk (die surplusaanbod) maar wat steeds werkloos is as gevolg van die skaarste aan deeltydse werkgeleenthede. Van hierdie persone was daar 33,9 persent, 45,4 persent en 20,7 persent in die onderskeie ouerdomsgroepe.

Hoewel hulle verhouding, naamlik 12 uit 100 (ongeveer 1 uit 8) nie so belangrik skyn te wees nie, sal dit nogtans die moeite wêreld wees om die redes waarom die vroue nie voltyds wil werk nie, te ondersoek. Ses van hulle het nie die vraag beantwoord nie en word by tabel 2.3 uitgelaat.

TABEL 2.3
DIE REDES HOEKOM VOLTYDSE WERKERS EERDER DEELTYDS WIL WERK

Rede	N	%
Nie genoeg tyd by man en kinders nie	37	37,0
Het skoolgaande kinders - wil graag in die middae tuis wees	7	7,0
Voltydse werk plus huishouding te uitputtend	13	13,0
Wil graag met 'n gesin begin	4	4,0
Siek man of kind tuis	2	2,0
Wil meer vrye tyd hê	16	16,0
Ander redes	21	21,0
TOTAAL	100	100,0

Slegs vier van die kinderlose vroue het gesê dat hulle met 'n gesin wil begin. Meer as 'n derde, (37%) het gesê dat hulle nie genoeg tyd het by hul mans en kinders nie en 'n verdere sewe wil graag in die middae tuis wees by hul skoolgaande kinders. "Nie genoeg vrye tyd nie" en "uitputting" hou verband, en 29 vroue het hierdie rede verstrek. Die vroue wat voltydse werk te veel eisend vind, voer aan dat hul besorgdheid oor hulle gesinne die vernaamste rede hiervoor is. "Nie genoeg tyd vir die gesin nie" en "skoolgaande kinders smiddags tuis" is redes wat gesamentlik meer voorkom as enige ander (44%).

Terwyl hierdie gegradeerde getroude vroue graag die werk wil hê waarvoor hulle opgelei is en wel die werk vind omdat daar 'n tekort aan hulle vaardighede is, kan hulle nogtans nie voltydse werk behartig nie, vanweë hulle kinders

en huishoudelike verantwoordelikhede.

Die veranderende ouderdomspatroon volgens werkstatus gee 'n duidelike beeld van die optrede van gegradsueerde loopbaanbeoefenaars in die arbeidsmag:

(i) Die deelnamesyfer is laag gedurende die ouderdomme 20 tot 34, wanneer gesinsbou plaasvind. Slegs 30 persent van die werkende vroue is in hierdie ouderdomsgroep, terwyl 60 persent van diogene wat tans werkloos is, maar van plan is om later te werk, in dieselfde ouderdomsgroep val.

(ii) Die deeltydse deelnamesyfer bereik 'n hoogtepunt (meer as 50% van hulle) wanneer die vroue tussen die ouderdomme van 35 en 49 is, die tydperk wanneer daar gewoonlik skoolgaande kinders in die gesin is.

(iii) Op die ouderdom van vyftig jaar is meer vroue in staat om voltyds te werk. Van die voltydse werkers is 26,5 persent 50 jaar of ouer, teenoor slegs 17 persent van die deeltydse werkers en 3,4 persent van die toekomstige deeltydse werkers.

Een uit agt van die voltydse werkers het deeltydse werk verkies. Hulle belangrikste rede hiervoor is dat hulle nie voltyds kan werk nie vanweë die eise wat kinders en gesinsorg aan hulle stel. Die ouderdomspatroon van hierdie vroue kom in 'n hoër mate ooreen met dié van die surplusaanbod van deeltydse werkers as met die ouderdomsverspreiding van diogene wat verkies om voltyds te werk.

Die gegradsueerde wat nie beroepsgeoriënteerd is nie, is daarenteen eweredig versprei oor die drie bogenoemde ouderdomskategorieë, met ongeveer 'n derde by elk. Ouderdom het, met ander woorde, as bepalende faktor geen betekenis hier nie.

2.2 HUWELIK EN WERKSTATUS

Die breë doel van die studie was om feite oor huisvroue met huishoudelike verantwoordelikhede en hulle beroepsbedrywigheid of loopbaanaspirasies in te win. Ag is geslaan op die feit dat daar kinderlose getrouwe huisvroue, wedewees en geskeidenes wat wel kinders mag hê, in die ondersoek betrek is. Oit blyk dus redelik te wees om in die hieropvolgende ontledings getrouwe vroue en diogene wat in die weduweestaat verkeer, of geskei of vervreem is, eners te behandel vir die doeleindes van die aanbieding van die gegewens. Dit is voldoende om in tabel 2.4 die verspreiding van die ondersoekgroep ten tye van die ondersoek volgens hierdie kategorieë aan te toon.

TABEL 2.4

HUWELIKSTAAT VAN GEGRADUEERDES, VOLGENS HULLE WERKSTATUS

Werkstatus	Huwelikstaat						Totaal	
	Getroud		Weduwees		Geskei			
	N	%	N	%	N	%	N	%
Werk voltyds	N 81,2	27,2	85 9,8	64,4	78 9,0	77,2	867 100	30,7
Werk deeltyd	N 95,0	17,6	15 3,1	11,4	9 1,9	8,9	480 100	17,0
Nou beskikbaar vir deeltydse werk	N 96,0	6,5	5 2,9	3,8	2 1,1	2,0	174 100	6,2
Van plan om later deeltyd te werk (toekomstige deeltydse werkers van 1975)	N 99,3	20,6	1 0,2	0,8	3 0,6	3,0	538 100	19,1
Nie van plan om te werk nie	N 95,4	28,1	26 3,4	19,7	9 1,2	8,9	763 100	27,0
TOTAAL	N 91,7	100	132 4,7	100	101 3,6	100	2822 100	100

Dit is gewoonlik vanselfsprekend dat weduwees en geskeidenes vir besoldiging moet werk, of hulle kinders het of nie. Die hoë persentasies weduwees (64,4%) en geskeidenes (77,2%) wat voltyds werk, teenoor slegs 27,2 van die getroude vroue, wek die vermoede dat die salaris wat met voltydse werk verdien word nie goedmoeds ontbeer kan word nie. Daar word weer na hulle verwys in die volgende afdeling wat handel oor die getal kinders in die huishoudings.

Ten spyte van die feit dat weduwees en geskeidenes gewoonlik om ekonomiese redes vir besoldiging moet werk, afgesien daarvan of hulle kinders het of nie, het 19,7 persent van die weduwees en 8,9 persent van die geskeidenes in die ondersoekgroep nogtans aangedui dat hulle glad nie van plan is om te werk nie. Dit word deur hulle ouerdomme verklaar. Drie-en-twintig van die 26 weduwees en ses van die nege geskeidenes het alreeds die ouerdom van 55 bereik.

Afgesien van die invloed van uittree-ouerdom, blyk huwelikstaat dus 'n belangrike veranderlike te wees in die beroepslewe van vroue met huislike verantwoordelikhede.

2.3 BEROEPSBEDRYWIGHEID EN KINDERS

In hierdie afdeling word die gegewens wat alleenlik oor die gesinsamestelling van die beroepsvroue ingesamel is, bespreek. Die vroue wat nie beroepsgeoriënteerd is nie, het aangetoon dat hulle "nie werk nie en ... glad nie daarin belangstel om binne afsienbare tyd te werk nie" (Bylae, Vraag 18, bl. 67). Daar is dus aanvaar dat hulle geen loopbaanaspirasies het of arbeidsaanbod is nie. Geen verdere vrae is gestel nie. Die enigste inligting oor gegradsueerde wat nie-beroepsgeoriënteerd is nie, is van gegewens by die Nasionale Register verkry en verwys na ouerdom, huwelikstaat en kwalifikasies. Hierdie data word, waar toepaslik, met vrug gebruik.

Tabel 2.5 en figuur 2, wat die werkstatus van die beroepsvroue met betrekking tot gesinsgrootte aantoon, bewys duidelik in watter mate die huisvroue se deelname aan die arbeidsmark afhanklik is van die grootte van die gesin.

TABEL 2.5
GESINSGROOTTE VOLGENS WERKSTATUS VAN GEGRADUEERDE BEROEPSVROUWE

Werkstatus	Getal kinders per gesin										Totaal	
	Geen		Een		Twee		Drie		Vier of meer			
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%		
Werk voltyds N %	264 30,5	80,7	116 13,4	39,5	225 26,0	36,8	181 20,9	35,2	81 9,3	26,0	867 100	
Werk deeltyd N %	31 6,5	9,5	61 12,7	20,7	161 33,5	26,3	145 30,2	28,2	82 17,1	26,3	480 100	
Werk nie, maar nou beskikbaar vir deeltydse werk N %	15 8,6	4,5	26 14,9	8,8	51 29,3	8,3	48 27,6	9,3	34 19,5	10,9	174 100	
Werk nie, maar later beskikbaar vir deeltydse werk N %	17 3,2	5,2	91 16,9	31,0	175 32,5	28,6	140 26,0	27,2	115 21,4	36,9	538 100	
TOTAAL N %	327 15,9	100	294 14,3	100	612 29,7	100	514 25,0	100	312 15,2	100	2059 100	

TABEL 2.5 (VERVOLG)

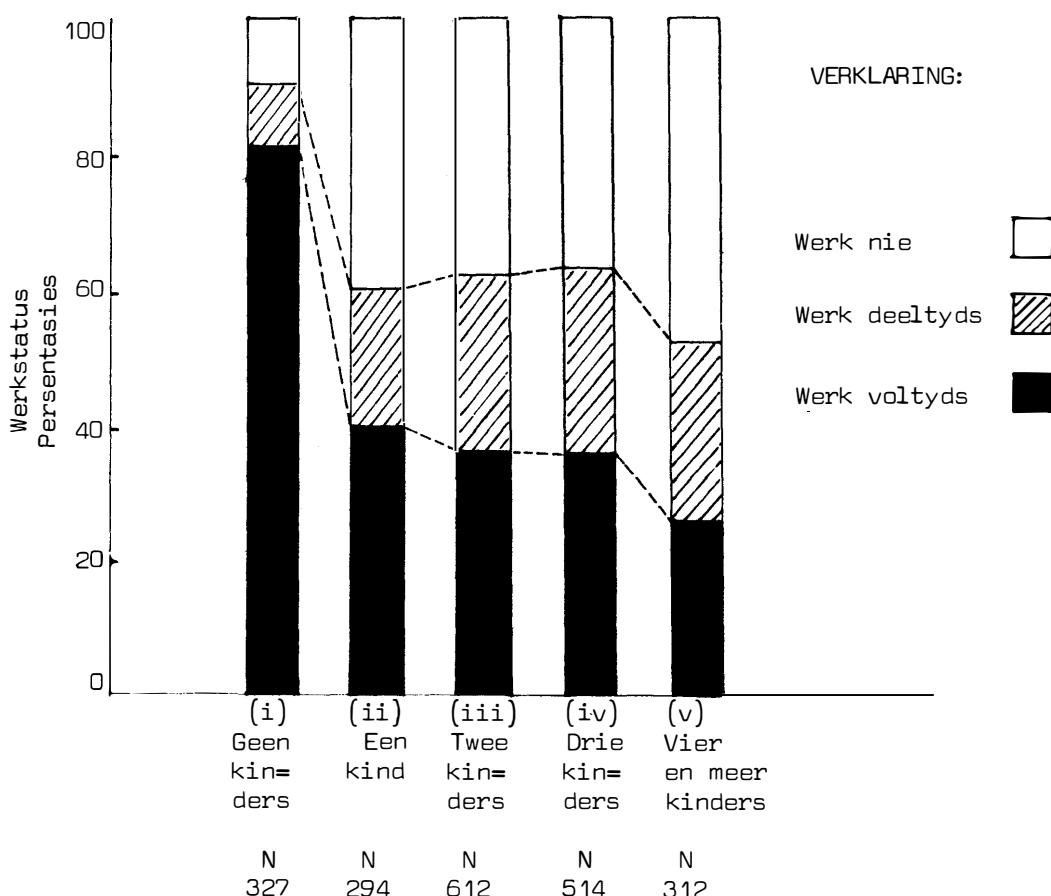
OPSUMMING

Werkstatus	Getal kinders per gesin												Totaal	
	Geen		Een		Twee		Drie		Vier of meer					
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%		
Werk	N %	295 21,9	177 13,1	386 28,7	326 24,2	163 12,1	1347 100							
Werkloos	N %	32 4,5	117 16,4	226 31,7	188 26,4	149 20,9	712 100							
TOTAAL	N %	327 15,9	294 14,3	612 29,7	514 25,0	312 15,2	2059 100							

Uit 2059 getroude, gegradeerde beroeps vroue het 327 (15,9%) geen kinders gehad nie, terwyl 312 (15,2%) vier of meer gehad het. Die oorgrote meerderheid (1126 of 54,7%) het twee of meer kinders gehad. Daar kan aanvaar word dat, in gelyke omstandighede, 'n hoër deelnamesyfer in die arbeidsmag verwag kan word van vroue met kleiner gesinne. Tog kan die hoë lewensduurte in seker gevalle die moeder van 'n groot gesin dwing om te gaan werk.

FIGUUR 2

DIE WERKSTATUS VAN GEGRADUEERDE BEROEPSVROUWE, VOLGENS GETAL KINDERS PER GESIN

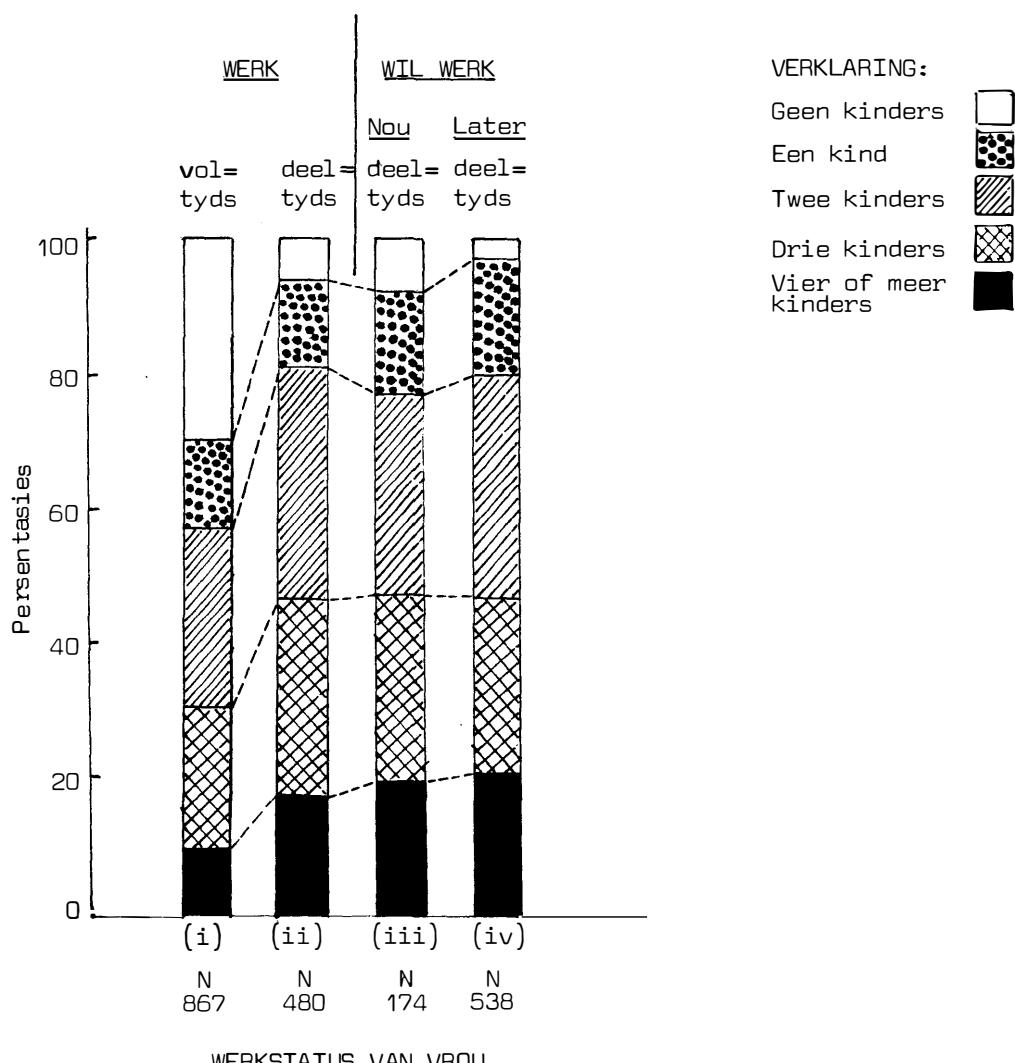

Figuur 3, wat die dwarspercentasies in tabel 2.5 weergee, illustreer verder die feit dat die grootte van die gesin 'n redelike aanduiding daarvan gee of 'n werkende huisvrou (i) voltyds of (ii) deeltyds geëmplo耶eer word. Daar is 'n omgekeerde verhouding tussen die gesinsgrootte en die voltydse deelnamesyfer en 'n positiewe verhouding wat betref deeltydse werk.

Die betekenis van gesinsgrootte as 'n determinante in die vrou se besluit om te gaan werk, word waarskynlik ook beïnvloed deur ander omstandighede binne die gesin, soos die teenwoordigheid van jong kinders, veral in die geval van diégene wat van plan is om later te werk (fig. 3,(iv)). Daar is in tabel 2.1 opgemerk dat 61,7 persent van hierdie vroue tussen 20 en 34 jaar oud is, teenoor 33,9 persent van diégene wat nou vir werk beskikbaar is en 30,8 persent en 30,4 persent van dié persone wat alreeds werk.

Uit tabel 2.5 en figuur 2 is af te lei dat gesinsgrootte 'n redelike voor-spelling daarvan gee of 'n huisvrou wat 'n beroeps vrou is, voltyds of deeltyds werk of tydelik uit die arbeidsmark is. Spesifieke tendense in die beroepsbedrywigheid van huisvroue is sigbaar. Die oorgrote meerderheid vroue wat geen kinders in die huis het nie, werk voltyds, naamlik 80,7 persent teenoor slegs 9,5 persent wat deeltyds werk en 9,8 persent wat tans nie ekonomies bedrywig is nie. Hierdie syfer vir persone wat nie werk nie styg van 36,9 persent vir vroue met twee kinders tot 47,8 persent vir moeders van vier of meer kinders.

FIGUUR 3
TEENWOORDIGHEID VAN KINDERS EN HUISVROU SE BEROEPSBEDRYWIGHEID

Die betreklik hoë syfer van 26,0 persent van die moeders van groot gesinne wat voltyds werk, kan 'n weerspieëeling wees van ekonomiese druk as gevolg van die stygende lewensduurte.

Die duidelikste tendens wat uit tabel 2.5 en figure 2 en 3 na vore kom, is die skielike daling in voltydse deelname sodra daar 'n kind in die gesin is, naamlik van 80,7 persent vir kinderlose vroue tot 39,5 persent vir moeders met een kind. 'n Toename in gesinsgrootte val saam met 'n toename in die deeltydse beroepsbeoefening van moeders, nou of later.

Wanneer die uitwerking van kinders op beroepsbedrywigheid behandel word, word weduwees en geskeidenes saam met die getroude vroue gegroepeer. Van 106 weduwees in die groep van 2059 gegradeerde beroeps vroue (tabel 2.4), werk 85 (80,2%) voltyds en 15 (14,2%) deeltydse terwyl 6 (5,7%) nie werk nie, maar graag deeltydse wil werk; van hierdie ses het slegs een drie kinders en twee het een kind elk; drie van die vroue is kinderloos. Van die 92 geskeidenes in die beroeps vrouegroep (tabel 2.4), werk 78 (84,8%) voltyds, 9 (9,8%) deeltydse en vyf (5,4%) soek nog deeltydse werk. Van laasgenoemde groep het een 'n gesin van ses kinders, drie een kind elk en een geen kinders nie. Slegs 43 (21,7%) uit 198 weduwees en geskeidenes wat werk of van plan is om te werk, is kinderloos. In tabel 2.6 word die huwelikstaat en werkstatus van gegradeerde vroue volgens gesinsgrootte aangedui.

TABEL 2.6

HUWELIKSTAAT EN WERKSTATUS VAN GEGRADUEERDE WERKERS, VOLGENS GESINSGROOTTE

Getal kinders	Huwelikstaat en werkstatus								Totaal				
	Voltyds				Deeltydse								
	Getroud		Weduwee of geskeidene		Getroud		Weduwee of geskeidene		Getroud		Weduwee of geskeidene		
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	
Geen	N %	227	32,2	37	22,7	29	6,4	2	8,3	256	22,1	39	20,9
1	N %	76	10,8	40	24,5	60	13,2	1	4,2	136	11,7	41	21,9
2	N %	177	25,1	48	29,4	153	33,6	8	33,3	330	28,4	56	29,9
3	N %	159	22,6	22	13,5	136	29,8	9	37,5	295	25,4	31	16,8
4	N %	43	6,1	14	8,6	62	13,6	3	12,5	105	9,1	17	9,1
5	N %	14	2,0	1	0,6	11	2,4	1	4,2	25	2,2	2	1,1
6	N %	7	1,0	0	0,0	5	1,1	0	0,0	12	1,0	0	0,0
7	N %	1	0,1	1	0,6	0	0,0	0	0,0	1	0,1	1	0,5
TOTAAL	N %	704	100	163	100	456	100	24	100	1160	100	187	100
						95,0		5,0		86,1		13,9	

Die tendens wat uit tabel 2.5 en figure 2 en 3 waargeneem is, naamlik dat, hoe groter 'n vrou se gesin is, hoe minder waarskynlik sal sy voltyds werk, geld nie vir weduwees en geskeidenes nie. Tabel 2.6 toon dat daar 'n gestadige toename in hul deelname aan voltydse werk, gepaard met 'n toename in gesinsgrootte plaasvind, naamlik 22,7 persent vir kinderlose vroue, 24,5 persent vir vroue met een kind en 29,4 persent vir moeders van twee kinders. Dit is heelwaarskynlik so dat hierdie vroue, om ekonomiese redes, geen ander uit-

weg het as om voltyds te werk nie. Dieselfde geld blykbaar vir die 22 getroude vroue met vyf of meer kinders.

Die gevolgtrekking waartoe geraak word, is dat die tendens in die ekonomiese bedrywigheid van moeders, naamlik hoe meer kinders in die huis, hoe minder die deelname aan voltydse werk, waargeneem word in die geval van getroude vroue maar nie by vroue wat sonder die inkomste van 'n eggenoot moet klaarkom nie.

Van die deeltydse werkers is slegs 5 persent weduwees of geskeidenes; die ooreenstemmende syfer vir voltydse werk is 18,8 persent. As hul betreklik klein getalle in aanmerking geneem word, verskil die gesinsgrootteprofiel van weduwees of geskeidenes wat deeltyds werk nie veel van dié van getroude persone nie.

Tabel 2.6 toon 'n skerp styging in die deeltydse deelnamesyfer van sowel getroude moeders as weduwees of geskeidenes namate die gesinsgrootte toeneem. Dit bereik 'n hoogtepunt van 37,5 persent in die geval van weduwees en geskeidenes, waar daar drie kinders in die gesin is. Daar is 'n afplatting in die deeltydse deelname van getroude persone met drie kinders (by 29,8%). Hulle deelnamesyfer is op sy hoogste (33,6%) waar daar twee kinders in die gesin is.

Tabel 2.7 toon die verband aan tussen kinderloosheid en die ouderdom van die vroue. Die 327 vroue wat aangedui het dat hulle ten tye van die ondersoek geen kinders gehad het nie, het nogtans huishoudings behartig. Daar word opgemerk dat daar 209 vroue (63,9%) in die baarsame leeftyd van 20 tot 34 jaar verkeer; van hierdie vroue werk 188 en is dit nie onwaarskynlik nie, dat hulle hul van die arbeidsmark sal onttrek sodra die eerste baba gebore word. Sewentig (21,4%) van die kinderlose huisvroue is tussen die ouderdomme van 35 en 49 jaar en slegs 48 (14,7%) is ouer as 50 jaar.

TABEL 2.7

DIE WERKSTATUS VAN KINDERLOSE, GEGRADUEERDE BEROEPSVROUW VOLGENS OUDERDOM

Werkstatus	Ouderdom (jaar)			Totaal	
	20-34	35-49	50 en ouer	N	%
Werk voltyds	N %	172 65,2	57 21,6	35 13,3	264 100
Werk deeltyds	N %	16 51,6	7 22,6	8 25,8	31 100
Nou beskikbaar vir deeltydse werk	N %	7 46,7	4 26,7	4 26,7	15 100
Van plan om later te werk (toekomstige deeltydse werkers van 1975)	N %	14 82,4	2 11,8	1 5,9	17 100
TOTAAL	N %	209 63,9	70 21,4	48 14,7	327 100

Dit blyk duidelik uit tabel 2.7 dat, wat hierdie groep betref, kinderloosheid afneem namate ouderdom styg, en dit wil voorkom asof gegradeerde vroue in 'n later stadium as die gemiddelde vrouw van die bevolking met die bou van 'n gesin begin. Nasionale statistiek toon dat, in 1963, 43 uit elke 100 Blanke vroue wat aan 'n kind geboorte geskenk het, tussen die ouderdomme van 15 en 24 was (19).

Toepaslike inligting is versamel oor die ouderdomstruktuur van kinders van die gesinne in die huidige ondersoek en gesinsamestelling in verhouding tot ander variante word in deel 2 van die verslag oor die ondersoek ontleed. Dit word voldoende geag om in tabel 2.8 die remmende invloed van die teenwoordigheid van kinders op die vrou se besluit om voltyds of deeltyds te gaan werk, te illustreer.

Die betrokke vroue is gevra waarom hulle deeltyds en nie voltyds werk nie. Agt moontlike redes is verstrekkende en die respondentie is tot drie antwoorde beskikbaar, insluitende 'n opsionele kategorie: "ander redes." In die lig van die talle kombinasies van faktore in die lewens van elk van die vroue, is daar gevoel dat dit geen doel sou dien om van hulle te verwag om prioriteite te noem nie. Gelyke gewigte is dus aan elk van die aangeduide menings toegeken. Dit was in elk geval duidelik uit die algemene trant van die moeders se kommentaar by verskillende dele van die vraelys, dat die teenwoordigheid van kinders tuis in die namiddae die deurslaggewende faktor was.

Die deeltydse werkers is gevra hoekom hulle deeltyds en nie voltyds werk nie (Bylae, bl. 68). Hulle kon drie alternatiewe antwoorde uit nege voorgelde redes merk. In tabel 2.8, waar die responsies van die vroue teen die gesinsagtergrond oorweeg word, verskyn daar 'n totaal van 1024 responsies, wat aandui dat die 480 deeltydse werkers nie almal drie redes verstrekkend nie maar, oor die geheel, net twee elk. As gevolg van die veelvoudige responsie, kan die resultate wat in tabel 2.8 aangebied word, slegs in breë trekke vertolk word en is dit nie moontlik om die prioriteite duidelik te onderskei nie.

'n Betragting van die redes waarom daar deeltyds gewerk word (gelys in tabel 2.8), bring twee duidelike tipes motiveringsfaktore aan die lig, naamlik motiewe wat betrekking het op verantwoordelikhede teenoor die huis en die kinders, en persoonlike motiewe, wat uit sosiale en intellektuele behoeftes spruit. Motiewe voortspruitend uit huislike pligte (die eerste drie wat genoem is), het 'n frekwensie van altesaam 47,9 persent, teenoor die 41,0 persent ten opsigte van suiwer persoonlike motiewe wat in spesifieke behoeftes setel, naamlik persoonlike bevrediging, die behoud en aanwending van kennis en vaardigheid en 'n liefde vir die beroep. Ander redes waarom daar deeltyds gewerk word, naamlik oorwegings ten opsigte van belasting, onwilligheid om die verantwoordelikhede van 'n voltydse werk te aanvaar en ander, maak 11,4 persent van die veelvoudige totale responsie uit.

Daar is bewyse in tabel 2.8 dat die teenwoordigheid van kinders tuis 'n belangrike oorweging is vir moeders wat verkies om deeltyds te werk (30,3%). Dit is inderdaad die belangrikste motief wat uit huishoudelike verantwoordelikhede spruit. As die motiveringsprofiële van moeders in die verskillende gesinsgroottekategorieë met mekaar vergelyk word, blyk dit dat, ongeag die feit of daar twee, drie, vier of meer kinders in die gesin is, die moeders se besorgdheid oor die versorging van hul kinders in die namiddae die belangrikste oorweging is, naamlik 32,6 persent van die totale responsies van moeders met twee kinders, 35,3 persent ten opsigte van gesinne met drie kinders en 31,6 persent vir moeders van vier of meer kinders. Vroue met een kind werk blykbaar hoofsaaklik om persoonlike redes. "Persoonlike bevrediging" en "behoud en benutting van vaardigheid en kennis" maak gesamentlik 50,8 persent (29,7 + 21,1) van hulle totale responsies uit. In vergelyking met ander gesinsgroottekategorieë, insluitende die kinderlose vrou, het bykomende las van die tweeledige rol van die werkende moeder hier die laagste frekwensie as 'n rede.

Alhoewel die kinders 'n belangrike faktor is by die besluit van moeders om deeltyds te werk, is die huishouding en verpligtinge teenoor kinders, gesamentlik, 'n meer betekenisvolle determinante. In hierdie opsig kan daar opgemerk word dat 11 uit die 178 responsies (6,2%) wat betrekking het op die bykomende las vanweë die tweeledige rol van beroeps vrou én tuisteskepper, van kinderlose vroue afkomstig was.

Dit is nogtans opvallend dat 52,4 persent (41,0 + 11,4) van die redes vir die voorkeur aan deeltydse werk wat deur die respondentie aangedui is, geen betrekking het op gesinsverpligtinge nie. Die afleiding wat gemaak word, is dat hierdie vroue se behoeftte aan intellektuele stimulus in 'n deeltydse betrekking bevredig word, dat hulle nogtans waarde heg aan hulle vryheid van beroepsverantwoordelikhede en dat ekonomiese oorwegings nie belangrik is nie.

By gebrek aan vergelykbare gegewens, kon die gesinsamestellingsprofiel van die beroeps vroue in die huidige ondersoek nie teenoor die nasionale vrouebevol-

TABEL 2.8
GESINSGROOTTE VOLGENS REDES HOEKOM DAAR DEELTYDS EN NIE VOLTYDS GEWERK WORD NIE

Redes waarom daar deeltys en nie voltyds gewerk word nie	Getal kinders in die huishouding										Totaal		
	Geen		1		2		3		4 of meer				
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	
Ek moet werk maar wil smiddags by my kinders wees	N	0,0	3	2,3	13	3,9	12	3,7	8	4,4	36	3,5	
	%	0,0	8,3		36,1		33,3		22,2		100		
Ek wil graag werk maar wil smiddags by my kinders wees	N	0,0	27	21,1	95	28,7	103	31,6	49	27,2	274	26,8	
	%	0,0	9,9		34,7		37,6		17,9		100		
Ek kan net deeltydse werk saam met my huishouding baasraak	N	11	18,6	15	11,7	58	17,5	53	16,3	41	22,8	178	17,4
	%	6,2		8,4		32,6		29,8		23,0		100	
Ek werk vir die persoonlike bevrediging wat dit bring maar wil ook vrye tyd hê	N	23	39,0	38	29,7	70	21,1	67	20,6	32	17,8	230	22,5
	%	10,0		16,5		30,4		29,1		13,9		100	
Ek werk deeltydse hoofsaaklik om my kennis en vaardigheid in my beroep te behou	N	8	13,6	27	21,1	34	10,3	44	13,5	24	13,3	137	13,4
	%	5,8		19,7		24,8		32,1		17,5		100	
Ek hou daarvan om te werk en dit maak nie vir my saak of ek my opleiding benut nie, of daar sekuriteit by die werk is nie, en of daar bevorderingsgeleenthede is nie	N	5	8,5	6	4,7	15	4,5	18	5,5	8	4,4	52	5,1
	%	9,6		11,5		28,9		34,6		15,4		100	
Voltydse werk met 'n hoër salaris sal vir my nie voordelig wees nie vanweë die belastingverpligte	N	3	5,1	5	3,9	28	8,5	19	5,8	6	3,3	61	6,0
	%	4,9		8,2		45,9		31,1		9,8		100	
Ek wil nie die verantwoordelikhede wat voltydse werk meebring, dra nie	N	3	5,1	2	1,6	7	2,1	6	1,8	7	3,9	25	2,4
	%	12,0		8,0		28,0		24,0		28,0		100	
Om ander redes	N	6	10,2	5	3,9	11	3,3	4	1,2	5	2,8	31	3,0
	%	19,4		16,1		35,5		12,9		16,1		100	
TOTAAL (veelvoudige responsie)	N	59	100	128	100	331	100	326	100	180	100	1024	100
	%	5,8		12,5		32,3		31,8		17,6		100	

king of arbeidsmag geprojekteer word nie. Bogenoemde kommentaar dui egter op twee belangrike faktore wat vroue noop om deeltydse bo voltydse werk te verkie, naamlik die teenwoordigheid van kinders tuis en die las van huishoudelike pligte. Die teenwoordigheid van kinders in die huishouding veroorsaak 'n toename in die getal moeders wat beskikbaar is vir deeltydse werk en verminder die waarskynlikheid dat 'n moeder voltyds sal gaan werk.

2.4 OPVOEKUNDIGE AGTERGROND VAN DIE ONDERSOEKGROEP

Sekere algemene resultate met betrekking tot breë kategorieë van akademiese prestasie, is in tabelle 1.1 en 1.2 gegee. Kenmerke van die opleiding van die deeltydse werkers met betrekking tot beroep word in groter detail in die volgende hoofstuk ontleed. Tabel 2.9 gee 'n breë oorsig van opvoekundige agtergrond volgens studierigting, met betrekking tot die werkstatus van al die gegradeerde ten tye van die ondersoek.

Vir die huidige doeleinades word relevante studierigtings onder ses hoofmaar breë, omlynende fakulteite gegroepeer. In die hieropvolgende tabelle en besprekings word daar egter verwys na die onderdele van hierdie breë kategorieë.

Van alle professionele persone, verteenwoordig die mediese vroue (74 of 41,1% met 'n verdere 55 of 30,6% wat deeltyds werk) die grootste enkele groep. Die kleinste groep dokters (28 of 15,6%) is nie van plan om te werk nie. Uit beskikbare gegewens is dit ook bekend dat 10 van die 28 dokters wat nie van plan is om te werk nie, nou op die ouderdom van 65 jaar afgetree het. 'n Verdere drie is ouer as sestig jaar.

Van die 916 getroude onderwyseresse (lettere/wysbegeerte en natuurwetenskap), is 37,9 persent voltyds, terwyl slegs 12,4 persent daarin geslaag het om deeltydse werk te kry. Daar sal onthou word dat 32 (30,2%) van die 106 voltydse werkers wat beweer het dat hulle eerder deeltyds sou wou werk, onderwyseresse was (tabel 2.2). Daar is in die Pretoria-ondersoek gevind (19) dat 22,5 persent van die onderwyseresse wat deeltyds gewerk het, klerklike en ander beroepe buite die onderwys beoefen het, terwyl 58 persone, naamlik 46,8 persent van al die vroue wat deeltydse werk gesoek het, onderwyseresse was. Die teenstrydigheid in die deelnamesyfer van onderwyseresse wat voltyds, en deeltyds werk, moet toegeskryf word aan die geringe vraag na deeltydse werkers in hierdie beroep.

Afgesien van gegradeerde in die lettere en wysbegeerte (suiwer geesteswetenskap) wat onderwys gee, het 37 persent van die ondersoekgroep (tabel 2.9) vir 'n graad in die toegepaste geesteswetenskap gestudeer, teenoor 15 persent vir 'n graad in die natuurwetenskap. Die gegradeerde op hierdie twee gebiede het in absoluut gelyke mate voltydse werk gevind (25,7%). Gegradeerde in die suiwer en toegepaste geesteswetenskappe het deeltydse werk teen 'n effens laer frekwensie gevind, naamlik 16,7 persent teenoor 18,9 persent vir gegradeerde in die natuurwetenskap. Gegradeerde in die handelsrigting werk voltyds teen 'n verhouding van 35 uit 100, met slegs 19 persent wat deeltyds werk.

Die teenwoordigheid van 61,7 persent van gegradeerde onder die ouderdom van 35 jaar in die groep (tabel 2.1) wat van plan is om later te gaan werk, is 'n waarskynlike rede vir die hoë syfer van 27,5 persent paramediese gegradeerde. Statistiek toon dat die meerderheid paramediese kursusse eers teen die laat sestigerjare in Suid-Afrika ingestel is,¹⁾ sodat gegradeerde in hierdie rigting redelik jonk sal wees.

Dit is uit beskikbare inligting bekend dat 16 (47%) van die 34 gegradeerde in die paramediese wetenskap wat "nie van plan is om te werk nie" (tabel 2.9), onder die ouderdom van 35 jaar was. Diegene wat ouer as 35 jaar was, was hoofsaaklik fisioterapeute en spraakterapeute wat onderskeidelik in 1943 en 1947 hul grade aan Suid-Afrikaanse universiteite behaal het en in die algemeen nog onder die ouderdom van 50 jaar is.

¹⁾Bron: Statistiek saamgestel deur die Instituut vir Statistiese Navorsing, RGN

TABEL 2.9

STUDIERIGTING VAN GEGRADUEERDES, VOLGENS WERKSTATUS

Werkstatus	Studierigting												Totaal	
	Mediese Medisyne		Natuurweten= skap (suiwer en toegepas)		Lettere/huma= niora suiwer/ toegepas		Onderwys (Lette= re/wysbegeerte en natuurwetenskap)		Handel en admini= strasie					
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%		
Werk voltyds	N %	74 8,5	41,1	32 3,7	20,9	109 12,6	25,7	268 30,9	25,7	347 40,0	37,9	37 4,3	35,2 100	
Werk deeltjds	N %	55 11,4	30,6	37 7,7	24,2	80 16,7	18,9	174 36,3	16,7	114 23,8	12,4	20 4,2	19,0 100	
Nou beskikbaar om deeltjds te werk	N %	6 3,4	3,3	8 4,6	5,2	21 12,1	5,0	86 49,4	8,2	48 27,6	5,2	5 2,9	4,8 100	
Van plan om later te werk (toekomstige deeltjds wer= kers van 1975)	N %	17 3,2	9,4	42 7,8	27,5	110 20,4	25,9	229 42,6	21,9	121 22,5	13,2	19 3,5	18,1 100	
Nie van plan om te werk nie	N %	28 3,7	15,6	34 4,5	22,2	104 13,6	24,5	287 37,6	27,5	286 37,5	21,2	24 3,1	22,9 100	
TOTAAL	N %	180 6,4	100	153 5,4	100	424 15,0	100	1044 37,0	100	916 32,5	100	105 3,7	100	
													2822 100	

Getroude mediese vroue keer teen 'n betreklik hoë verhouding as enige ander professionele groep tot hul beroep terug. Van die dokters in die huide ondersoek, werk 71,7 persent ñf voltyds ñf deeltyds, met 'n verdere 12,7 persent wat wag om tot die arbeidsmark toe te tree. As die gevorderde ouderdom van ongeveer 'n helfte van diogene wat nie van plan is om terug te keer nie, in aanmerking geneem word, is die getal onder hulle wat nie beroepsgeoriënteerd is nie baie klein (15 uit 180 of 8,1%). Sommige is van plan om voor 1975 deeltyds te begin werk. Gegradsueerde in die handels- en administrasierigtings is tweede in die rangorde, met 54 uit 100 wat tot die arbeidsmark terugkeer het, gevolg deur onderwyseresse (50 uit 100) en gegradsueerde in die natuurwetenskap en paramediese praktisys en assistente (45 uit 100).

Gegradsueerde in die suiwer en toegepaste geesteswetenskappe se deelname-syfer in die arbeidsmag is die laagste, met slegs 42 uit 100 wat ekonomies bedrywig is. Uit beskikbare gegewens is dit bekend dat 70 (24,4%) van die 287 wat nie van plan is om te werk nie oor die ouderdom van 50 jaar is, met 88 (30,7%) tussen die ouderdomme van 20 en 34 jaar, die tydperk waarin kinders in die wêreld gebring en grootgemaak word. Die oorblywende 129 (44,9%) is tussen die ouderdomme van 35 en 49 jaar, wat, volgens tabel 2.1 (opsomming) die mees gewilde ouderdom is waarop getroude gegradsueerde bereid is om tot die arbeidsmark toe te tree of reeds daarin terug is. By wyse van vergelyking, is 37 uit 104 (35,6%) van die gegradsueerde in die natuurwetenskap oor die ouderdom van 50 jaar, 38 (36,5%) tussen die ouderdomme van 20 en 34 jaar en slegs 29 (27,9%) tussen die ouderdomme van 35 en 49 jaar. Van 286 onderwyseresse wat nie van plan is om te werk nie, is 125 (43,7%) oor die ouderdom van 50 jaar, 84 (29,4%) tussen die ouderdomme van 20 en 34 jaar en slegs 77 (26,9%) in die gewilde ouderdomsgroep waarin getroude persone graag tot die arbeidsmag toetree of terugkeer het, naamlik 35 tot 49. Die oudste onderwyseresse er die middeljarige gegradsueerde in die lettere en wysbegeerte oefen 'n invloed uit op die betreklik hoë aandeel van 27 persent van die nie-beroepsgeoriënteerde gegradsueerde in die werkstatusprofiel van die ondersoekgroep (tabel 2.1).

Die verskil in die ekonomies bedrywigheidspatrone van vroue met slegs 'n graad in die lettere en wysbegeerte (sonder onderwyskwalifikasies) teenoor gegradsueerde in die natuurwetenskap en ook onderwyseresse, kan nie verklaar word nie, tensy dit dui op ontmoediging aan die kant van sulke gegradsueerde as gevolg van herhaalde mislukking om gesikte werk te kry. Dit mag egter ook daarop dui dat universiteitsvroue wat nie sterk gemotiveerd is om 'n loopbaan te volg nie, kursusse in die lettere en wysbegeerte volg en die meerderheid van hierdie kursusse is nie beroepsgerig nie. Navorsingsbevindinge deur Rossi (14) oor die kenmerke van kollegegegradsueerde het getoon dat diogene met hoofvakke in opvoedkunde, verpleging, die sosiale wetenskappe en tale in 'n hoë mate met tuisteskeppers ooreengekom het; gesins- en sosiale lewe het hul lewens gevul. Diegene in die natuurwetenskappe, medisyne, ingenieurswese en wiskunde kon onderskei word van die "tradisionele" volgens metings van belangstelling en persoonlikheid. Hulle het minder in die gesin belang gestel en in 'n hoë mate hulle goedkeuring geheg aan moeders wat werk.

Die besprekking van die 763 gegradsueerde wat nie beroepsgeoriënteerd is nie, word hiermee afgesluit en hulle word nie verder onder die vergrootglas geplaas nie.

HOOFSTUK 3

DIE GEGRADUEERDE VROUW WAT DEELTYDS WERK

Die situasie betreffende die vroue wat tydens die ondersoek deeltyds werk het (vraag), dit wil sê die aanbod wat aan die vraag voldoen het, word eers bespreek, terwyl in die volgende hoofstuk die kwessie van die beskikbaarheid van vroulike gegradsueerde vir beroepsbeoefening (reserweaanbod wat nou en later kan werk) bespreek word.

3.1 DEELTYDSE BEROEPSBEOEFENING

Deeltydse beroepsbeoefening word gedefinieer as werk waaraan daar gemiddeld aansienlik minder werkure bestee word as wat die geval by voltydse werknemers is. Vir die doeleindes van hierdie studie, word enige getal ure, tot en met 30 ure per week, as deeltydse werk beskou. Waar dit moeilik is om vast te stel waar "werk" begin en ophou, word die beroepsbeoefening as voltyds beskou, soos byvoorbeeld in die onderwys waar die werkure kort blyk te wees maar waar die werkster verwag word om die formele skoolure aan te vul met buitemuurse skoolbedrywighede, voorbereiding en nasienwerk (Bylae, bl. 66).

Die getal buitenhuise betrekings wat die vrou met gesinsverantwoordelikhede kan oorweeg, is beperk tot dié wat nie 'n oormaat van haar tyd en energie in beslag sal neem nie. Die resultate van die Pretoria-ondersoek (19) het getoon dat die oorgrote meerderheid huisvroue 'n daaglikse oggendbetrekking van tussen vier en vyf uur meer gerieflik vind as enige ander deeltydse werkreeëling. 'n Verdere nadeel is dat sy dikwels werk moet aanvaar wat effens benede die standaard is wat sy kan handhaaf. Die bevindinge het ook getoon dat daar probleme ontstaan wanneer deeltydse werkers in 'n organisasie ingepas moet word wat ten volle gebruik moet maak van sy toerusting, soos dit in verskeie vertakkinge van die mediese hulpdienste die geval is. Daar was egter bewyse dat aanpassings op die gebied van deeltydse beroepsbeoefening die belofte van vrugbare gevolge vir die verligting van mannekragtekorte inhoud. Die deeltydse indiensneming van verpleegsters, byvoorbeeld, het blykbaar 'n vaste instelling geword.

Die houding van werkgewers teenoor deeltydse werkers hang in 'n groot mate van die tekort aan arbeid af. Vir die werkewer lê die regverdiging vir hulle aanstelling daarin dat die voordele die nadele in enige gegewe werksituasie sal oortref. Die indruk wat uit onderhoude met werkgewers verkry is, is dat die organisering van deeltydse beroepsbeoefening, afgesien van die klerklike en verkoopsberoep, heelwat beplanning uit die bestuursoogpunt verg indien nie alleen die toerusting nie maar ook die vermoëns van deeltydse werkers ten volle benut moet word.

3.2 BEROEPE EN DEELTYDSE REËLING

In tabel 3.1 word die beroepe van deeltydse werkers volgens reëling van werkure in oënskou geneem. Die beroepsverspreidings in die tabel is gerieflikheidshalwe saamgevat in minder en breër kategorieë as dié wat in die kodering gebruik is.

Dit is geensins verbasend nie dat daar, na verhouding, 'n redelike aantal persone is wat slegs soggens werk. Hulle maak meer as 'n derde (35,8%) van die deeltydse werkers uit. 'n Verdere kwart (25,4%) werk volgens reëlings wat meebring dat hulle op sekere dae elke week voltyds werk. Twintig persent werk tuis en die res (90 of 18,7%) werk in hulle eie tyd by die werkplek, doen afloswerk of werk volgens 'n ander reëling. Volgens tabel 3.1 is hulle hoofsaaklik privaat sekretaries, ontvangsdames, boekhoudsters en maatskaplike werksters.

Gegradsueerde huisvroue wat soggens gereelde ure by hulle werkplekke werk, is natuurwetenskaplikes (61,9%), tegnici en tegniese assistentes (64,5%), bibliotekaresses en assistentes (52,4%), maatskaplike werksters en geesteswetenskaplikes (42,3%) en sekretaries en klerke (53,2%).

TABEL 3.1
DEELTYDSE WERKREËLING VOLGENS BEROEP (DEELTYDSE WERKERS)

Beroep	Werkreëling												Totaal
	Soggens by werkplek (gewone werkure)		Deeltyds tuis		Deeltyds in my eie tyd by werkplek		Deeltyds net sekere dae van die week		Aflos (locum) sporadies		Ander		
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N
Wetenskaplike, tegnoloog, wiskundige en ander wetenskaplikes	N	13	7,5	6	6,3	2	3,4						21
	%	61,9		28,6		9,5							4,4
Tegnikus en tegniese assistent	N	20	11,6	1	1,0	3	5,1	7	5,7				31
	%	64,5		3,2		9,7		22,6					6,5
Mediese dokter	N	18	10,5	1	1,0	5	8,5	25	20,5				49
	%	36,7		2,0		10,2		51,0					10,2
Apteker, fisioterapeut, radiograaf en ander in paramediese dienste	N	11	6,4	9	9,4	4	6,8	9	7,4	4	25,0	1	6,7
	%	28,9		23,7		10,5		23,7		10,5		2,6	38
Universiteitsprofessor, dosente	N			2	2,1	3	5,1	17	13,9			1	6,7
	%			8,7		13,0		73,9				4,3	23
Skoolonderwyseres	N	17	9,9	37	38,5	3	5,1	26	21,3	11	68,8	4	26,7
	%	17,3		37,8		3,1		26,5		11,2		4,1	98
Prokureur, ekonom	N	2	1,2	1	1,0	4	6,8						7
	%	28,6		14,3		57,1							1,5
Vertaalster, proefleseres, omroepster, joernaliste, kunstenares, skryfster, vermaaklikheidskunstenares	N	13	7,5	21	21,9	2	3,4	7	5,7			1	6,7
	%	29,5		47,7		4,5		15,9				2,3	44
Bibliotekaresse en biblioteekassistenté	N	11	6,4	1	1,0	4	6,8	5	4,1				21
	%	52,4		4,8		19,0		23,8					4,4
Sosiale wetenskaplike (navorser, sielkundige maatskaplike werkster, ens.)	N	22	12,8	2	2,1	10	16,9	12	9,8	1	6,3	5	33,3
	%	42,3		3,8		19,2		23,1		1,9		9,6	52
Uitvoerende beampte (in bestuur)	N	2	1,2	1	1,0	5	8,5	1	0,8			2	13,3
	%	18,2		9,1		45,5		9,1				18,2	11
Sekretaresse, klerk, ontvangsdame, boekhoudster	N	42	24,4	12	12,5	13	22,0	12	9,8				79
	%	53,2		15,2		16,5		15,2					16,5
Verkoopswerker	N	1	0,6	2	2,1	1	1,7	1	0,8			1	6,7
	%	16,7		33,3		16,7		16,7				16,7	6
TOTAAL	N	172	100	96	100	59	100	122	100	16	100	15	100
	%	35,8		20,0		12,3		25,4		3,3		3,1	480
													100

Meer as die helfte van die dokters (51%) doen diens by klinieke op verskeie enkele dae in die week en universiteitsdosentes ontmoet hul studente periodiek slegs op sekere dae (73,9%).

Daar word van onderwyseresse in hoër mate as by ander deeltydse werkers, verwag om afwesige werkers af te los (68,8% van al diegene wat aflosbetrekings beklee). Die onderwyseresse se aandeel in die kategorie "deeltyds tuis" is die hoogste (38,5%). Hierdie werkers vorm ook die hoogste persentasie van deeltydse onderwyseresse (37,8%). Onderwyseresse wat tuis werk, gee privaat les in sulke vakke soos wiskunde en vreemde tale, of hulle gee musiek en kuns. Hierdie is die mees algemene vakke wat "slegs op sekere dae" onderrig word deur 26,5 persent van die deeltydse onderwyseresse.

Vertaalsters, proefleseresse en skryfsters is ook persone wat dit regkry om tuis te werk (47,7% van hulle). Die getal gegradeerde in ander beroepe is klein, met die gevolg dat persentasies neig om tendense te veel te beklemtoon.

Van die elf uitvoerende beampies is 5 (45,5%) in die gelukkige posisie dat hulle self hul ure kan kies maar hulle word nogtans verplig om op kantoor te werk.

Tabel 3.1 toon dat daar deeltydse werkreeëlings in 'n verskeidenheid van beroepe bestaan en dat gegradeerde deeltydse werkers blykbaar geëmplojeer word in beroepe waarvoor hulle opgelei is en waarin hulle skynbaar hulle opleiding gebruik, met die uitsondering van die 17,7 persent wat klerklike of verkoopswerk doen. Die mees gewilde werkreeëling is dié met gereelde ure sogens by die werkplek.

3.3 KWALIFIKASIES EN DEELTYDSE BEROEPSBEOEFENING

Die ontleding in tabel 3.2 is 'n poging om vas te stel of die beroepsvaardigheid van deeltydse werkers onder- of wanbenut word.

'n Feit wat nie in tabel 3.2 aangedui word nie, maar wat nogtans uiterst belangrik is, is dat 99 van die 480 gegradeerde (20,6%) grade bokant die B-peil behaal het. Honneursgrade (54) is behaal deur 44 gegradeerde in die lettere en wysbegeerte, 9 in die natuurwetenskappe en een in spraakterapie. Die 40 magistersgrade is versprei onder 26 gegradeerde in die lettere en wysbegeerte, 13 in die natuurwetenskappe en een mediese dokter. Vyf van die werkende deeltydse gegradeerde besit doktorsgrade, naamlik drie in die lettere en wysbegeerte en twee in die natuurwetenskappe.

Dit blyk duidelik uit tabel 3.2 dat mediese dokters as deeltydse werkers op hulle besondere gebied van navorsing en die medisyne funksioneer; 89,1 persent was geneeshere en 9,1 persent was tegnici. Dit is ook die algemene tendens wat betref aptekers, fisioterapeute en ander persone in die mediese hulpdienste (met 81,1%) wat hulle praktyke beoefen), en tegnoloë, prokureurs en ekonome, hoe klein hulle getalle ook al mag wees. Betekenisvolle verskille tussen beroep en studierigting word gevind in die geval van onderwyseresse, natuur- en geesteswetenskaplikes en gegradeerde in die suiwer lettere en wysbegeerte. Meer as die helfte van die onderwyseresse is in die onderwys (6,1 + 51,8%); die oorgrote meerderheid van hierdie persone is gegradeerde in die lettere en wysbegeerte (57 uit 66 of 86,4%), terwyl daar slegs 9 (13,6%) in natuurwetenskappe is.

Dit was duidelik uit die bevindinge van die Pretoria-ondersoek (19) dat die plaaslike aanbod van deeltydse onderwyseresse die vraag na hul dienste oorskry. As tabel 3.2 saam met tabel 2.9 gelees word, blyk dit dat dieselfde toestand hier heers.

Van 162 beskikbare deeltydse onderwyseresse, gee slegs 66 (40,7%) tans onderwys of deeltydse lesings; dit laat 'n surplusaanbod van 48 (29,6%) wat nog wag om in diens geneem te word en sluit 'n gelyke getal van 48 onderwyseresse (29,6%) uit wat deeltydse werk doen wat nie betrekking het op die onderwys nie. As daar in aanmerking geneem word dat 'n verdere 40 voltydse onderwy-

TABEL 3.2
STUDIERIGTING VAN DEELTYDSE WERKERS, VOLGENS BEROEP

Beroep	Studierigting	HANDEL EN ADMINISTRASIE												Totaal				
		Sprakterapie				Verpleging				Radiografie, fisioterapie, ens.								
		Aptekerswese	MEDIESE HULPDONSTE	MEDISYNE	LETTERE EN WYSBEGEERTE	Landbou, fisika, chemie, biol., ens.	NATURWETENSKAPPE	Voedselteg., dieteet.	Ing., arg., opmeters	Natuurwetenskappe en onderwys	Lettere, wysbegeerte en onderwys	ONDERWYS	N	%				
Wetenskaplike, tegnoloog, wiskundige, ander wetenskaplikes	N %	1 4,8	0,9	1	20 95,2	25,0	9	1 10								21 100	4,4	
Tegnikus en tegniese assistent	N %	4 12,9	3,5	1	17 54,8	21,3	1	2 14	3 9,7	1,7	1	2	5 16,1	9,1	6,5	31 100	6,5	
Mediese dokter	N %												49 100,0	89,1		49 100	10,2	
Apteker, fisioterapeut, radiograaf en ander in paramediese dienste	N %					6 15,8	7,5	3 3	2 5,3	1,1		2				38 100	7,9	
Universiteitsprofessor/dosente	N %	7 30,4	6,1	7	7 30,4	8,8	3 4	7 30,4	4,0	2	1	4	1 4,3	1,8	1 4,3	23 100	4,8	
Skoolonderwyseres	N %	59 60,2	51,8	50	9 16 15,3	20,0	16	20 20,4	11,5	1	2	17			1 1,0	98 100	20,4	
Prokureur, ekonoom	N %								3 42,9	1,7		3				4 57,1	20,0	
Vertaalster, proefleseres, omroepster, joernaliste, kunstenares, skryfster en vermaakklikheidskunstenares	N %	16 36,4	14,0	14	2 4,5	2,5	1 1	26 59,1	14,9	1	1	24				44 100	9,2	
Bibliotekaresse en biblioteekassisstante	N %	6 28,6	5,3	6	1 4,8	1,3	1	14 66,7	8,0	12	2					21 100	4,4	
Sosiale wetenskaplike (navorser, sielkundige, maatskaplike werkster, ens.)	N %	4 7,7	3,5	4	1 1,9	1,3	1	46 88,5	26,4	26	2	18			1 1,9	52 100	10,8	
Uitvoerende beampte (in bestuur)	N %	2 18,2	1,8	2	2 18,2	2,5	1	1 54,5	3,4	1	1	4			1 9,1	5,0	11 100	
Sekretariesse, klerk, ontvangsdame, boekhoudster	N %	14 17,7	12,3	14	8 10,1	10,0	1	7 54,4	24,7	7	1	34			2 15,2	60,0	79 100	
Verkoopswerker	N %	1 16,7	0,9	1				4 66,7	2,3	2		2			1 16,7	2,7	6 100	
TOTAAL	N %	114 23,8	100	100	14	80 16,7	100	12 11	57 36,3	100	41 18	6	109 11,5	100	7 37 7,7	100	20 4,2	100

seresse en dosentes (tabel 2.2) ook sou verkieë om deeltydse te werk, blyk die uitbreiding van deeltydse onderwysposte 'n saak van dringende erns te wees.

Tabel 3.1 dui verder aan dat deeltydse onderwyseresse in 'n groot mate (37,8%) betrokke is by privaat onderrig of musiek- en kunslesse wat tuis gegee word. Dit verminder verder die getal gegradsueerde onderwyseresse wat werklik deeltydse werk aan skole en universiteite vind waar hulle opleiding ten volle benut kan word.

Van die deeltydse fisici, analitiese skeikundiges, bioloë en ander gegradsueerde in die suiwer natuurwetenskappe, doen 42,1 persent (24 uit 57) navorsing, gee 16 (28,1%) onderwys sonder die nodige onderwyskwalifikasies en is 'n verdere 7 (12,3%), wat blykbaar nie hulle opleiding benut nie, betrokke by sekretariële of klerklike werk.

Die gegradsueerde in die suiwer lettere en wysbegeerte (wysbegeerte, geskiedenis, tale en letterkunde, ekonomiese, ens.) is wyd versprei oor die beroep maar funksioneer hoofsaaklik as sekretaries en klerke (34 uit 109 of 31,2%) en in beroep van 'n kulturele aard, soos vertaalsters, omroepsters, joernalistes, ensovoorts (24 of 22%). 'n Verdere 18 (16,5%) doen sosiale navorsing, terwyl 17 (15,6%) onderwys gee sonder die nodige professionele kwalifikasies. Dit lyk of onderbenutting in die hoogste mate by gegradsueerde in die suiwer lettere en wysbegeerte voorkom. 'n Derde van hierdie persone (33%) bevind hulle in klerklike (in die meeste gevalle) of verkoopsbetrekings (in 'n baie klein mate). Daarna volg gegradsueerde in die geesteswetenskappe en biblioteekkunde, met 22 persent in soortgelyke betrekings, vergeleke met 13 persent van die onderwyseresse, 12 persent van die gegradsueerde in die suiwer natuurwetenskappe en feitlik geen van die ander gegradsueerde.

As die persentasies in tabel 3.2 dwars gelees word, kom die relatiewe invloed van die akademiese kwalifikasies in die vasstelling van die gebied waarop deeltydse werk vir gegradsueerde huisvroue beskikbaar is, na vore: 48 (92,3%) van die 52 gegradsueerde wat as wetenskaplikes, tegnici of tegniese assistente werk, beskik oor grade in die natuurwetenskappe (insluitende die mediese hulpdienste), al die gegradsueerde in die medisyne (100%) is dokters, 78,9 persent van die praktiserende aptekers en diegene in die paramediese dienste het opleiding ontvang in hulle besondere beroepsrigtings en 66 (54,5%) van die 121 dosentes en onderwyseresse besit opvoedkundige kwalifikasies. As gevolg van die veelvuldige beroepsgroeperings in die twee kategorieë vertaalster/joernaliste en geesteswetenskaplike/sielkundige, is dit nie moontlik om uit tabel 3.2 vast te stel hoeveel gegradsueerde opgelei is vir die werk wat hulle doen nie. Op-leiding vir die werk blyk egter 'n determinant te wees vir die deeltydse beroepsbeoefening van gegradsueerde op die gebied van die natuurwetenskappe, medisyne en die mediese hulpdienste maar nie vir die onderwys nie, waar slegs effens meer as die helfte van die onderwyseresse wat deeltydse werk gekwalifiseerd is.

Opsommenderwys is dit duidelik dat gegradsueerde in die suiwer lettere en wysbegeerte (in teenstelling met gespesialiseerde gegradsueerde in die lettere en wysbegeerte) die hoogste deelnamesyfer (109 uit 480 of 22,7%) van alle deeltydse werkende gegradsueerde toon, met gegradsueerde onderwyseresse in die lettere en wysbegeerte tweede in die rangorde (100 of 20,8%), onderskeidelik gevolg deur gegradsueerde in die suiwer wetenskappe (in teenstelling met tegnoloë) (57 of 11,9%) en geneeshere (55 of 11,5%).

Altesaam 85 (17,7%) van hierdie gegradsueerde beoefen klerklike en verkoopsberoepe. As beroepsgebied word dit slegs deur die onderwys op skool (20,4% van die totaal) naelskraap oortref.

Daar kan afgelei word dat "vraag" nie 'n baie presiese term is waar dit op deeltydse beroepsbeoefening betrekking het nie. 'n Aantal van die werkende gegradsueerde het deeltydse werk gevind waarvoor hulle nie opgelei is nie en waarin hulle opleiding verkwis word.

Tabel 3.3 gee 'n aanduiding van die mate waarin hierdie breinkrag verlore raak. Die vroue is gevra om aan te toon in watter mate hulle opleiding in hul huidige deeltydse werk benut word. Hulle menings, volgens die soort werk wat hulle doen, word nou bespreek.

TABEL 3.3

MATE WAARIN BEROEPSVAARDIGHEID BENUT WORD, VOLGENS DEELTYDSE BEROEP

Beroep	Mate waarin opleiding benut word						Totaal	
	Ten volle		Deels		Glad nie			
	N	%	N	%	N	%		
Wetenskaplike, tegnoloog, wiskundige, ander wetenskaplike	N 81,0	17 6,7	3 1,8		1 1,7		21 4,4 100	
Tegrikus en tegniese assistent	N 71,0	22 8,7	6 3,6		3 5,1		31 6,5 100	
Mediese dokter	N 77,6	38 15,1	11 6,5				49 10,2 100	
Apteker, fisioterapeut, radiograaf en ander in para-mediese dienste	N 71,1	27 10,7	11 6,5				38 7,9 100	
Universiteitsprofessor, dosente	N 65,2	15 6,0	8 4,7				23 4,8 100	
Skoolonderwyseres	N 59,2	58 23,0	36 21,3		4 6,8		98 20,4 100	
Prokureur, ekonoom	N 57,1	4 1,6	3 1,8				7 1,5 100	
Vertaalster, proefleseres, omroepster, joernaliste, kunstenares, skryfster en vermaakklikheidskunstenares	N 34,1	15 6,0	25 14,8		4 6,8		44 9,2 100	
Bibliotekaresse en biblioteekassistentes	N 57,1	12 4,8	9 5,3				21 4,4 100	
Sosiale wetenskaplike (navorser, sielkundige, maatskaplike werkster, ens.)	N 71,2	37 14,7	14 8,3		1 1,7		52 10,8 100	
Uitvoerende beampete (in bestuur)	N 36,4		4 2,4		7 11,9		11 2,3 100	
Sekretariesse, klerk, ontvangersdame, boekhoudster	N 45,6	7 2,8	36 21,3		36 61,0		79 16,5 100	
Verkoopswerker	N 50,0		3 1,8		3 5,1		6 1,2 100	
TOTAAL	N 52,5	252 100	169 35,2	100 12,3	59 100		480 100	

Dit blyk uit tabel 3.3 dat vier persone op die gebied van die wetenskap en tegnologie glad nie hul opleiding benut nie maar tabel 3.2 toon dat dit moontlik is dat gegradsueerde in die lettere en wysbegeerte op hierdie gebied funksioneer. Sewe van die 11 uitvoerende beampetes en 3 van die 6 verkoopswerkers het ook aangedui dat hulle akademiese opleiding nie benut word nie.

Twee interessante verskynsels tree uit tabel 3.3 na vore: Die een is die mate waarin vermoëns onderbenut word in die beroepe (vertaalster, joernaliste, kunstenares, ens.) waarin gegradsueerde in die suiwer lettere en wysbegeerte gekonsentreer is; 65,9 persent (29 uit 44) benut hulle opleiding of deels of

glad nie. Die vraag ontstaan nou: Waar kry hierdie persone die geleentheid om hulle kennis ten volle te benut aangesien hulle geen direkte beroepsopleiding ontvang het nie? Hulle is wyd versprei oor die beroepsgebiede (tabel 3.2). Die tweede waarneming word gemaak ten opsigte van die onderbenutting van vaardighede in feitlik al die beroepe wat deur gegradeerde deeltydse werkers beoefen word; 25 persent (13 uit 52) van die tegnoloë, navorsers en tegnici; 22,4 persent van die mediese dokters; 28,9 persent van diegene in die mediese hulpdienste, 39,7 persent (48 uit 121) in die onderwys en 42,9 persent in biblioteekdienste.

As deeltydse werkers beoefen dokters, aptekers, fisioterapeute, radiograafiste en tegnoloë hoofsaaklik hulle eie professies. Dit geld ook vir prokureurs en ekonome, hoe klein hulle getalle ook al mag wees.

Deeltydse beroepsgeleenthede in die onderwysprofessie is betreklik skaars vir gegradeerde onderwyseresse. Hierdie persone wat deeltyds werk, is in die meeste gevalle diegene wat hul beroepe tuis beoefen en nie hulle opleiding ten volle benut nie. Sommige van hulle beklee verder klerklike betrekkinge waar hulle vanselfsprekend baie min gebruik maak van hulle onderwyskwalifikasies. Die skaarste aan deeltydse onderwysposte aan skole blyk dus die kern van die probleem te wees.

Die verkwisting van opleiding is blykbaar die hoogste onder gegradeerde in die suwer lettere en wysbegeerte. Dit mag die waarskuwing inhoud dat die opleiding van vroue meer beroepsgeoriënteerd behoort te wees.

Verskeie ander gegradeerde aanvaar deeltydse werk wat aangebied mag word maar, waarvoor hulle nie opgelei is nie en waarin hulle nie hul opleiding ten volle benut nie. Dit is die mate waarin hoëvlakvrouekrag onder- en wanbenut word as gevolg van die beperkte vraag na hul vaardighede in deeltydse beroepsbediening, soos dit deur die bevindinge van hierdie ondersoek aan die lig gebring is (bl.2 in hierdie teks). Die situasie word meer betekenisvol as dit beskou word uit die oogpunt dat deeltydse werk 'n belangrike skakel is in beroepskontinuïteit en die behoud van vaardighede in die tussentydperk wanneer huislike verantwoordelikhede van hoogkwalifiseerde vrouewerkers voltydse buitenshuise beroepsbeoefening uitsluit.

3.4 DEELTYDSE BEROEPSBEOEFENING EN SALARIS

Die oringe gedeelte van hierdie hoofstuk word gewy aan 'n beskouing oor die salarissose van deeltydse gegradeerde ten tye van die ondersoek gedurende die laaste helfte van 1970. Daar moet gemeld word dat die gegewens oor salarissose wat hieronder aangebied word, ietwat verouderd is as gevolg van belangrike salariaanpassings deur die openbare sektor, die belangrikste werkgewer van vrouewerkers, wat in Januarie 1971 gemaak is.

Dit is algemeen bekend dat universiteitsgegradeerde gewoonlik hoër salarissose ontvang as diegene wat nie na hul hoëskoolopleiding verder studeer het nie. Die bevindinge van die Pretoria-ondersoek (19) het egter getoon dat dit nie noodwendig die geval is wat deeltydse beroepsbeoefening betref nie, aangesien baie gegradeerde deeltydse werk aanvaar in beroepe waarvoor universiteitsopleiding nie nodig is nie. Die resultate van navorsing in verband met deeltydse beroepsbeoefening in Pretoria het getoon dat die beroep, eerder as die studierigting, die salaris bepaal. Die gegradeerde wat hul eie beroepe deeltyds beoefen, verdien egter salarissose wat proporsioneel in verhouding is tot die wat op hul besondere beroepsgebied van toepassing is.

Die jaarlikse salarissose van 391 gegradeerde deeltydse werkers in besondere beroepsgroepe word in tabel 3.4 aangegee. Die tabel sluit 89 vroue uit wat nie hul salarissose verstrek het nie. Die beroepsprofiel van die 391 wat wel hulle salarissose aangedui het, kom egter baie nou ooreen met dié van die oorspronklike groep van 480. Die ooreenstemmende persentasieverdeling van die 391 gegradeerde, onderskeidelik vergeleke met dié van die 480 persone was: 1,5 en 2,3 in bestuur; 11,3 en 10,9 in die natuurwetenskap en tegnologie; 10,2 en 10,2 in die medisyne; 7,7 en 7,9 in die mediese hulpdienste; 26,3 en

TABEL 3.4
BEROEPSGROEP VAN DEELTYDSE WERKERS, VOLGENS SALARIS

Salaris (R)	Beroepsgroep								Totaal						
	Bestuur		Wetenskap en tegnologie		Medisyne		Mediese hulp= dienste		Beroepe van kulturele aard, insluitende so= siale wetenskaplikes		Onderwys		Klerklike en verkoopsbe= roep		
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	
Laer as 1200	N %	6	13,6	3	7,5	10	33,3	26	25,2	43	43,3	10	14,5	98	25,1
1200 tot 1599		6,1	13,6	3,1	7,5	10,2	33,3	26,5	25,2	43,9	43,3	10,2	14,5	100	25,1
1600 tot 1999		1,1	16,7	6,5	13,6	5,4	12,5	5	16,7	18	18,2	35	50,7	92	23,5
2000 tot 2399		7	15,9	4	10,0	7,3	13,3	22	21,4	19,6	18,2	38,0	50,7	100	23,5
2400 tot 2799		12,7	15,9	7,3	10,0	7,3	13,3	23,9	18,4	9	9,1	12	17,4	55	16,1
2800 tot 3199		21,9	15,9	9,4	7,5	21,7	13,3	34,5	6,8	16,4	9,1	21,8	8,7	100	28,1
3200 tot 3599		21,9	11,4	13,9	20,0	22,2	20,0	4	13,3	28,1	9,1	18,8	8,7	32	8,2
3600 tot 3999		5	11,4	8,7	4,5	8,7	5,0	11,1	21,7	6	6,1	4	5,8	36	9,2
4000 en hoër		8,7	4,5	8,7	5,0	17,4	13,3	22,2	5	4,9	16,7	11,1	11,1	100	23,5
TOTAAL		15,4	4,5	15,4	10,0	30,8	10,0	7,7	21,7	34,8	8,1	1	1,4	23	5,9
Laer kwartiel(Q_1) R	N %	4,8	16,7	4,8	9,1	19,0	9,1	7	17,5	15,4	2,0			13	3,3
Mediaan (Q_2) R		4,8	16,7	19,0	9,1	33,3	17,5	4,8	33,3	15,4	1,0			21	5,4
Hoër kwartiel(Q_3) R		9,5	33,3	23,8	11,4	19,1	10,0	4,8	23,8	4,8	3,0	1,4		21	5,4
N = 385															
Laer kwartiel(Q_1) R		1530		1800		Laer 1200		Laer 1200		Laer 1200		1280		Laer as 1200	
Mediaan (Q_2) R		2170		2650		1600		1665		1345		1480		1625	
Hoër kwartiel(Q_3) R		3000		3655		2750		2560		2190		1825		2555	

25,9 in beroepe van 'n kulturele aard, met die uitsondering van die onderwys; 25,3 en 25,2 in die onderwysprofessie en 17,6 en 17,7 in klerklike en verkoopsberoepes. Hierdie syfers toon dat die 89 persone wat nie die vraag oor salarisbeantwoording het nie, eweredig versprei is oor die verskillende beroepe.

Die enigste ernstige wanverhouding kom by uitvoerende beampies voor, waar slegs 6 uit 11 (54,5%) bereid was om hulle salaris aan te duif. Hierdie groep word dus by die opsomming van tabel 3.4 uitgesluit en word ook nie bespreek nie. Daar behoort dus geen vooroordeel ten opsigte van die bevindinge oor salarisbeantwoording nie.

As gevolg van die numeries klein groepies in sekere beroepe, is daar op verdere samevatting besluit en daar word na al die gegradeerde in analitiese navorsing en tegnologie as wetenskaplikes verwys; geneeshere en werkers in mediese hulpdienste word as aparte groepes aangedui; ekonome en ander in beroepe van kulturele aard word saam met sosiale navorsers gegroepeer; al die persone in die onderwysprofessie word apart aangedui. Die tabel sluit laastens 'n oorblywend kategorie in, wat uit sekretaries, klerke en verkoopswerkers bestaan.

Huidige salaris bestaan uit basiese salaris, dit wil sê salaris voor afstrekkings. Die vroue is nie gevra om byvoordele te noem nie aangesien daar in die verkenningstudie (19) gevind is dat sulke voordele vir deeltydse werkers feitlik nie bestaan nie. Die jaarlikse mediaansalaris van die totale groep van 385 gegradeerde deeltydse werkers is R1625 of R135 per maand (die helfte van die vroue verdien meer en die helfte minder as hierdie bedrag). Van hierdie deeltydse werkers verdien 25 persent minder as R1200 per jaar of R100 per maand (onderste kwartiel) en 25 persent meer as R2555 per jaar of R213 per maand (boonste kwartiel).

Die vaardigheid van 'n betreklik belangrike verhouding van die gegradeerde deeltydse werkers word blybaar redelik hoog geag, as daar in aanmerking geneem word dat 10,8 persent van hulle 'n salaris van meer as R3600 per jaar ontvang. Beterlik hoë vergoeding vir deeltydse werk in 'n gelyke mate is egter nie 'n algemene verskynsel by al die beroepsgruppe nie. Terwyl 27,5 persent van die deeltydse dokters meer as R3600 per jaar verdien, is die ooreenstemmende persentasies by die ander groepes soos volg: 20,5 persent vir die natuurwetenskaplikes; 11,7 persent vir die geesteswetenskaplikes; 6,6 persent vir diegene in die mediese hulpdienste; slegs 4 persent van diegene in die onderwysprofessie en 1,4 persent vir persone wat klerklike beroepe beoefen.

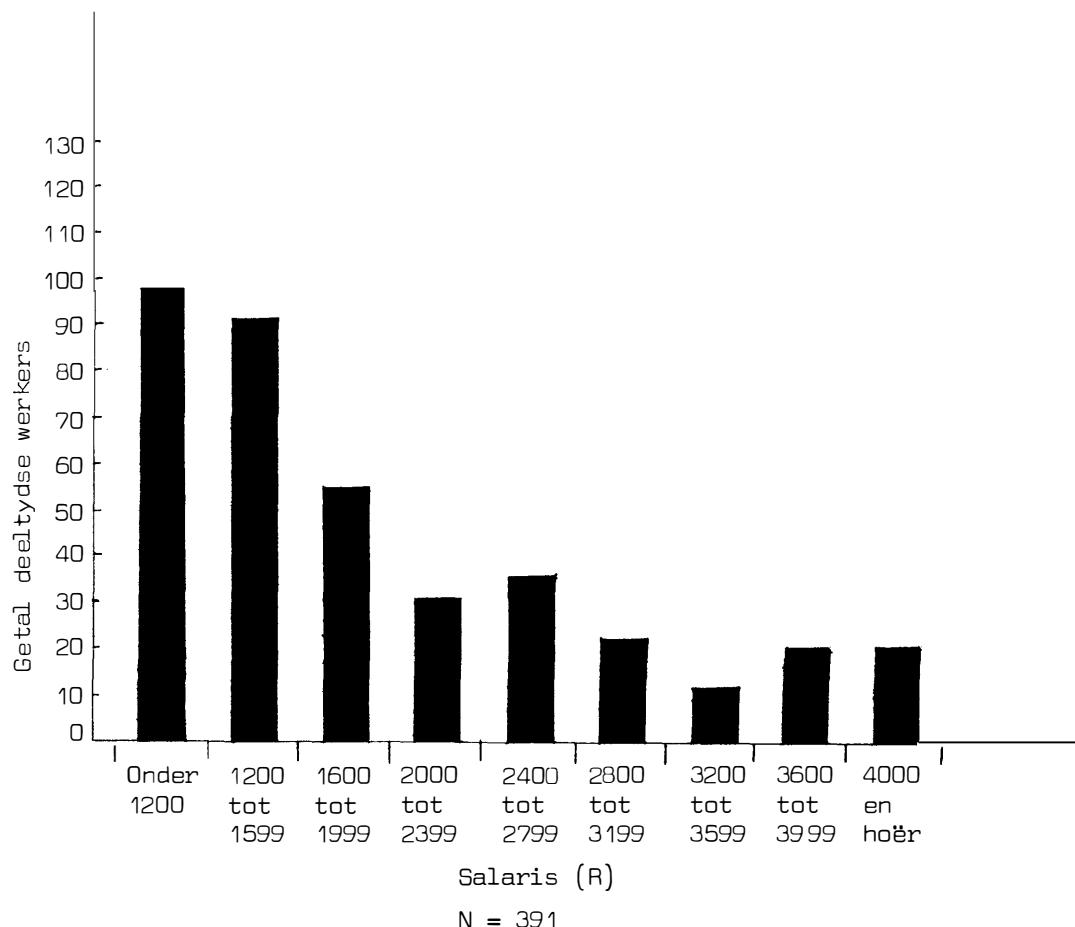
Figuur 4 verskaf die geheelbeeld van die salarisverspreiding van gegradeerde wat deeltyd werk.

Figuur 4 gee 'n duideliker beeld van die oorgrote meerderheid van die deeltydse werkers in die laagste salarisgroepes. Daar is ook al opgemerk dat mediese praktisyne en gegradeerde in die natuurwetenskappe en tegnologie tesame feitlik die helfte (48%) van diegene uitmaak wat meer as R3600 per jaar verdien. Die numeries klein groepie uitvoerende beampies word nie bespreek nie aangesien hulle studierigting nie vasgestel kan word nie.

As die feit in aanmerking geneem word dat 9 dokters en 8 persone in die natuurwetenskappe en tegnologie by die ontleding in tabel 3.4 uitgesluit is, dit wil sê 22 (25%) van die 89 gegradeerde wat nie hul salarisbeantwoording het nie, wil dit voorkom asof die beroepsvaardigheid van gegradeerde in die lettere en wysbegeerte in die algemeen nie hoog geag word nie, wát ook al die gebied van deeltydse beroepsbeoefening mag wees.

Mediaan- en kwartielssyfers toon dat dokters die boonste plek op die salarisskalaal inneem; hulle mediaansalaris is heelwat hoër as dié van natuurwetenskaplikes, wat tweede in die rangorde verskyn, naamlik R2650 teenoor R2170.

FIGUUR 4
GETAL WORKERS, VOLGENS JAARLIKSE SALARIS VERDIEN
(Slegs gegradeerde wat salaris verstrek het)

Alhoewel werkers in die mediese hulpdienste 'n laer mediaansalaris verdien as diegene wat beroepe van kulturele aard beoefen (onderskeidelik R1600 en R1665), is hul boonste kwartilsalaris R2750 teenoor die R2560 van laasgenoemde groep. Die saamgevatte syfers in tabel 3.4 toon dat daar nie groot verskille bestaan in die verspreiding op verskeie vlakke van die salaris van die saamgestelde groep in "beroep van kulturele aard" nie. 'n Studie van die beskikbare gedetailleerde ontleding toon egter dat die uitwerking van variansies tydens die proses van samevatting uitgebalanseer het. Dit toon dat geesteswetenskaplikes, prokureurs- en raadplegende sielkundiges die hoogste salarisse in hierdie groep verdien, terwyl kunstenaresse, vryskutjoernalistes en vermaakklikheidskunstenaresse betreklik lae salarisse ontvang.

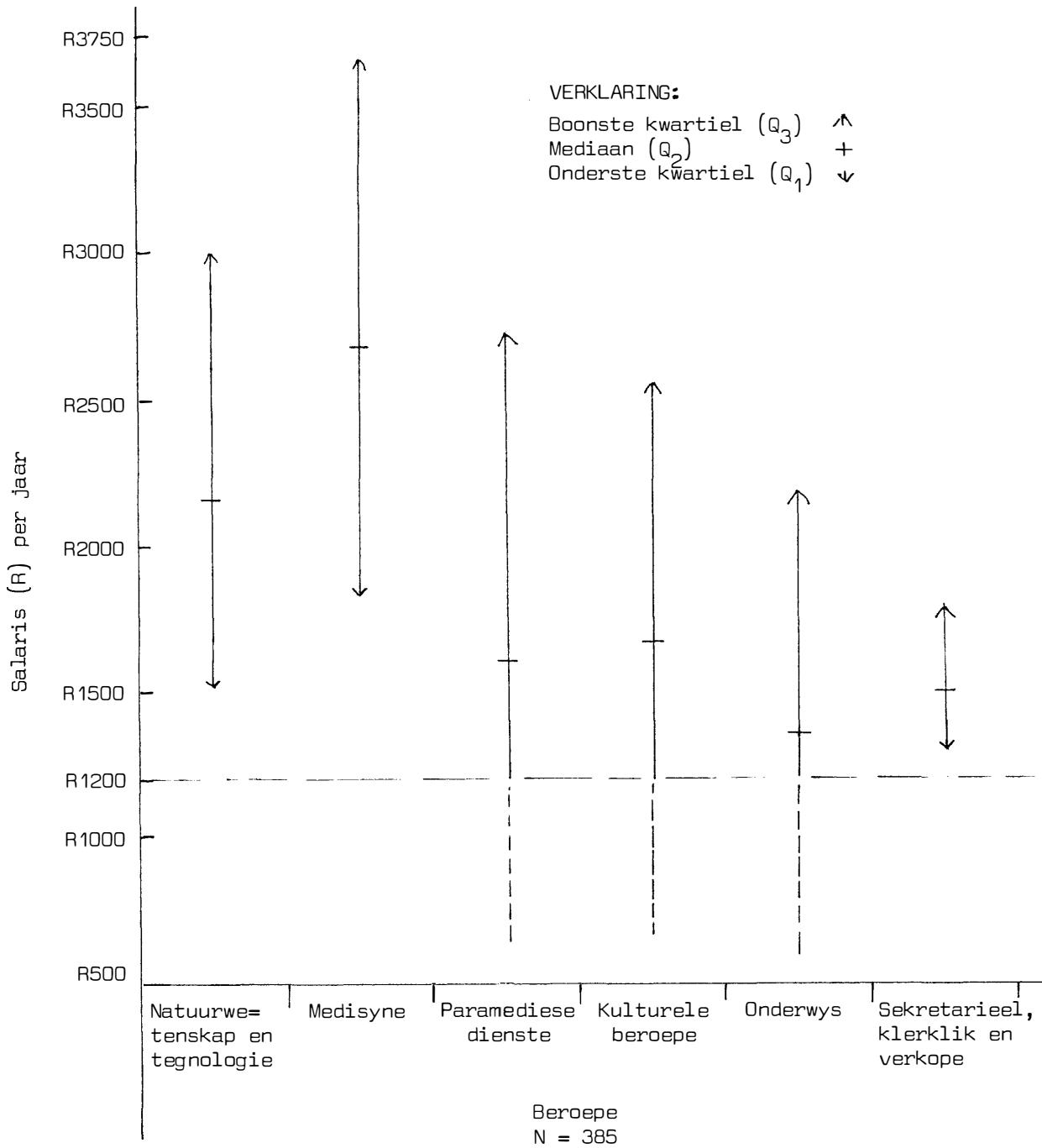
Deeltydse onderwyseresse is duidelik die groep wat die laagste besoldig word, met 'n mediaansalaris van R1345 teenoor die R1480 van klerklike werkers, die tweede laagste inkomstegroep – ver benede die mediaansalaris van R1625 in die totaal. Kort tydperke waarin daar afgelos word en beperkte uurlikse dosering is ongetwyfeld 'n oorsaak van die wanverhouding in hierdie geval. Daar kan ook kortlik gemeld word dat groot salariaanpassings in die onderwys professie en in die hele openbare sektor, die belangrikste werkgewer van vroulike gegradeerde, sedert hierdie ondersoek toegestaan is.

Alhoewel onderwyseresse die laagste mediaansalaris van die deeltydse werkers verdien, het hulle 'n boonste kwartielinkomste van R2190 teenoor die R1825 vir klerklike werkers. Die salarisverspreiding van gegradsueerdees in klerklike, sekretariële en verkoopsberoepes het 'n beperkte reikwydte (figuur 5), aangesien die salarisse van 91,3 persent (63 uit 69, tabel 3.4) onder die inkomstekategorieë "onder R1200" en "R2000 tot R2399" versprei is. Dit verklaar die betreklik lae boonste kwartielinksalaris.

Die getalle in sommige beroepes is klein en die oorsigtelike beeld wat hier in samevattende vorm aangebied word, kan heel moontlik verduister word deur gewigte as gevolg van klein groepe met 'n uiteenlopende omvang van besoldiging by albei punte van die skaal, soos by die bestuursgroep. Om hierdie rede word die uitvoerende beampies by die aanbieding onderaan tabel 3.4 en in figuur 5 uitgesluit.

FIGUUR 5

BASIESE JAARLIKSE BESOLDIGING VAN GEGRADUEERDES WAT DEELTYDS WERK

Daar moet beklemtoon word dat die syfers vir klein beroepsgrhoepe wat in figuur 5 aangedui word, nie noodwendig tipies van daardie beroep as geheel is nie. Daar is geen standarde waarvolgens daar beoordeel kan word of die salaris se vir deeltydse werk in daardie besondere beroep effens billik is nie. Aangesien die huidige groep werkers almal universiteitsopleiding gehad het, kan hulle ook nie met die deeltydse werkers in die Pretoria-ondersoek (19) vergelyk word nie; die oorgrote meerderheid van laasgenoemde was klerklike werkers. Die salaris van die huidige groep is egter in vergelykbare beroepe effens hoër maar die feit moet in gedagte gehou word dat daar twaalf maande verloop het sedert die ondersoek in Pretoria.

Wanneer die salarisse van die deeltydse werkers in die verskeie beroepe met mekaar vergelyk word, moet die moontlike verskille in beroepsondervinding in aanmerking geneem word. Salarisse word volgens vorige ondervinding betaal. Daar is uit tabel 2.9 opgemerk dat getroude mediese vroue geneig is om teen 'n hoër frekwensie (72 uit 100) as enige ander groep gegradeerde tot hul professie terug te keer. Aangesien hulle dus blykbaar hulle professie vir 'n groot deel van hulle getroude lewens beoefen het, sal hulle noodwendig hoë salaris verdien. Daar is aan die ander kant ook opgemerk dat gegradeerde in die suiwer en toegepaste lettere en wysbegeerte die laagste beroepsdeelnameyfer het (42 uit 100). Dit is dus moontlik dat die gegradeerde in die lettere en wysbegeerte 'n betreklik laer werkrekord as ander gegradeerde het; slegs 42 persent is op enige gegewe tydstip in die arbeidsmark. Dit kan 'n invloed op salarissoe uitoeft.

Die bevindings toon dat mediese dokters die hoogste plek op die salaris-skaal inneem met 'n mediaansalaris van R2650 in deeltydse beroepsbeoefening. Deeltydse onderwyseresse wat hoofsaaklik op eie verantwoordelikheid tuis onderrig gee, verdien die laagste mediaansalaris, naamlik R1345. Die salarisse van die gegradeerde in klerklike, sekretariële en verkoopsberoep het 'n beperkte reikwydte. Die oorgrote meerderheid (91,3%) van die salarisse is versprei tussen die inkomstekategorieë "onder R1200" en "R2000 tot R2399".

Die vaardighede van dokters en gegradeerde in die natuurwetenskappe en tegnologie, in die besonder, word redelik hoog geag. Feitlik 'n kwart (23,8%) van hierdie persone verdien meer as R3600 per jaar met hulle deeltydse beroepsbeoefening. Gegradeerde in die lettere en wysbegeerte in beroepe van kulturele aard verdien aan die ander kant betreklik laer salarisse, met slegs 11,7 persent wat meer as R3600 verdien. Dit kan moontlik te wyte wees aan hul skynbaar laer werkrekord.

HOOFSTUK 4

DIE BESKIKBAARHEID VAN GEGRADUEERDE HUISVROUWE VIR DEELTYDSE BEROEPSBEOEFENING

4.1 HUISVROUWE EN EKONOMIESE BEROEPSAKTIWITEIT

Die land se huisvroue en moeders word nie geklassifiseer in die kategorie van tipiese werkers in nasionale mannekragverband nie. Die vraag na en aanbod van getroude vrouewerkers in die land kom dus voor, in die ekonomiese sin, slegs wanneer daar mannekragtekorte is; gedurende die afgelope twee dekades is daar in so 'n mate van getroude vroue as 'n reserwearbeidsmag gebruik gemaak dat hul aanbod vir voltydse werk blykbaar die versadigingspunt nader.

Die bevindinge van die huidige ondersoek na die toestand insake die indiensneming van hoëvlakvrouekrag in die PWV-gebied toon ongetwyfeld dat die aanbod van gegradeerde huisvroue vir voltydse beroepsbedeeling in die ondersoekgebied die versadigingspunt bereik het en dit in werklikheid oorskry het. Van 867 persone wat nou voltyds werk, sou 106 (12,2%) eerder deeltyds wou werk. Slegs 15 gegradeerde is tans beskikbaar om voltyds te werk (bl. 2 van hierdie teks). Daar is aan die anderkant 174 persone in die geografiese gebied wat nog beskikbaar is vir deeltydse werk, terwyl slegs 480 op 'n deeltydse basis werk. Uit 'n onmiddellike aanbod van 189 gegradeerde is 92 persent bereid om deeltyds en slegs 8 persent om voltyds te werk. Verder sal daar van nou af tot 1975, 538 deeltydse werkers (87,8%) en slegs 75 voltydse werkers (12,2%) beskikbaar word vir beroepsbeoefening.

Die bevindinge toon dus dat die reserwearbeidaanbod van getroude vroue met universiteitsopleiding bestaan op die huidige tydstip en in die toekoms hoofsaaklik vir deeltydse werk.

4.2 DIE ONMIDDELLIKE AANBOD VAN HOËVLAKVROUKEKRAAG

Hoofstuk 3 van hierdie verslag gee 'n oorsig van die toestand insake die beroepsbeoefening van gegradeerde deeltydse werkers in die PWV-gebied. Hierdie werkers verteenwoordig die vraag na deeltydse professionele, semi-professionele en tegniese werkers, deurdat hierdie deel van die aanbod van deeltydse werkers in die arbeidsmark opgeneem is om 'n bestaande vraag te bevredig. Daar is uit tabel 2.1 en die daaropvolgende tabelle en diagramme in Hoofstuk 2 opgemerk dat hierdie beperkte vraag 'n surplusaanbod van 174 gegradeerde huisvroue wat vir deeltydse werk beskikbaar is, gelaat het. Dit verteenwoordig 'n betreklik lae persentasie van die hele ondersoekgroep (6,2%). Terwyl daar verder aangetoon is dat 'n groot gedeelte van die gegradeerde huisvroue nie belangstel in ekonomiese aktiwiteit nie (763 uit 2822 of 27,0%), is die eerste indruk wat verkry word dat die kans om die arbeidspotensiaal van hoëvlakvrouekrag vir die arbeidsmark in die ondersoekgebied te realiseer, skraal is. Die getal (538 of 19,1%) wat graag later na hul beroep wil terugkeer - sodra hulle gesinsomstandighede dit toelaat - is egter genoegsame bewys van die neiging by universiteitsopgeleide vroue om beroepsvroue te wil wees (19) en toon daarom dat hulle 'n arbeidsreserwe uitmaak, afgesien daarvan of daar 'n vraag na hul beroepsvaardighede bestaan al dan nie. Klem is ook op die feit gelê dat hierdie huisvroue beskikbaar is vir deeltydse beroepsbeoefening en dat daar boonop 12,2 persent (106 uit 867) van diiegene is wat voltyds werk wat na deeltydse werk soek.

Die onmiddellike reserwaanbod van deeltydse werkers sluit persone in wat, ondanks ander variante, waarskynlik moeilikheid sal ondervind om deeltydse werk op hul eie gebied te vind. Daar is egter uit tabel 3.2 gevind dat universiteitsopgeleide vroue in die algemeen nie daarvan weerhou word om 'n loopbaan te volg slegs omdat hulle nie deeltydse werk in hul eie professies kan vind nie en dat die beroep self, met die salaris daaraan verbonde, blykbaar onbelangrik is (tabel 3.4).

4.2.1 Gebiedsverspreiding

In tabel 4.1 word die tendense betreffende vraag en aanbod insake die deeltydse beroepsbeoefening van gegradeerde werkers volgens die subgebiede wat deur die ondersoek gedek is, aangetoon.

TABEL 4.1
GEBIEDSVERSPREIDING VAN VRAAG NA EN AANBOD VAN GEGRADUEERDE DEELTYDSE WERKERS
IN DIE PWV-gebied

Deeltydse arbeidsmarksi=tuasie	Subgebied					Totale aanbod				
	Johannesburg		Oos-Rand	Wes-Rand	Ver=eeniging					
	N	%	N	%	N	%				
Getal geëmplo耶eer (vraag)	N	273 56,9	23 4,8	67,6 2,5	12 2,3	66,7 3,3	11 33,5	61,1 161 71,6	480 100 73,4	
Surplus=aanbod	N	86 49,4	11 6,3	32,4 3,5	6 3,5	33,3 4,0	7 4,0	38,9 28,4	64 36,8	174 100 26,6
TOTALE AANBOD	N	359 54,9	34 5,2	100 2,8	18 2,8	100 34,4	18 2,8	100 34,4	225 654 100	654 100

Tabel 4.1 gee 'n aanduiding van die mate waarin getroude gegradueerdees in Johannesburg en Pretoria saamgetrek is, onderskeidelik 54,9 en 34,4 persent. 'n Corsigtelike beeld van die toestand in die huidige ondersoek gee die indruk dat die vraag na deeltydse gegradueerde werkers betreklik hoër in Johannesburg (76,0%) as in Pretoria is (71,6%) – en dit laat 'n surplusaanbod van 24,0 en 28,4 persent in die onderskeie subgebiede. Hierdie bevinding staaf dié van die verkenningsondersoek (19, bl. 11), wat 'n reserweaanbod van gegradueerde deeltydse werkers in Pretoria van 35,4 persent aangetoon het.

4.2.2 Werkreëling en beroepsvoorkleur

Daar is tans 150 hoogkwalifiseerde werkers vir deeltydse werk beskikbaar in Pretoria en Johannesburg alleen. Hulle gesinsverantwoordelikhede is van so 'n aard (figuur 3) dat hulle slegs vir beperkte ure vry is en deeltydse werk sal hulle in staat stel om hul tyd tussen ekonomiese beroepsaktiwiteit en hul huishoudings te verdeel.

In tabel 4.2 word die werkreëling wat deur hierdie vroue verkies word met hulle beroepskeuse in verband gebring.

Die onleding in tabel 4.2 toon dat prioriteit wat aan oggendwerk toegeken word, neig om van een beroep na die ander te wissel. Sewe uit tien voorneemende lektrises sou verkies om sogens aan die universiteite lesings te gee, terwyl onderwyseresse die grootste voorkeur aan "sekere dae van die week" gee (33%), gevvolg deur "aflosposte" (25%). Slegs 8 uit 36 onderwyseresse (22,2%) gee voorkeur aan gereelde oggendbetrekking.

As die tabel dwars gelees word, word daar opgemerk dat daar 'n voorkeur vir oggendwerk voorkom, veral by die beroepe van geesteswetenskaplikes, die groep waarby maatskaplike werkers en navorsers ingesluit word, naamlik 'n frekwensie van 42,1 persent. Vir bibliotekaresses is die ooreenstemmende persentasie 35,7 persent, met "sekere dae van die week" as werkreëling tweede in die voorkeurrangorde vir albei beroepe.

Vertaalsters, proefleseresse, omroepsters en ander vermaaklikheidskunstenaresse verkies "oggendwerk, gereelde werkure" of "deeltyds in my eie tyd by werkplek" (altesaam 61,6%). Aptekers verkies ook om "in hul eie tyd" te werk (vier uit elf) en "slegs sogens" (drie).

Sekretaries, klerke en boekhoudsters gee voorkeur aan oggendbetrekking en werk wat tuis gedoen word, onderskeidelik sewe en vyf uit die vyftien wat vir sulke werk beskikbaar is.

TABEL 4.2
DEELTYDSE WERKREËLING DEUR WERKSOEKERS VEREIS, VOLGENS BEROEP VERLANG

Beroep verlang	Deeltydse werkreëling										Totaal	
	Soggens by werkplek (gewone werkure)		Deeltyds tuis		Deeltyds in my eie tyd by werkplek		Deeltyds net sekere dae van die week		Aflos (locum) sporadies			
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%		
Wetenskaplike, tegnoloog, wiskundige en ander wetenskaplikes	N	4	6,8	5	16,1	1	3,3	2	4,9		12	
	%	33,3		41,7		8,3		16,7		100	6,9	
Tegnikus en tegniese assistent	N	1	1,7	2	6,5			1	2,4		4	
	%	25,0		50,0				25,0		100	2,3	
Mediese dokter	N			1	3,2	1	3,3	3	7,3		5	
	%			20,0		20,0		60,0		100	2,9	
Apteker, fisioterapeut, radiograaf en ander in paramediese dienste	N	3	5,1	2	6,5	4	13,3	1	2,4	1	11	
	%	27,3		18,2		36,4		9,1		9,1	6,3	
Universiteitsprofessor, dosente	N	7	11,9	1	3,2	1	3,3	1	2,4		10	
	%	70,0		10,0		10,0		10,0		100	5,8	
Skoolonderwyseres	N	8	13,5	3	9,7	4	13,3	12	29,3	9	36	
	%	22,2		8,3		11,1		33,3		25,0	20,7	
Prokureur, ekonoom	N					1	3,3				1	
	%					100					100	0,6
Vertaalster, proefleseres, omroepster, kunstenares, skryfster en vermaaklikheidskunstenares	N	8	13,5	6	19,3	8	26,7	4	9,8		26	
	%	30,8		23,1		30,8		15,4		100	14,9	
Bibliotekaresse en biblioteekassistentes	N	5	8,5	3	9,7	2	6,7	3	7,3	1	14	
	%	35,7		21,4		14,3		21,4		100	8,1	
Sosiale wetenskaplike (navorser, sielkundige, sosiale werkster, ens.)	N	16	27,1	2	6,5	6	20,0	12	29,3	2	38	
	%	42,1		5,3		15,8		31,6		5,3	21,8	
Sekretariesse, klerk, ontvangsdame, boekhouderster	N	7	11,9	5	16,1	1	3,3	2	4,9		15	
	%	46,7		33,3		6,7		13,3		100	8,6	
Verkoopswerker	N			1	3,2	1	3,3				2	
	%			50,0		50,0					100	1,1
TOTAAL	N	59	100	31	100	30	100	41	100	13	100	
	%	33,9		17,8		17,2		23,6		7,5	100	174
											100	

Professionele vroue kan dikwels werk soos hul verkies, byvoorbeeld mediese praktisyns, apteekeienaresse, argitekte en prokureurs. Vyf mediese dokters in die groep is beskikbaar vir dienste alleenlik op "sekere dae van die week" of in hulle eie tyd by die werkplek of tuis.

Wiskundiges en programmeerders (gegroepeer onder wetenskaplikes en tegnici) verkies eerder werk wat tuis op 'n deeltydse basis gedoen kan word.

Die klassifikasie van die verlangde werkëeling volgens beroep in tabel 4.2, vergeleke met die bestaande deeltydse werkëeling (tabel 3.1), lewer geen bewys van oormatige eise deur werksoekers nie en daar behoort dus, wat hierdie aspek betref, geen ernstige probleme te wees wat sal verhinder dat hierdie persone in die beroep waarvoor hulle toegerus is, geabsorbeer word nie.

4.2.3 Faktore wat vroue daarvan weerhou om deeltyds te begin werk

Die vroue is gevra hoekom hulle nog nie tot die arbeidsmark toegetree het nie. Hulle antwoorde word in tabel 4.3, wat 'n veelvuldige responsie tot die vraag toon, aangedui. (Bylaag V.2 B.1 bl. 69.)

Dit blyk uit tabel 4.3 dat 52 van die 174 vroue wat ondervra is (30%) nie ernstig moeite gedoen het om werk te soek nie. Dit is dus duidelik dat die ondersoek, in 'n sekere mate, 'n "verborge" arbeidsreserwe blootgelê het, in die sin dat persone ingesluit is wat heelwaarskynlik werk sou gesoek het as hulle gedink het dat hulle geskikte werk sou kry. Toe hulle gekonfronteer is met die vraag of hulle graag sal wil werk en ook gevra is hoe gou hulle in staat daar toe sou wees, wis hulle dat hulle graag sal wil werk maar dan moet hulle erken dat hulle nog geen doelbewuste poging aangewend het om werk te soek nie. Dit gee ongetwyfeld 'n aanduiding van hoe arbeidspotensiaal onder huisvroue blootgelê kan word of ten minste van hoedanig belangstelling vir 'n terugkeer na die arbeidsmark onder die land se huisvroue, wat normaalweg nie hulself as potensiële werkers beskou nie, gestimuleer kan word.

Van 122 (174-52) gegradeerde wat volgens tabel 4.3 werklik gepoog het om deeltydse werk te soek, kon 36 persent (44) dit wel vind, maar nie deeltyds nie. 'n Kwart (44 uit 174) van die reserweaanbod sou dus in die arbeidsmark opgeneem geword het indien hulle in voltydse beroepsbeoefening sou belanggestel het. Vyf-en-twintig (20,5%) het ook beweer dat hulle deeltydse werk kon kry, maar nie op hulle besondere beroepsgebied nie. 'n Aansienlike verhouding van diegene wat 'n ernstige poging aangewend het om werk te soek, het dus voor die probleem te staan gekom om ðf voltydse werk te aanvaar ðf in 'n deeltydse betrekking in 'n ander beroepsrigting in diens te tree.

Twintig gegradeerde het die mening uitgespreek dat hulle kennis in so 'n mate verroes geraak het, dat hulle heropleiding sal moet ondergaan.

Probleme voortspruitend uit huishoudelike verantwoordelikhede het 'n frekwensievoorkoms van 17,9 persent (28+18) in die totaal van die veelvuldige responsies gehad. Dit is ietwat verrassend, aangesien hierdie groep as geheel as 'n betreklik jong groep aangedui word (tabel 2.1), met 45,4 persent (11,5 + 19,0 + 10,3 + 4,6) wat nog onder die ouderdom van 40 jaar is. Sewe-en-veertig komma een persent (tabel 2.5) van dié groep het drie of meer kinders. 'n Mens sou 'n hoër frekwensievoorkoms vir huishoudelike oorwegings verwag het. Volgens verdere ontledings wat te gedetailleerd is om in te sluit, is die gesinne hoofsaaklik van voorskoolse of skoolgaande ouderdom; 151 van die 159 moeders in die groep (95%) het skoolgaande kinders in die huis en 66 (41,5%) sorg nog vir voorskoolse kinders. Dit wil egter voorkom asof die meerderheid van hierdie vroue geskikte reëlings getref het vir die versorging van hul kinders sogenaens en dat die belangrikste remmende faktor wat hul terugkeer tot die arbeidsmark vertraag, die gebrek aan deeltydse werkgeleenthede in hul besondere beroepsrigtings is.

4.2.4 Kwalitatiewe aspekte van die onmiddellike reserweaanbod

Hierdie afdeling gaan oor die kwalitatiewe aspekte van die 174 gegradeerde vroue wat nog vir deeltydse beroepsbeoefening beskikbaar is, op grond van

TABEL 4.3
BEROEP VOLGENS FAKTORE WAT VROU DAARVAN WEERHOU OM WERK TE AANVAAR

	Beroep	Verkoopswerker										Totaal		
		N	N	N	N	N	N	N	N	N	N	N	N	%
Rede waarom daar nog nie met werk 'n aanvang geneem is nie														
Ek het nog nie navraag oor poste gedoen nie	Verkoopswerker	3	2	2	3	15	10	3	11	3	1	52	20,2	
Ek weet nie waar om navraag te doen nie														
Ek kan net voltydse werk vind en stel nie belang nie		1			1			6	11	1	1	8	3,1	
Probleme in verband met huishoudelike hulp moet eers opgelos word														
Probleme i.v.m. geskikte kinderversorgingsdienste moet eers opgelos word	Beroep	3	1	4	2	8	5	1	6	1	1	44	17,1	
Kan net werk vind buite maklike bereik van my huishouding														
Moet eers my kennis van en vaardigheid in my beroep opknap		2	1	1	1	2	2	2	2	2	2	12	4,7	
Kan werk vind maar nie in my beroepsrigting nie														
Werkgewers is uitgesproke teësinnig om getroude vrouwe in diens te neem		3		1	2	4	4	4	4	1	1	25	9,7	
Om ander redes		3		4	5	2	14	8	4	5	2	1	48	18,7
TOTAAL (veelvuldige responsie)	N	16	6	8	16	15	57	1	36	20	56	23	3	257 100

hul akademiese prestasies en beroepservaring.

(a) Akademiese kwaliteit

Keuring vir indiensneming in professionele beroepe word in die reël op universiteitskwalifikasies gebaseer; die professionele mark bestaan dus vir diegene met gevorderde kwalifikasies. Navorsing oor die marksituasie vir deeltydse beroepsbeoefening (19) toon egter dat minder goed gekwalifiseerde persone na verhouding in 'n groter mate in deeltydse betrekings aangetref word. Tabel 4.4 toon die kwaliteit van die beskikbare deeltijdse werkers ooreenkomsdig hul onderwyskwalifikasies, volgens die deeltydse professionele en ander betrekings wat hulle soek.

'n Meer gedetailleerde uiteensetting van hoofvakke word onder studierigting in tabel 4.4 gegee sodat beskikbare werkers maklik geïdentifiseer kan word.

Onder die veronderstelling dat aanbod die getalle wat die vraag beantwoord het, plus die getalle wat oorgebly het, verteenwoordig, moet die betoog oor onmiddellike reserweaanbod die "vraag" in tabel 3.2 in aanmerking neem.

'n Interessante kenmerk van tabel 4.4 is die hoë konsentrasie van gegradeerde in die suiwere lettere en wysbegeerte, naamlik 59 uit 86 (68,6%) in hierdie rigting. Dieselfde geld vir tabel 3.2; 109 uit 174 (62,6%) van die gegradeerde in die lettere en wysbegeerte wat tans deeltyd werk, is in besit van grade in die suiwere lettere en wysbegeerte, naamlik in tale en letterkunde, geskiedenis, wysbegeerte, ensovoorts; 168 (25,7%) van die totale aanbod van 654 (480 wat die vraag bevredig het en 174 surplusaanbod) is dus in besit van grade in die suiwere rigtings. Tabel 3.2 toon dat feitlik 'n derde (34 uit 109 of 31%) van die gegradeerde in die lettere en wysbegeerte wat daarin geslaag het om werk te vind, klerklike poste beklee. Hulle verteenwoordig 43 persent (34 uit 79) van al die gegradeerde in hierdie rigting. Hierdie persentasie styg na 60,8 persent wanneer 'n verdere 14 gegradeerde in die lettere en wysbegeerte wat onderwyskwalifikasies besit maar klerklike betrekings beklee, ingesluit word. Dit is dus te betwyfel of die 36 persone (61%) in tabel 4.4, wat werk soek as vertaalsters, kunstenaresse, omroepsters, maatskaplike werksters, sielkundiges of navorsers, daardie werk op 'n deeltydse basis sal vind. Die orige gegradeerde in die lettere en wysbegeerte is opgeleide maatskaplike werksters en bibliotekaresses en hulle beoog dit om na hulle gespesialiseerde rigtings terug te keer. Met die uitsondering van diegene in die onderwys, maak hierdie gegradeerde in die lettere en wysbegeerte gesentlik die helfte (49,4%) van al die werksoekers uit.

Dit wil dus uit hierdie waarnemings voorkom of gegradeerde in die lettere en wysbegeerte nie maklik deeltydse werk ooreenkomsdig opleiding vind nie. Uit tabelle 3.2 en 4.4 is dit duidelik dat beroepe wat met maatskaplike dienste verband hou, nie veel geleentheid bied vir 'n deeltydse werkreeëling nie. Slegs 26 (44,8%) uit die 58 persone van die totale aanbod wat maatskaplike werk as hoofvak gehad het, kon deeltydse werk in hulle besondere rigting vind. Die indiensneming van deeltydse maatskaplike werksters sou aan die ander kant 'n uiters geskikte reëeling blyk te wees, as gevolg van die streng en roetine-aard van gevalliewerk wat aan hulle toevertrou kan word. Bibliotekaresses is in 'n gelyke mate gepas geplaas in deeltydse betrekings (12 uit 27 of 44,4%).

'n Opvallende kenmerk van tabel 4.4 is dat slegs 27 (56,3%) van die 48 deeltydse onderwyseresse graag tot die onderwysberoep wil toetree, terwyl die res (43,7%) voorkeur verleen aan ander beroepe. Hierdie aanduiding strook met die bevindinge in die Pretoria-ondersoek (19). Onderwyseresse het 'n neiging getoon om deeltydse klerklike werk te aanvaar of om 'n voorkeur daarvoor uit te spreek. Die moontlikheid is dus nie uitgesluit nie dat sommige van die onderwyseresse in tabel 3.2 wat nie in die onderwysberoep staan nie, self besluit het om die beroep te verlaat. Die een mediese dokter wat verrassend genoeg in tabel 4.4 aangetoon word as beskikbaar vir 'n deeltydse onderwyspos, is tans besig om haar as onderwyseres te bekwaam.

Onder die 174 beskikbare gegradeerde vroue wat nog werkloos is, is daar 30 gegradeerde in die natuurwetenskappe (van wie 9 in besit van onderwysdi-

TABEL 4.4
STUDIERIGTING VAN WERKSOEKERS, VOLGENS BEROEP VERLANG

Beroep verlang	Studierigting																			Totaal			
	ONDERWYS		NATURWETENSKAPE		LETTERE EN WYSBEGEERTE		MEDISyne		MEDISE HULPDienste		ADMINISTRASIE		HANDEL EN		SPRAAKterapie		VERGELING						
	N	%	N	N	N	%	N	N	N	%	N	N	N	%	N	N	N	P <small>AR</small> E <small>MI</small> S <small>IE</small>	R <small>AD</small> I <small>OGR</small> A <small>F</small>				
Wetenskaplike, tegnoloog, wiskundi= ge, ander wetenskaplikes	N 25,0	6,3		3	7	33,3		1	1,2						1	20,0	12	6,9					
Tegnikus en tegniese assistent	N %				3	14,3		2							1	12,5	1		4	2,3			
Mediese dokter	N %														5	83,3			5	2,9			
Apteker, fisioterapeut, radiograaf en ander in paramediese dienste	N 9,1	2,1	1	4	19,1		4	9,1	1,2						1					11	6,3		
Universiteitsprofessor, dosente	N 40,0	8,3	4	3	14,3		1	2	3,5						3					10	5,7		
Skoolonderwyseres	N 63,9	47,9	19	4							11	12,8	2	9	1	16,7	1	12,5		36	20,7		
Prokureur, ekonoom	N %										100			1						1	0,6		
Vertaalster, proefleseres, omroepster, kunstenares, skryfster en vermaak= likheidskunstenares	N 30,8	16,7	8							18	20,9	69,2			18					26	14,9		
Bibliotekaresse en biblioteek= assistente	N 7,1	2,1	1							13	15,1	92,9			9	4				14	8,1		
Sosiale wetenskaplike (navorser, sielkundige, maatskaplike werkster, ens.)	N 7,9	6,3	2	1	3	14,3	2	1	31	36,0	13	81,6			18			1	12,5		38	21,8	
Sekretariesse, klerk, ontvangsdame, boekhouderster	N 26,7	8,3	3	1	1	4,8	1	1	6	7,0	2	40,0			4					26,7	15	8,6	
Verkoopswerker	N 50,0	2,1	1							1	1,2	50,0			1					2	1,1		
TOTAAL	N %	48	100	39	9	21	100	8	13	86	100	17	9	1	59	1	100	8	100	3	2	3	
															6			4,6		2,9	100	174	100

plomas is), ses mediese dokters, drie aptekers en vyf vroue met opleiding in die mediese hulpdienste. Hulle verteenwoordig 'n kwart (25,3%) van 'n groep hooggekwalifiseerde vroue wat onmiddellik beskikbaar is vir deeltydse werk. Dit behoort moontlik te wees om die tekort aan voltydse vrouewetenskaplikes deels die hoof te bied deur die talente wat werklik beskikbaar is, maar slegs vir 'n beperkte aantal werkure te mobiliseer.

Van die 174 gegradeerde vroue het 24 (13,8%) nagraadse kwalifikasies behaal. Tabel 4.5 toon hierdie verspreiding volgens studierigting aan.

TABEL 4.5

WERKSOEKERS IN BESIT VAN NAGRAADSE GRADE

Studierigting	Nagraadse grade			Totaal
	Honneurs	Magister	Doktorsgraad	
Natuurwetenskappe (suiwer en toegepas)	1	5	2	8
Lettere en wysbegeerte (suiwer en toegepas)	10	5	-	15
Handel en administrasie	-	1	-	1
TOTAAL	11	11	2	24

'n Ontleding van gebiedsverspreiding wat uit beskikbare gegewens verkry is, toon verder dat die twee gegradeerde wat in besit van D.Sc-grade is, albei in Johannesburg woonagtig is. Drie wetenskaplikes met magistersgrade woon ook in Johannesburg terwyl twee van Pretoria is. Van die ses mediese dokters wat beskikbaar is vir deeltydse werk, woon drie in Pretoria, een in Johannesburg en twee in Vereeniging. Getroude vroue word natuurlik verder gekortwiek deur hulle immobiliteit as gevolg van die feit dat hulle gedomisillieerd moet wees op die plek waar hul mans woon.

Wat betref die salarissoeke wat deur werksoekers verlang word, was daar min bewyse dat die gegradeerde se verwagtings op huidige standaarde gebaseer is. Afgesien van diegene wat bloot "huidige skaal" aangegee het, het die werklike salarissoeke wat genoem is betreklik onrealisties en uiteenlopend gevind te wees, alhoewel hul geensins buitensporig was nie. Aangesien 'n realistiese skatting van toekomstige verdienste skaars verwag kan word in 'n toestand van volle indiensneming, word die inligting aangaande salarissoeke, wat min praktiese waarde het, nie aangebied nie.

Opsommenderwys toon die resultate in hoë konsentrasie van werksoekers met grade in die suiwere lettere en wysbegeerte. Dit blyk ook dat gegradeerde in die lettere en wysbegeerte dit nie maklik vind om deeltydse werk ooreenkomsdig hul opleiding te vind nie.

Daar is bewyse dat deeltydse onderwyseresse in 'n betreklik hoë mate geneig is om voorkeur te verleen aan werk buite die onderwys (43,7%) en dit is moontlik dat die betreklik hoë deelnamesyfer (42,1%) van onderwyseresse wat alreeds beroep buite die onderwys beoefen aan hierdie feit gewyt moet word (tabel 3.2).

(b) Beroepservaring

Die ingewikkeld beroepspatrone van getroude vrouewerkers maak dit besonder moeilik om hulle onderbroke werkrekords te evalueer. Die bevindinge van die ondersoek insake die beroepsbeoefening van vroue in Pretoria (19) het getoon dat dit eerder die geval is dat die vrou geen aandeel in die kontinuïteit van haar eie beroepsbeoefening het nie. Daar is bevind dat die basiese kriterium om vir deeltydse werk in aanmerking te kom eerder op beroepservaring as akademiese kwaliteit berus. In tabelle 4.6 en 4.7 word die werkrekords van die onmiddellike reserweaanbod van gegradeerde werkers nagegaan.

TABEL 4.6
WERKSOEKERS SE VOORHUWELIKSE WERKREKORD, VOLGENS BEROEP VERLANG

Beroep	Voorhuwelikse beroepsbeoefening, in jare												Totaal	
	Nooit ge= werk nie		Minder as 1 jaar		1 - 2		3 - 4		5 - 6		7 - 10			
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
Wetenskaplike, tegnoloog, wiskundige, ander wetenskaplikes	2 16,7	6,5	3 25,0	18,8	4 33,3	6,9			1 8,3	5,0	1 8,3	7,7	1 8,3	11,1
Tegnikus en tegniese assistent	2 50,0	6,5			1 25,0	1,7					1 25,0	11,1	4 100	2,3
Mediese dokter	3 60,0	9,7	2 40,0	12,5									5 100	2,9
Apteker, fisioterapeut, radio= graaf en ander in paramediese dienste	3 27,3	9,7	1 9,1	6,2	2 18,2	3,4	3 27,3	11,1			1 9,1	7,7	1 9,1	11,1
Universiteitsprofessor, dosente	1 10,0	3,2	1 10,0	6,2	7 70,0	12,1	1 10,0	3,7					10 100	5,7
Skoolonderwyseres	7 19,4	22,6	5 13,9	31,3	10 27,8	17,2	9 25,0	33,3	2 5,6	10,0	1 2,8	7,7	2 5,6	22,2
Prokureur, ekonom					1 100	1,7							1 100	0,6
Vertaalster, proefleseres, omroep= ster, kunstenares, skryfster en vermaaklikheidskunstenares	3 11,5	9,7	1 3,8	6,2	10 38,5	17,2	5 19,2	18,5	3 11,5	15,0	4 15,4	30,8	26 100	14,9
Bibliotekaresse en biblioteek= assistente	1 7,1	3,2			2 50,0	12,1	1 7,1	3,7	4 28,6	20,0	1 7,1	7,7	14 100	8,1
Geesteswetenskaplike (navorser, sielkundige, maatskaplike werk= ster, ens.)	7 18,4	22,6	2 5,3	12,5	10 26,3	17,2	6 15,8	22,2	7 18,4	35,0	3 7,9	23,1	3 7,9	33,3
Sekretaresse, klerk, ontvangstdame, boekhoudster	2 13,3	6,5	1 6,7	6,2	6 40,0	10,4	1 6,7	3,7	2 13,3	10,0	2 13,3	15,4	1 6,7	11,1
Verkoopswerker							1 50,0	3,7	1 50,0	5,0			2 100	1,1
TOTAAL	N 17,8	100	16 9,2	100	58 33,3	100	27 15,5	100	20 11,5	100	13 7,5	100	9 5,2	100
													174	100

TABEL 4.7

WERKSOEKERS SE NAHUUWELIKSE WERKREKORD, VOLGENS DUUR VAN HUWELIK

Getal jare getroud	Diensjare in nahuwelikse beroepsbeoefening												Totaal				
	Nooit		Minder as 1 jaar		1 - 2		3 - 4		5 - 6		7 - 10		11 - 15				
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	
Minder as 5															21 12,8		
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	100		
	4	21,1	5	16,7	10	21,7	2	7,0								100	
	19,0		23,8		47,6		9,5										
5 - 9															22 13,4		
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	100		
	2	10,5	5	16,7	5	10,9	6	20,7	3	17,7	1	8,3					
	9,1		22,7		22,7		27,3		13,6		4,5						
10 - 14															28 17,1		
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	100		
	3	15,8	8	26,7	8	17,4	4	13,8	4	23,5			1	20,0			
	10,7		28,6		28,6		14,3		14,3				3,6				
15 - 19															35 21,3		
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	100		
	3	15,8	6	20,0	11	23,9	6	20,7	4	23,5	5	41,7					
	8,6		17,1		31,4		17,1		11,4		14,3						
20 - 24															32 19,5		
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	100		
	4	21,1	5	16,7	6	13,0	7	24,1	2	11,8	4	33,3	1	20,0	3	50,0	
	12,5		15,6		18,8		21,9		6,3		12,5		3,1		9,4		
25 of meer															26 15,9		
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	100		
	3	15,8	1	3,3	6	13,0	4	13,8	4	23,5	2	16,7	3	60,0	3	50,0	
	11,5		3,8		23,1		15,4		15,4		7,7		11,5		11,5		
TOTAAL															164 100		
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	100		
	19	100	30	100	46	100	29	100	17	100	12	100	5	100	6	100	
	11,6		18,3		28,0		17,7		10,4		7,3		3,1		3,7		

In tabel 4.6 word die werksoekers se voorhuwelikse diens volgens beroep wat verlang word, aangedui. Een-en-dertig (17,8%) van die onmiddellik beskikbare deeltydse werkers het geen voorhuwelikse beroepsontdekking gehad nie, 74 (42,5%) het hulle loopbane vir tydperke van minder as 'n jaar tot en met twee jaar gevolg nadat hulle hul grade behaal het, 27 (15,5%) het tussen drie en vier jaar gewerk, terwyl 42 (24,2%) hulle beroepe vir vyf jaar of langer beoefen het voordat hulle in die huwelik getree het. Ongeveer 'n kwart van hierdie gegradeerde huisvroue het dus 'n voorhuwelikse werkrekord van vyf jaar of langer (die helfte van laasgenoemde groep het tweens beroepservaring wat van sewe tot tien jaar en langer strek). Die saamgestelde groep van geesteswetenskaplikes het 'n aandeel van 31 persent (13 uit 42) in hierdie hoë werkrekord. Vier-en-dertig komma twee persent (13 uit 38) van die hele groep, dit wil sê meer as 'n derde, het hulle beroepe voor hul huwelike vir tydperke van tussen vyf jaar en tien jaar of langer beoefen.

Mediese dokters, as professionele groep, het 'n opvallend lae voorhuwelikse werkrekord. Drie van die vyf beskikbare dokters het nooit voor hulle huwelik gepraktiseer nie en die ander twee het slegs 'n paar maande se voorhuwelikse diens. Dit moet gesien word teen die agtergrond van hulle studies wat oor 'n lang tydperk strek. Dit neem sewe jaar om die mediese kursus te voltooi en dit is nie 'n ongewone verskynsel dat mediese studente in die huwelik tree voordat hulle hul opleiding voltooi nie.

Gegradeerde onderwyseresse in hierdie groep toon 'n neiging om kort na voltooiing van hul studies in die huwelik te tree. Een-en-sestig komma een persent (22 uit 36) het hierdie stap voor die derde jaar van hul beroepsbeoefening gedoen. Slegs 5 (13,9%) het 'n voorhuwelikse werkrekord van vyf jaar of langer, terwyl die oorgrate meerderheid (31 of 86,1%) vir minder as vyf jaar voor hulle huwelike in die beroep gebly het.

Die oorblywende beroepsgruppe is betreklik klein maar volgens die ontleding in tabel 4.6 blyk hierdie onmiddellik beskikbare reserweaanbod van 174 hoog gekwalificeerde werkers werklose persone te wees met 'n gemiddelde voorhuwelikse beroepsgeskiedenis van 2,8 jaar. Die hoë persentasie (17,8) wat nooit voor hulle huwelike gewerk het nie, oefen hier 'n merkbare invloed uit.

'n Poging word in tabel 4.7 aangewend om die gegradeerde se rekord van nahuwelikse beroepsbedrywigheid te raam. Beroepsrigting moes gevignoreer word ten gunste van die huweliksduurfaktor, aangesien daar verwag kan word dat, op enige gegewe datum, die huweliksduur 'n invloed sal uitoefen op die aantal jare waartydens die gegradeerde na hulle huwelike sou kon gewerk het. Die totale aantal jare diens, soos in tabel 4.7 aangedui, verteenwoordig nie ononderbroke werkrekords nie maar is hoofsaaklik die geheel van kort, onderbroke en wisselende tydperke wat aan ekonomiese beroepsaktiwiteit bestee is.

Tabel 4.7 sluit 10 gegradeerde, 3 van wie nie die vraag beantwoord het nie en 7 wat nie meer getroud is nie, uit; die "huweliksduur" was dus nie op die 7 van toepassing nie.

Van die 164 vroue wie se nahuwelikse werkrekords in tabel 4.7 ontleed word, het slegs 19 (11,6%) nooit sedert hul huwelike gewerk nie. Dit is interessant om in hierdie verband op te merk dat nie minder nie as 13 (68,5%) van hierdie persone alreeds vir tien jaar of langer getroud is, maar dat tien van hulle, volgens verdere inligting, hoegenaamd geen beroepservaring het nie (d.w.s. 10 uit 13 of 76,9%). Van hierdie persone is 6 in besit van B.A.-grade (een 'n opgeleide onderwyseres), een van 'n B.-Com.-graad, een van 'n M.Ed.-graad en is een 'n opgeleide mediese dokter wat van beroep verander om onderwyseres te word.

Tabel 4.7 gee 'n aanduiding van die totale tydsuur wat aan nahuwelikse ekonomiese beroepsaktiwiteit bestee is, volgens huweliksduur. Dit is redelik om te verwag dat hulle nahuwelikse werkrekord sal neig om toe te neem in direkte verhouding tot die aantal jare waartydens die gegradeerde getroud is. Die belangrikste kenmerk is egter dat die toenamesyfer in arbeidsduur in omgekeerde verhouding staan tot die toenamesyfer in huweliksduur, tot 'n huweliks-

duur van 14 jaar. Dit is slegs hiervandaan dat die werkrekord styg namate huweliksduur toeneem.

So was byvoorbeeld 45,4 persent (10 uit 22) van diegene wat van 5 tot 9 jaar getroud is alreeds drie of meer jaar ekonomies aktief, teenoor 32,2 persent (9 uit 28) van diegene wat van 10 tot 14 jaar getroud is en 42,8 persent (15 uit 35) van persone wat van 15 tot 19 jaar getroud is. Meer as die helfte (17 uit 32 of 53,1%) van persone wat alreeds van 20 tot 24 jaar getroud is, het egter vir drie jaar of langer sedert hulle huwelike gewerk en die wat nog langer getroud is (16 uit 26 of 61,5%) het in die algemeen 'n nahuwelikse be-roepsrekord van meer as drie jaar.

Verskille in beroepservaring tussen opeenvolgende huwelikskategorieë is duideliker sigbaar wanneer die gemiddelde werkrekords met mekaar vergelyk word.

TABEL 4.8

WERKSOEKERS SE GEMIDDELDE NAHUELIKSE WERKREKORD, VOLGENS HUWELIKSDUUR

Getal jare getroud	Gemiddelde nahuwelikse werkrekord (jaar)	N
Minder as 5	1,2	21
5 - 9	2,5	22
10 - 14	2,3	28
15 - 19	2,8	35
20 - 24	4,3	32
25 of meer	5,6	26
TOTAAL	3,2	164

Die ontleding in tabel 4.8 toon geringe toenames en afnames by huweliksduurintervalle in die gemiddelde tydsuur waarin gegradeerde sedert hul huwelike ekonomies bedrywig was. Die verband tussen gemiddelde werkrekord en huweliksduur is egter nie na verhouding nie, aangesien betreklik meer van diegene wat van 5 tot 9 jaar getroud is, vir 'n langer tydperk sedert hulle huwelike gewerk het as die groep wat van 10 tot 14 jaar getroud is. Aan die ander kant het die persone wat van 15 tot 19 jaar getroud is, 'n gemiddelde nahuwelikse werkrekord wat feitlik gelykstaan aan dié van die gegradeerde wat slegs van 5 tot 9 jaar getroud is. Dit mag dui op 'n neiging by die jonger gegradeerde om na hulle huwelike aan te hou werk of om gouer na hul beroepe terug te keer as wat dit die gebruik by ouer gegradeerde was. Die gemiddelde nahuwelikse werkrekord van diegene wat langer as 20 jaar getroud is, is nogtans betreklik laag. Vir 'n gemiddelde huweliksduur van 15,4 jaar, het hierdie groep 'n gemiddelde nahuwelikse werkrekord van 3,2 jaar.

Wat die werksoekers se beroepservaring betref, blyk dit dat mediese dokters, wat oor 'n lang tydperk moet studeer, 'n betreklik lae voorhuwelikse werkrekord het. Daar is egter bevind dat, as professionele groep, hulle na die huwelik teen 'n hoër verhouding na hul beroepe terugkeer as enige ander professionele groep (tabel 2.9).

Daar is bewyse dat gegradeerde in die geesteswetenskappe (sielkunde, sosiologie en toegepaste sosiale wetenskappe) 'n neiging toon om hulle beroepe voor die huwelik vir ietwat langer tydperke te beoefen as, byvoorbeeld, gegradeerde in ander beroepe van kulturele aard. Hulle gemiddelde voorhuwelikse werkrekord is dus 3,4 jaar, vergeleke met 3,1 jaar vir vertaalsters, omroepsters, joernaliste en ander en 2,7 jaar vir onderwyseresse. Die ander individuele groepe is te klein om vergelykings te tref.

Vir persone wat vir korter tydperke getroud is, is daar by die werksoekers 'n omgekeerde verhouding tussen nahuwelikse beroepsduur en huweliksduur, tot 'n huweliksduur van 14 jaar. Van 'n huweliksduur van 15 jaar en langer, word klein toenames in werkrekord vergesel van 'n styging in die getal jare getroud.

Die werksoekers het 'n gemiddelde voorhuwelikse werkrekord van 2,8 jaar teenoor hulle gemiddelde nahuwelikse werkrekord van 3,2 jaar en 'n gemiddelde werkrekord van 6 jaar in die totaal.

Die huweliksduurgroepe in tabel 4.8 is egter numeries te klein om veralgemening te maak. Dit is voldoende om op te merk dat die reserweaanbod oor die geheel 'n groep gegradeerde verteenwoordig wat voor hulle huwelike gewerk het, wat sedert hulle huwelike van tyd tot tyd tot die arbeidsmark teruggekeer het en wat nou gereed is om weer te gaan werk.

(c) Behoud van kennis

Die gegradsueerde is gevra om die mate waarin hulle kennis behoue gebly of verroes geraak het as gevolg van onbruik, te raam. (Bylaag, V. 11 AB 2, bl. 73). Die menings van 129 respondentie wat bruikbare inligting verskaf het, verskyn in tabel 4.9.

TABEL 4.9

MATE WAARIN KENNIS BEHOU IS, VOLGENS HUWELIKSDUUR

Getal jare getroud	Raming van behoud van kennis			Totaal	
	Het tred gehou met ontwikkeling inge in beroep	Kennis het verroes geraak	Sal herop= gelei moet word	N	%
Minder as 5	N %	8 57,1	6 42,9	14 100	10,9
5 - 9	N %	10 55,6	7 38,9	18 100	14,0
10 - 14	N %	11 47,8	11 47,8	23 100	17,8
15 - 19	N %	11 37,9	17 58,6	29 100	22,5
20 - 24	N %	8 34,8	13 56,5	23 100	17,8
25 of meer	N %	8 36,4	11 50,0	22 100	17,1
TOTAAL	N %	56 43,4	65 50,4	8 6,2	129 100

Die gegewens wat in tabel 4.9 aangebied word, laat geen twyfel oor die agteruitgang in vakkundigheid na 'n tydperk van onbruik nie. Die helfte (50,4%) van hierdie gegradsueerde wat vir korter of langer tydperke uit die arbeidsmark was, is van mening dat hulle kennis verroes geraak het, maar nie in so 'n mate dat hulle heropleiding nodig het nie.

Daar word 'n regressiewe tendens in die behoud van kennis in die eerste kolom van tabel 4.9 opgemerk; die syfers daal van 57,1 persent vir persone wat minder as vyf jaar getroud is tot 47,8 persent vir diegene wat van 10 tot 14 jaar getroud is en dan verder tot 34,8 persent vir gegradsueerde wat van 20 tot 24 jaar getroud is. Syfers in die tweede kolom toon dat die neiging tot agteruitgang toeneem namate die huweliksduur styg, tot die 15-19 jaarkategorie, naamlik van 38,9 persent vir 'n huweliksduur van 5 tot 9 jaar tot 58,6 persent vir diegene wat van 15 tot 19 jaar getroud is.

As tabel 4.8 saam met tabel 4.9 gelees word, duif die gemiddelde nahuwelikse werkrekord van dié wat meer as 20 jaar getroud is (5,6 jaar, wat betreklik laag is) daarop dat daar van tyd tot tyd aan die arbeidsmark deelgeneem word, met die gevolglike opknapping van beroepsvaardighede. Die hoë mate waarin kennis behou word deur diegene wat 25 jaar en langer getroud is (36,4% of 8 uit 22) kan dus verklaar word deur die feit dat hulle vir 'n langer tydperk terug is in hulle beroepe.

Uit verdere inligting wat ingesamel is, is dit bekend dat die vroue (43,4%) wat daarop aanspraak maak dat hulle tred hou met ontwikkeling op hulle professionele gebied, hoofsaaklik bestaan uit onderwysersesse met grade in die lettere en wysbegeerte, ander gegradsueerde in die lettere en wysbegeerte en mediese dokters. Dit blyk uit die beskikbare gegewens dat gegradsueerde in die natuurwetenskappe meer geneig is tot agteruitgang in akademiese kennis as gegradsueerde in die lettere en wysbegeerte.

Slegs 8 (6,2%) het beweer dat hulle heropgelei sal moet word voordat hulle weer tot hulle beroepe toetree. Die meerderheid (5 uit 8 of 62,5%) is al twintig jaar of langer getroud.

Die feit dat slegs 6,2 persent van die 129 werksoekers wat 'n raming gemaak het van die behoud van vakkundigheid, hulle eie as totaal versleg beskou het, getuig daarvan dat, volgens hulle eie mening, die gegradsueerde wat nou beskikbaar is vir deeltydse werk in staat is om beroepe te beoefen ooreenkomsdig hul universitaire opleiding. Dit lyk nie asof daar enige ernstige agteruitgang in of veroudering van kennis plaasgevind het nie. Die gegradsueerde is verstandelik goed toegerus vanuit die opleidingsoogpunt en indien hulle die geleentheid gegun word, behoort hulle geen moeilikheid te ondervind om hulle vaardighede binne 'n beperkte tydperk op te knap nie.

4.2.5 Slotopmerkings

Die onmiddellike reserweaanbod het op 174 gegradsueerde deeltydse werkers te staan gekom, n betreklik lae persentasie van die totale ondersoekgroep (6,0%).

Meer as die helfte (54,9%) van die onmiddellike aanbod van gegradsueerde vir deeltydse werk is in Johannesburg en meer as 'n derde (34,4%) in Pretoria woonagtig. Die vraag na deeltydse gegradsueerde werkers is betreklik hoër in Johannesburg (76,0%) as wat die geval in Pretoria is (71,6%).

'n Derde (33,9%) van die onmiddellike aanbod is vir oggendbetrekings beskikbaar. Hierdie prioriteit neig om van een beroep na die ander te wissel met dié van geesteswetenskaplikes (insluitende maatskaplike werksters) eerste in die rangorde (27,1%), gevvolg deur onderwyseresse en lektrises (25,4%). Verder is 31,7 persent van al diegene wat "slegs sekere dae van die week" verkiest, onderwyseresse. Dit staaf die vermoede dat die vraag na deeltydse onderwyseresse in skole baie laag is.

Die surplusaanbod van gegradsueerde deeltydse werkers stel in die algemeen nie onrealistiese en oordrewe eise wat betref werkure nie. Hulle voorkeur volgens beroep kom in 'n hoë mate ooreen met dié van gegradsueerde wat alreeds deeltydse werk. Hulle stel indiwidueel belang in verskeie soorte deeltydse werkrelatings en word tans hoofsaaklik daarvan verhoed om werk te aanvaar deur die gebrek aan 'n vraag na deeltydse werkers in hulle besondere beroepsrigtings.

Die groep verteenwoordig al die verskillende fakulteite waarin vroue gewoonlik grade behaal en 'n redelike persentasie (13,8%) is in besit van nagraadse kwalifikasies. Terwyl dit wil voorkom asof sommige gegradsueerde in die fakulteit lettere en wysbegeerte dit moeilik vind om geskikte deeltydse werk te kry, is daar ook 30 gegradsueerde in die natuurwetenskappe wat onmiddellik beskikbaar is om deeltydse te werk op die gebied van navorsing en die onderwys. Hierdie is hoofsaaklik 'n groep gegradsueerde met 'n gemiddelde beroepservaring van ses jaar. Hulle het sowel voor as na hulle huwelike gewerk en slegs 5,7 persent het nog nooit gewerk nie.

Die volkskalse ontwikkeling van deeltydse werkrelatings blyk 'n dringende noodsaaklikheid te wees as die ekonomiese werklik belangstel in die bydraes van die totale opgeleide vrouekragpotensiaal.

4.3 GEGRADUEERDES WAT VAN PLAN IS OM VOOR 1975 TOT DEELTYDSE BEROEPSBEOEFENING TERUG TE KER

Daar is in die voorafgaande hoofstukke ontledings gedoen van sommige eisenskappe van die deeltydse werkers wat betrekings beklee en van dié wat die huidige onmiddellike reserweaanbod verteenwoordig. Die volgende aspekte sal nou oorweeg word: Die patroon van die gesins- en beroepslewe van diegene wat nie werk nie, hulle toekomsplanne, die getal wat van plan is om later te werk en hulle redes hiervoor.

Verwysing na tabel 2.1 sal aantoon dat 538 uit die 2822 gegradsueerde huisvroue in die ondersoekgroep (19,1%) hulle hul ten gunste daarvan uitge-

spreek het om na die arbeidsmark terug te keer, met die vooruitsig dat hulle in staat sal wees om dit binne die volgende paar jaar op 'n deeltydse basis te doen. Hulle verteenwoordig in alle waarskynlikheid 'n groep hooggekwalifiseerde toekomstige werkers in 1975.

4.3.1 Die huishoudings van die toekomstige werkers van 1975

Diagrammatische voorstellings van sommige van die eienskappe van die groep is in figure 1 tot 3 gemaak. Sekere aspekte is in die inleidende hoofstuk aangesny en in tabelle 2.1 tot 2.9 aangetoon; hulle sal in die hieropvolgende tabelle in groter detail verduidelik word sodat hierdie besondere groep meer doeltreffend geïdentifiseer kan word.

Tabel 2.4 toon opsommenderwys aan dat minder van hierdie vroue sonder mans was (4 of 0,8%), vergeleke met 7 (4%) van die reserweaanbod vir deeltydse werk, 24 (5%) van diogene wat deeltyds werk, 163 (18,8%) van die voltydse werkers, 35 (4,6%) van die persone wat nie van plan is om te werk nie en 'n voorkomssyfer van 8,3 persent gemiddeld vir die ondersoekgroep. Slegs 3,2 persent was kinderloos (tabel 2.5), vergeleke met 8,6 persent van die onmiddellike reserweaanbod van deeltydse werkers, 6,5 persent van diogene wat deeltyds werk, 30,5 persent van die voltydse werkers en 'n gemiddelde frekwensiesyfer vir kinderloosheid van 15,9 persent (327 uit 2059).

Uit die bevindinge in tabelle 2.1 tot 2.8, is sowel ouderdom as gesinsgrootte aangetoon as belangrike variante in die werkstatus van vroue met gesinsverantwoordelikhede. Tabel 4.10 gee verder die getal kinders per huishouding volgens ouderdom van die moeder aan.

Dit blyk uit tabelle 2.1 en 4.10 dat die vroue wat van plan is om later te werk 'n betreklik jong groep blyk te wees : 77,9 persent (419 uit 538) is onder die ouderdom van 40 jaar.

'n Besondere kenmerk van die ontleding is dat vroue wat ouer as 40 jaar is, betreklik groot gesinne het; 56 uit 119 (47,1%) het vier, vyf, ses of sewe kinders en daar is een gesin met agt kinders. Die rede waarom hierdie middeljarige vroue hul terugkeer tot die arbeidsmark uitstel, is voor-die-hand-liggend.

Gesinne met twee kinders kom meer dikwels voor by moeders in die ouderdomsgroepe van 25 tot 29 en 45 tot 49, en twee so dikwels as drie kinders in die ouderdomsgroep van 30 tot 34. Moeders tussen die ouderdomme van 35 en 39 of 50 tot 59 het meer dikwels drie kinders, terwyl gesinne met vier kinders meer dikwels voorkom by diogene tussen die ouderdomme van 40 en 44 jaar. Die meeste van die vroue tussen die ouderdomme van 20 en 24, van wie drie kinderloos is, het een kind.

Figuur 6 gee 'n grafiese voorstelling van die grootte van jong gesinne, in die beginstadia van gesinsvorming (moeders 20 tot 29 jaar oud); van gesinne wat voltooiing nader (moeders 30 tot 39 jaar oud) en van voltooide gesinne (moeders ouer as 40 jaar). Die opvallendste kenmerk wat hier uitgebeeld word, is die redelik groot voltooide gesinne, met 'n gesin van vier kinders wat mees dikwels by voltooide gesinne voorkom en die groot persentasie (47,1%) van die voltooide gesinne met vier of meer kinders.

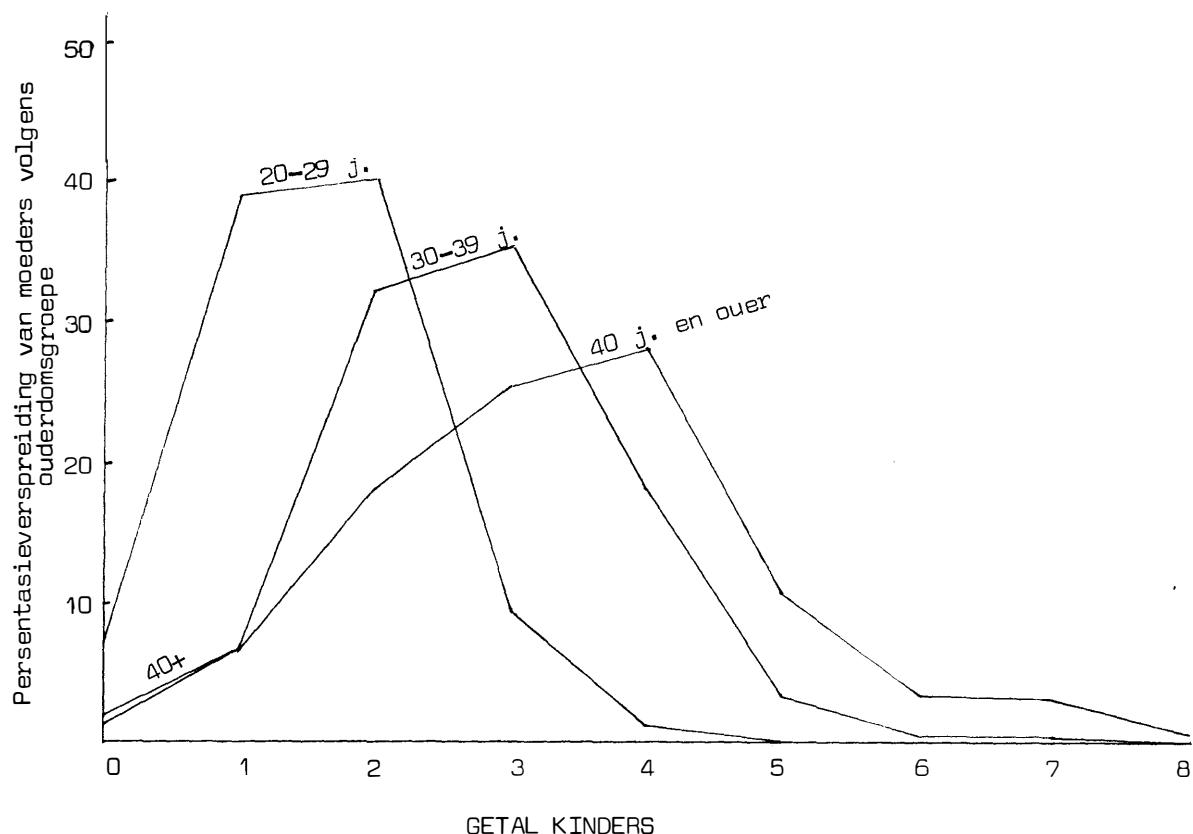
Om af te sluit, word die ouderdomme van die kinders in hierdie gesinne van naderby betrags. Dit is nie moontlik om die persentasie van moeders met kinders in een ouderdomsgroep, wat ook jonger of ouer kinders het, te bepaal nie. Tabel 4.11 toon die persentasieverspreiding aan van vroue met minstens een kind in 'n besondere ouderdomsgroep. Party vroue sal in meer as een kategorie verskyn. Persentasies wat aangedui word, is dus óf kumulatief óf mag kumulatief wees.

TABEL 4.10
GETAL KINDERS PER GESIN, VOLGENS OUDERDOM VAN GEGRADUEERDE WAT VAN PLAN IS OM LATER TE WERK

Ouderdom van moeder	Getal kinders per gesin												Totaal						
	Geen		1		2		3		4		5		6		7		8		
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	
1 20 - 24	N	3	17,7	12	13,2	6	3,4												
	%	14,3		57,1		28,6												21 3,9	
	N	9	52,9	54	59,3	63	36,0	16	11,4	2	2,4							100	
	%	6,3		37,5		43,8		11,1		1,4								144 26,8	
	N	2	11,8	14	15,4	64	36,6	63	45,0	23	28,1	1	4,5					100	
	%	1,2		8,4		38,3		37,7		13,8		0,6						167 31,0	
	N	1	5,9	3	3,3	20	11,4	30	21,4	23	28,1	8	36,4	1	20,0	1	20,0	87 16,2	
	%	1,2		3,4		23,0		34,5		26,4		9,2		1,2		1,2		100	
3 40 - 44	N	5	5,5	9	5,1	18	12,9	24	29,3	7	31,8	2	40,0	3	60,0	1	100	69 12,8	
	%	7,2		13,0		26,1		34,8		10,1		2,9		4,4		1,4		100	
	N	1	5,9	1	1,1	10	5,7	5	3,6	7	8,5	6	27,3	1	20,0	1	20,0	32 6,0	
	%	3,1		3,1		31,3		15,6		21,9		18,8		3,1		3,1		100	
	N	1	5,9	2	2,2	3	1,7	8	5,7	3	3,7			1	20,0			18 3,4	
	%	5,6		11,1		16,7		44,4		16,7								100	
	TOTAAL	N	17	100	91	100	175	100	140	100	82	100	22	100	5	100	5	100	
			3,2		16,9		32,5		26,0		15,2		4,1		0,9		0,9		538 100
OPSUMMING																			
4 30 - 39	N	12	70,6	66	72,5	69	39,4	16	11,4	2	2,4							165 30,7	
	%	7,3		40,0		41,8		9,7		1,2								100	
	N	3	17,6	17	18,7	84	48,0	93	66,4	46	56,1	9	40,9	1	20,0	1	20,0	254 47,2	
	%	1,2		6,7		33,1		36,6		18,1		3,5		0,4		0,4		100	
40 en hoër	N	2	11,8	8	8,8	22	12,6	31	22,1	34	41,5	13	59,1	4	80,0	4	80,0	119 22,1	
	%	1,7		6,7		18,5		26,1		28,6		10,9		3,4		3,4		100	
TOTAAL	N	17	100	91	100	175	100	140	100	82	100	22	100	5	100	5	100	538 100	
			3,2		16,9		32,5		26,0		15,2		4,1		0,9		0,9		100

FIGUUR 6

GESINSGROOTTE VOLGENS MOEDER SE OUDERDOM
(Vroue wat van plan is om later te werk)

TABEL 4.11

VROUE WAT VAN PLAN IS OM LATER TE WERK, GEKLASSIFIEER VOLGENS VERSPREIDING VAN KINDERS SE OUDERDOMME, VERGELEKE MET VROUE WAT NU DEELTYDS WERK OF IN STAAT IS OM DEELTYDS TE WERK

Ouderdom van kinders (jaar)	Vroue wat minstens een kind in die besondere ouderdomsgroep gehad het	
	Vroue wat van plan is om later te werk	Vroue wat nou deeltyds werk of in staat is om deeltyds te werk
	N = 538	N = 654 (480+174)
	Persentasie	Persentasie
Onder 3 (babas)	60,2	22,5
3 - 5 (in kleuterskool)	45,0	23,9
6 - 12 (in die primêre skool)	45,0	48,2
13 - 18 (in die hoërskool)	18,4	37,9
Oor 18 (aankollege of onafhanklik)	6,9	26,0
Geen kinders	3,2	7,0

Daar word uit tabel 4.11 opgemerk dat moeders van kinders bo die ouderdom van vyf jaar in 'n groter mate verteenwoordig word in die groep wat tans in staat is om deeltydse werk te aanvaar of wat alreeds deeltyds werk. Die ver-

skil is die grootste by die moeders van kinders onder die ouerdom van ses jaar, wie se persentasies in die groep "van plan om later te werk", 60,2 vir babas en 45 persent vir kleuterskoolleerlinge is, teenoor onderskeidelik 22,5 en 23,9 persent vir die vroue wat hulle tans in die posisie bevind dat hulle deeltyds kan werk. Dit is duidelik dat die teenwoordigheid van jong babas die oorsaak is van die afname in getalle van vroue wat beskikbaar is om te werk. Dit blyk egter dat die teenwoordigheid van jong skoolgaande kinders nie 'n belangrike invloed op die persentasie moeders wat beskikbaar is vir deeltydse werk, uitoefen nie. Die hoogste persentasie (48,2%) het ook laerskoolkinders gehad.

Die inligting wat hierbo verstrek word, toon dat die gesinsverpligtinge van die vroue wat tans ñf onwillig ñf nie in staat is om deeltyds te werk nie, van groot omvang is. Die tydperk wat sal verstryk voordat hulle tot die arbeidsmark kan terugkeer, wissel tussen een en vier jaar. Die meerderheid is blykbaar van plan om terug te keer wanneer hulle kinders met hulle primêre skoolloopbane begin.

4.3.2 Die redes waarom die gegradeerde wat van plan is om later te werk nou daarvan weerhou word om tot die arbeidsmark toe te tree

Die gegradeerde huisvroue wat van plan is om later te werk het in 'n veelvuldige responsie op die vraag waarom hulle nie nou in staat is om hul loopbane te hervat nie (Bylaag, V.2, B.1, bl. 69) hulle redes verstrek. Die redes word hieronder in tabel 4.12 aangedui, volgens die beroepe wat hulle graag later wil beoefen.

As daar van die veronderstelling uitgegaan word dat alle betrokkenes die vraag beantwoord het, blyk dit uit tabel 4.12 dat die meerderheid (376 of 70%) van die 538 vroue slegs een en 162 (30%) twee redes verstrek het.

Heel verrassend is die mening, indien nie die ervaring nie, van 203 (37,7% van 538 of 29% van die 700 veelvuldige responsies) dat "werkgewers uitgesproke ongeneë is om getroude vroue in diens te neem." Dit blyk teenstrydig met hul eie wens te wees om hul hertoetrede tot later uit te stel (Bylaag, V 18, bl. 67). Dit mag egter daarop dui dat sommige van diegene wat tans deur huislike verantwoordelikhede gestrem word (200 en 16) dit inderdaad al ondervind het dat werkgewers teësinnig is om hulle in diens te neem as gevolg van hul gesinsverpligtinge. Die aandeel van skoolonderwyseresse en universiteitslektries in hierdie kategorie is heel opvallend. 'n Derde (68 of 33,5%) van die 203 onderwyseresse en lektrises is van mening dat werkgewers huiverig is om getroude vroue in diens te neem. Gegradeerde wat graag geesteswetenskaplike navorsing wil doen of as maatskaplike werksters ingespan wil word, is in 'n effens hoër mate (44 uit 123 of 35,8%) daarvan oortuig of het al ervaar dat werkgewers onwillig is om getroude vroue in diens te neem. 'n Derde (33 of 33,7%) van die 98 wat graag as natuurwetenskaplikes of tegnici wil werk, huldig ook dieselfde mening. Alhoewel insiggewend, word hierdie bevinding nie gestaaf deur vroeëre navorsing na die redes vir 'n surplusaanbod van deeltydse werkers in Pretoria nie (19) en word dit ook nie gerugsteun deur enige resultate wat betrekking het op die surplusaanbod van deeltydse werkers in die huideige ondersoek nie (tabel 4.3).

'n Uiters betekenisvolle rede in tabel 4.12 hou blykbaar verband met kindersorg en verantwoordelikhede van die huishouding. Van die 538 gegradeerde word 216 (40,2%) daarvan weerhou om nou hul werk te hervat as gevolg van kindersorg en ander verpligtinge in die huishouding. (Dié syfer verteenwoordig 30,9% van die 700 veelvuldige responsies). Hierdie bevinding word verder gesteun deur gegewens wat in tabel 4.11 ontleed is en dit is duidelik dat die gesinsverantwoordelikhede van die gegradeerde huisvroue wat nie gewillig of in staat is om selfs deeltyds nou te werk nie, van groot omvang is. Die 200 wat hierdie rede verstrek het, is taamlik eweredig oor die beroepsgrhoepe versprei met sekretaries, ensovoorts wat die hoogste plek in die rangorde beklee (41,2% of 14 uit 34) en huislike verpligtings as rede verstrek hoekom hulle nie nou tot die arbeidsmark toetree nie.

TABEL 4.12
BEROEP VOLGENS FAKTORE WAT VROUW, WAT VAN PLAN IS OM LATER TE WERK, DAARVAN WEERHOU OM NUW WERK TE AANVAAR

Redes waarom werk nie nou aanvaar kan word nie	Beroepe												Totaal				
	Verkoopswerker			Sekretariesse, klerk, ontvangersdame, boekhouderster (in bestuur)			Uitvoerende beampte			Sosiale wetenskaplike, (na vorser, sielkundige, maatskaplike werkster, ens.)			(Veelvuldige responsie) N = 200			(Respondeente) N = 538	
N	N	N	N	N	N	N	N	N	N	N	N	N	N	%	%		
Ek het nog nie navraag oor poste gedoen nie	6	4	2	4	4	20	2	7	8	11	11	79	11,3	14,6			
Ek weet nie waar om navraag te doen nie	6	2	3	10	2	19	2	3	7	10	2	64	9,1	11,9			
Ek kan net voltydse werk vind en stel nie belang nie	3	4	4	7	2	15	1	6	8	15	1	67	9,6	12,5			
Probleme in verband met huishoudelike hulp moet eers opgelos word	14	17	6	24	11	40	4	12	30	27	1	14	200	28,6	37,2		
Probleme i.v.m. geskikte kindervorsingdienste moet eers opgelos word													16	2,3	3,0		
Kan net werk vind buite maklike bereik van my huishouding	2	6	3	10	1	11	2	5	6	10	2	58	8,3	10,8			
Moet eers my kennis van en vaardigheid in my beroep opknap	1			1		2		1	1	5	1	12	1,7	2,2			
Kan werk vind maar nie in my beroepsrigting nie								1				1	0,1	0,2			
Werkgewers is uitgesproke teësinnig om getroude vroue in diens te neem	16	17	5	17	13	55	3	11	18	44	3	1	203	29,0	37,7		
TOTAAL	N	48	50	24	76	35	168	12	45	82	123	2	34	1	700	100	*
	%	6,9	7,1	3,4	10,9	5,0	24,0	1,7	6,4	11,7	17,6	0,3	4,9	0,1	100		

*Sommige respondentie het meer as een kategorie aangedui en die persentasies oorskry dus 100

Die resultate toon dat slegs 79 (11,3%) van die 538 toekomstige deeltydse werkers van 1975 tot nog toe nie na werk gesoek het nie en die gevolgtrekking waartoe geraak kan word, is dat die arbeidspotensiaal van 538 gegradsueerde nou te eniger tyd geaktiveer sal kan word indien daar oplossings vir hul probleme gevind word.

4.3.3 Die gegradsueerde se redes hoekom hulle na hul beroepe wil terugkeer

Die vroue wat aan die huidige navorsingsprojek deelgeneem het, is gevra of hulle graag na hul werk wil terugkeer of nie. Sommige het verkies om nou of later na hulle werk terug te keer en ander het besluit om huis te bly; ander, weer, was al weer terug in die arbeidsmark. Terwyl, soos hierbo genoem, dit nie hier die bedoeling is om die motiewe vir die deelname van vroue aan die arbeidsmag, te ontleed nie, is dit nogtans interessant om die belangrikste magte onderliggend aan hierdie te vroeë gewilligheid van 538 gegradsueerde, van wie sommige dalk deur die vraelys beïnvloed is om 'n terugkeer na hul beroepe in die toekoms te oorweeg, te ondersoek.

Die belangrikste aspek om in gedagte te hou, is dat slegs 75 (12,2%) van die 613 vroue wat gewillig is om binne die volgende vyf jaar terug te keer daarin belangstel om voltyds te werk; die oorgrote meerderheid (538 of 87,8%) het beweer dat hulle selfs dan net bereid sou wees om deeltjds te werk. Die huisvroue word dus in 'n hoë mate deur die korter werkure gelok, ten spyte van die feit dat hulle dan noodgedwonge minder sal verdien. Om soveel moontlik in die toekoms te verdien, is dus blykbaar nie die belangrikste oorweging by hierdie huisvroue nie. Die redes hoekom hulle graag wil gaan werk, word uit die ontleding in tabel 4.13 onder die soeklig geplaas.

Die vroue is gevra (Bylaag, V2 AB, bl. 67), om een of twee aansporings aan te dui wat hulle as die belangrikste motiveringsfaktor(e) beskou; die totaal in tabel 4.13 verteenwoordig dus 'n veelvoudige responsie.

Die veronderstelling dat finansiële gewin nie die belangrikste rede by huisvroue is om hulle loopbane te hervat nie, word deur die inligting in tabel 4.13 gestaaf. Alhoewel dit 'n belangrike oorweging is, het slegs 35,9 persent (191+2) van die 538 gegradsueerde vroue ekonomiese motiewe aangedui. Daar is in hierdie verband uit tabel 2.4 opgemerk dat slegs 4 van die 538 huisvroue weduwees of geskeidenes is. Volgens tabel 4.13 het slegs 2 gegradsueerde aangedui dat dit finansieel vir hulle absoluut noodsaaklik is om binne die volgende paar jaar te begin werk.

Ekonomiese faktore is dus ook 'n aansporing vir effens meer as 'n derde van die 538 gegradsueerde wat graag voor 1975 tot die arbeidsmag wil toetree. In vergelyking hiermee, het meer as drie-kwart van hulle (420 of 78%) (ook) persoonlike redes genoem hoekom hulle na hulle beroepe wil terugkeer, naamlik "belangstelling in die beroep en intellektuele stimulus." Van die 538 huisvroue voel slegs 13,6 persent (73) verveeld en ledig en het hulle dan ook hierdie rede vir buitenshuise beroepsbeoefening genoem. Beterklik hoog in die rangorde en na aan die syfer vir ekonomiese redes, is die motief om hulle opleiding te benut en 'n bydrae te lewer, naamlik 30,9 persent (166 uit 538), wat hierdie rede ook genoem het.

As die persentasies in tabel 4.13 dwars gelees word, is die opvallendste kenmerk die entoesiasme wat mediese dokters teenoor hulle beroep openbaar. Van 26 dokters, word 80,8 persent (21) deur belangstelling in hul werk gemotiveer en wil hulle graag 'n bydrae lewer deur hulle vakkundigheid te gebruik. Slegs vyf dokters wil graag na hulle beroep terugkeer om die gesinsinkomste aan te vul. Natuurwetenskaplikes en tegnici (75% of 90 uit 120) en prokureurs en ekonome (9 uit 12) word in gelyke mate deur hulle belangstelling in hulle werk en 'n begeerte om hulle opleiding ter wille van 'n ekonomiese bydrae te benut, gemotiveer. Origens voer elke enkele beroepsgroep dieselfde redes aan as die belangrikste aansporings vir hul begeerte om na hulle beroepe terug te keer sodra die belemmerende faktore uit die weg geruim word.

TABEL 4.13

MOTIVERING OM LATER NA WERK TERUG TE KEER, VOLGENS BEROEP VERLANG

Beroep verlang	Onderliggende motief vir besluit om te werk										Totaal	
	Belangstelling in die beroep; intellectuele maak		Benutting van intellektuele vermoëns om bydrae te lekektuele stimulus		Ontsnapping uit vervaagdigheid, leegheid		Finansiële onafhanklikheid; om gesinsinkomste aan te vul		Finansieel absolute nodig			
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%		
Wetenskaplike, tegnoloog, wiskundige, ander wetenskaplikes	N 28 %	6,7 50,9	13 23,6	7,8 5,5	3 5,5	4,1	11 20,0	5,8			55 100	6,4
Tegnikus en tegniese assistent	N 36 %	8,6 55,4	13 20,0	7,8 7,7	5 7,7	6,9	10 15,4	5,2	1 1,5	20,0	65 100	7,6
Mediese dokter	N 15 %	3,6 57,7	6 23,1	3,6			5 19,2	2,6			26 100	3,0
Apteker, fisioterapeut, radiograaf en ander in paramediese dienste	N 46 %	10,9 53,5	12 14,0	7,2 3,5	3 3,5	4,1	25 29,1	13,1			86 100	10,0
Universiteitsprofessor, dosente	N 26 %	6,2 54,2	7 14,6	4,2 10,4	5 10,4	6,9	10 20,8	5,2			48 100	5,6
Skoolonderwyseres	N 99 %	23,6 47,1	42 20,0	25,3 6,2	13 6,2	17,8	55 26,2	28,8	1 0,5	20,0	210 100	24,5
Prokureur, ekonoom	N 7 %	1,7 58,3	2 16,7	1,2			2 16,7	1,1	1 8,3	20,0	12 100	1,4
Vertaalster, proefleseres, omroepster, kunstenares, skryfster en vermaakklikheidskunstenares	N 24 %	5,7 50,0	10 20,8	6,0 4,2	2 4,2	2,7	12 25,0	6,3			48 100	5,6
Bibliotekaresse en biblioteekassistentes	N 49 %	11,7 45,8	17 15,9	10,2 14,0	15 14,0	20,6	26 24,3	13,6			107 100	12,5
Sosiale wetenskaplike (navorsers, sielkundige, maatskaplike werkster, ens.)	N 73 %	17,4 46,8	34 21,8	20,5 12,8	20 12,8	27,4	26 16,7	13,6	1 0,6	50,0	156 100	18,2
Uitvoerende beampte (in bestuur)	N %				1 50,0	1,4	1 50,0	0,5	2 1,3	40,0	2 100	0,2
Sekretaresse, klerk, ontvangsdame, boekhouder	N %	17 40,5	10 23,8	6,0 14,3	6 14,3	8,2	8 19,0	4,2	1 2,4	50,0	42 100	4,9
TOTAAL (veelvuldige responsie)	N %	420 49,0	100 19,4	166 8,5	73 22,3	100 0,2	191 0,2	100 0,6	2 0,4	100 0,9	857 100	
(Respondente N = 538)	%	78,0	30,9	13,6	35,5		0,4		0,9	*		

*Sommige respondentes het meer as een kategorie aangedui en die persentasies oorskry dus 100

Die belangrikste gevolgtrekking is dat, terwyl die finansiële oorweging teen 'n frekvensiesyfer van 35,9 persent vir die groep (22,5% van die totale responsies) nog betekenisvol is, die belangrikste aansporings blykbaar n groep motiewe is wat verband hou met die aantreklikheid van die beroep self, afgesien van die finansiële aspek, en uit 'n behoefte aan intellektuele stimulus en bevrediging spruit. Drie-en-sewentig (13,6%) van die 538 vroue beskou werk as 'n ontvlugting van verveeldheid en ledigheid tuis en slegs twee het beweer dat dit finansieel absoluut noodsaaklik sou wees. Die aanduidings is dat universiteitsopgeleide vroue 'n neiging toon om na hul beroepe te wil terugkeer na 'n afwesigheid om 'n gesin groot te maak; die oorweldigende voorkoms van jong vroue onder die ouderdom van 35 in hierdie groep (322 of 61,7%), teenoor slegs 30,9 persent (236 uit 763, tabel 2.1) van diegene wat tans glad nie in 'n beroep belangstel nie, kan moontlik beteken dat dit die doel van die hedendaagse jong gegradsueerde is.

4.3.4 Studierigting van die gegradsueerde wat van plan is om later te werk

Daar is uit tabel 1.2 opgemerk dat meer as 'n derde van die 2912 respondeente op die vrae (1096 of 37,6%) en 39,3 persent (1636) van die steekproef van 4165 gegradsueerde huisvroue wat die vraelys ontvang het, in die ouderdomskategorie tussen 20 en 34 jaar was. Hulle verteenwoordig 'n betreklik groot persentasie van die ondersoeksgroep wat van 'n steekproef van universiteitsgegradsueerde ook verwag kan word. Dit is die natuurlike uitvloeisel van die bestendige toename in die getal vroulike gegradsueerdeoor die jare; gedurende 1969, byvoorbeeld, het 2145 vroue Baccalaureusgrade aan Suid-Afrikaanse universiteite ontvang, teenoor 1032 in 1960, 616 in 1950, 389 in 1940 en 240 in 1930.¹⁾ Verskeie nuwe studierigtings is gedurende hierdie tydperk oopgestel en dit is interessant om in hierdie stadium die onderwyspatroon van hierdie betreklik jong groep van 538 gegradsueerde en toekomstige werkers van 1975 in oënskou te neem. Tabel 4.14 gee die gegradsueerde se studierigting volgens ouderdom aan.

Dit blyk uit tabel 4.14 dat die lettere en wysbegeerte die gewildste studierigting vir alle ouderdomsgroepe is. Gegradsueerde in die lettere en wysbegeerte (95 + 229) maak altesaam 60,2 persent (324 uit 538) van die groep uit en gegradsueerde in die natuurwetenskappe (26 + 110) 25,3 persent (136 uit 538); die persentasie vir gegradsueerde in die medisyne en hulpdienste (17 + 42) is 11 persent (59 uit 538), terwyl die syfer vir gegradsueerde in die handel en administrasie (19 uit 538) op 3,5 persent te staan kom. In vergelyking hiermee, is die persentasies vir die gegradsueerde bevolking van die PWV-gebied (oorspronklike steekproef) uit tabel 1.1 die volgende: 65,7 persent lettere en wysbegeerte, 19,4 persent natuurwetenskappe, 11,3 persent medisyne en hulpdienste en 3,5 persent handel en administrasie.

Die mediaanouderdom van die gegradsueerde bevolking van die PWV-gebied van 4165 persone is 38,2 jaar (tabel 1.2) teenoor die 32,1 jaar vir die onderhavige groep (tabel 2.1). Hierdie inligting, alhoewel te onvolledig om onweerlegbaar te wees, duis nie alleen op toenemende gewilligheid onder jong vroulike gegradsueerde nie, maar ook op 'n toename in die getal vroulike gegradsueerde in die natuurwetenskappe onder die jonger huisvroue wat bereid is om na hulle beroepe terug te keer na 'n periode van gesinsbou en kinders grootmaak.

Dit is egter onrusbarend om op te merk dat daar min of geen tekens is dat vroue in toenemende getalle tot die ingenieursberoep toetree nie. Slegs agt vroue het hulle in 1969 as ingenieurs bekwaam (dieselfde getal as in 1947). Sedert 1935 het 132 vroueingenieurs aan Suid-Afrikaanse universiteite afgestudeer. In vergelyking hiermee, is die getalle natuurwetenskaplikes besig om bestendig toe te neem, van 48 wat in 1935 gekwalificeer het tot 309 in 1969, wat 'n totale getal van 4868 vroulike gegradsueerde in die natuurwetenskappe tot aan die einde van 1969 beteken.¹⁾

Dit is verder uit beskikbare gegewens bekend dat 52 van die huidige groep wat van plan is om later weer te gaan werk, verby die Baccalaureusvlak gevorder het, met 45 in besit van Honneurs- en 17 van Magistersgrade. Uit kommentaar op die vraelys, in antwoord op die vraag hoekom hulle slegs later vir werk beskikbaar sal wees (Bylaag, V.2 B.2, bl.69), blyk verder dat 'n aantal van

¹⁾Uit statistiek oopgestel deur die Instituut vir Statistiese Navorsing, RGN

TABEL 4.14
GEGRADUEERDES WAT VAN PLAN IS OM LATER TE WERK, VOLGENS OUDERDOM EN STUDIERIGTING

Ouderdom (jaar)		Studierigting														Totaal		
		LETTERE EN WYSBEGEERTE							MEDISCHE HULPDIENSTE									
		N	%	N	N	%	N	N	%	N	N	%	N	N	%	N	N	%
20 - 24	Natuurwetenskappe en onderrwys	2	1,7	1	1	2	1,8	1	1	14	6,1	3	7,1	3		21	3,9	
	%	9,5		9,5		9,5		66,7		10		14,3		3		100		
25 - 29	Natuurwetenskappe en onderrwys	28	23,1	23	5	30	27,3	1	6	23	68	29,7	15	35,7	2	2	10,5	144
	%	19,4		20,8		20,8		47,2		42		1	5,9	15		100	26,8	
30 - 34	Natuurwetenskappe en onderrwys	40	33,1	31	9	36	32,7	4	7	25	63	27,5	9	29,4	5	4,8	42,1	167
	%	24,0		21,6		21,6		37,7		36		0,7	3,0	15		1,4	31,0	
35 - 39	Natuurwetenskappe en onderrwys	24	19,8	20	4	13	11,8	4	9	39	17,0	16	5,9	8	19,1	2	10,5	87
	%	27,6		14,9		14,9		44,8		2		2	1,1	9,0		2,3	100	16,2
40 - 44	Natuurwetenskappe en onderrwys	11	9,1	9	2	21	19,1	1	2	18	26	11,4	6	23,5	4		31,6	69
	%	15,9		30,4		30,4		37,7		2		2	5,8	1		6	12,8	
45 - 49	Natuurwetenskappe en onderrwys	10	8,3	6	4	5	4,5	2	3	10	4,4	3	35,3	6		8,7	100	
	%	31,3		15,6		15,6		31,3		1		6	18,8	1,4		1	5,3	
50 - 54	Natuurwetenskappe en onderrwys	6	5,0	5	1	3	2,7	3	9	3,9	4	100	4		3,1		32	
	%	33,3		16,7		16,7		50,0		1		4		1		100	5,9	
TOTAAL		N	121	N	95	N	26	N	110	N	229	N	100	N	56	N	100	
		%	22,5	%	20,4	%		%	100	%	42,6	%	100	%	38	%	100	
															3,2			
															7,8			
															14			
															19			
															3,5			
															100			
															538			
															%	100		

die gegradeerde van plan is om hulle aan nagraadse studies te wy gedurende die wagtydperk waartydens hulle gesinne groter word. Dit is ook uit beskikbare gegewens bekend dat 468 uit die 538 (87%) voor hulle huwelike gewerk het, teenoor die 457 (85%) wat ook sedert hulle huwelike gewerk het.

Opsommenderwys kan daar beweer word dat die 538 toekomstige werkers 'n betreklik jong groep is; meer as 60 persent is tussen die ouderdomme van 20 en 34 jaar. Die bevindings toon dat kindersorg en huishoudelike verpligtinge belangrike belemmerende faktore is wat die vroue daarvan weerhou om nou na hul beroepe terug te keer. Indien hulle probleme egter opgelos kan word, verteenwoordig hulle 'n besliste bron van arbeidspotensiaal.

Hulle belangrikste aansporing tot beroepsbeoefening lê daarin dat hulle persoonlike behoeftte aan intellektuele stimulus het, dat hulle graag nuttig wil wees en dat hulle 'n bydrae tot die volkshuishouding wil lewer deur hulle opleiding te benut.

4.3.5 Slotopmerkings

Die huidige ondersoek het hom ten doel gestel om 'n raming te maak van die arbeidspotensiaal van gegradeerde huisvroue in die PWV-gebied en het terselfdertyd 'n waardevolle reserwe van hoëvlakvrouekrag vir deeltydse beroepsbeoefening blootgelê.

Terwyl slegs twee derdes uit 'n totaal van 2299 gegradeerde huisvroue in die ondersoekgebied tans lede van die arbeidsmag is of gereed is om daartoe toe te tree ('n derde stel nie daarin belang nie), wil slegs die helfte van hierdie persone voltyds werk. As daar in aanmerking geneem word dat 106 van die 867 voltydse werkers aangedui het dat hulle liever deeltyd sal wil werk en dat slegs 15 werklose gegradeerde nog bereid is om voltyds te werk, wil dit voorkom of die aanbod van gegradeerde voltydse werkers in die geografiese gebied uitgeput is. 'n Aanbod van 480 deeltydse werkers het, aan die ander kant, die vraag bevredig, wat 'n surplusaanbod van 174 laat. Die totale aanbod vir deeltydse werk is dus 760 gegradeerde (480 + 174 + 106) en dit oorskry die vraag met 3 : 2, wat 174 (23%) nog werkloos laat en 106 (14%) in die voltydse arbeidsmark indwing.

'n Redelik groot aantal van hierdie werklose deeltydse werkers wat deeglik navraag na werk gedoen het, het voltydse betrekings van die hand gewys. Dit staaf dus die bevinding dat hierdie reserweaanbod van universiteitsopgeleide vrouewerkers in die ondersoekgebied slegs vir deeltydse beroepsbeoefening bestaan.

Die res van die gegradeerde beroepsvroue in die ondersoekgroep (538) is tans nie vir beroepsbeoefening beskikbaar nie maar verteenwoordig 'n reële arbeidspotensiaal wat te eniger tyd voor 1975 geaktiveer kan word.

Die bevindings toon egter onbetwisbaar dat, net soos die onmiddellike reserwe van hoëvlakvrouearbeid in die ondersoekgebied, hierdie potensiaal slegs vir deeltydse beroepsbeoefening bestaan.

Die probleme waarmee die getroude vroue wat na hul beroepe wil terugkeer, gekonfronteer word, is ook ondersoek maar die stappe wat nodig is om die potensiaal wat blootgelê is, te aktiveer, lê buite hul beheer. Dit blyk dat die oplossing daarin lê dat 'n buigsamer benadering teenoor die beroepsbeoefening van vroue met huislike verantwoordelikhede aan die dag gelê moet word.

HOOFSTUK 5

SLOT

5.1 BEVINDINGS EN GEVOLGTREKKINGS

Die Instituut vir Mannekragnavorsing het hierdie ondersoek na die arbeidsontpensiaal van hoëvlakvrouekrag in die Pretoria-Witwatersrand-Vereeniginggebied geloods met die hoofdoel om 'n raming te maak van die reserweaanbod van vakkundigheid op hoë vlak en om vas te stel in hoeverre hierdie potensiaal vir die arbeidsmark gemobiliseer kan word om bestaande mannekragtekorte in professionele, semi-professionele en tegniese beroepe te verlig.

Die ondersoek is gedurende die laaste helfte van 1970 uitgevoer en 2912 gegradeerde huisvroue wat in die geografiese gebied woon, het deelgeneem. Hierdie persone bestaan uit 480 deeltydse werkers, 867 voltydse werkers, 174 vroue wat onmiddellik beskikbaar is vir deeltydse beroepsbeoefening, 538 vroue wat voor 1975 vir deeltydse werk beskikbaar sal word, 15 wat onmiddellik beskikbaar is vir voltydse beroepsbeoefening en 75 wat voor 1975 vir voltydse beroepsbeoefening beskikbaar sal word. Die res 763 gegradeerde huisvroue, het nie daarin belanggestel om tot die arbeidsmark toe te tree nie.

Die eerste deel van die verslag handel oor die voorkoms van die deeltydse beroepsbeoefening van gegradeerde vroue in die geografiese gebied en oor die kenmerke van hierdie gegradeerde arbeidsmag. Dit word dus beperk tot die 480 vroue van die ondersoekgroep wat tans deeltydse werk, die 174 persone wat onmiddellik beskikbaar is om deeltydse te werk en die 538 toekomstige deeltydse werkers van 1975.

Deel 2 van hierdie verslag, wat binnekort uitgegee word, handel oor die voltydse beroepsbeoefening van 867 gegradeerde vroue wat moontlik huislike verantwoordelikhede kan hê, hulle motivering, gesinstruksie, kwalifikasies, beroepe, die mate waarin hulle opleiding in hul werk benut word en die salarisese wat hulle verdien.

Die navorsing het tot die volgende bevindings en gevolgtrekkings geleid:

(1) As gevolg van 'n voortdurende toestand van volle indiensneming, het dit gebeur dat die huisvroue en moeders van die bevolking as "werkers" in die ekonomiese sin geklassifiseer word en die bevindings van hierdie ondersoek toon dat die aanbod van gegradeerde vroue vir voltydse werk in die ondersoekgebied uitgeput, trouens oorskry is. Uit 867 gegradeerde vroue wat tans voltyds werk, sou 106 (12,2%) eerder deeltydse wou werk. Slegs 15 gegradeerde vroue uit 'n ondersoekgroep van 2912 is tans beskikbaar vir voltydse beroepsbeoefening. Uit elke 100 gegradeerde huisvroue in die geografiese gebied, werk 31 voltyds, 17 deeltydse, is 6 nog beskikbaar vir deeltydse werk en wil 19 tot deeltydse beroepsbeoefening voor 1975 toetree, terwyl 27 gladnie daarin belangstel om buitenthuis te werk nie. Meer as die helfte (53%) van al die gegradeerde huisvroue in die ondersoek is terug in die arbeidsmark of gereed om toe te tree.

(2) Die navorsing het getoon dat daar 'n reserweaanbod van goedopgeleide vrouewerkers is en dat hierdie potensiaal geaktiveer kan word om mannekragtekorte te verlig. Namate die ondersoek gevorder het, het dit in toenemende mate duidelik geword dat die kern van die probleem, die kwessie van deeltydse werkgeleentheid is. Navorsing het aan die lig gebring dat die getal gegradeerde huisvroue wat gesikte deeltydse werk soek die getal beschikbare poste met 3 : 2 oorskry.

Daar is 'n ernstige tekort aan deeltydse werkgeleenthede vir professionele en semi-professionele vrouewerkers in die ondersoekgebied. Slegs 63 persent van al die gegradeerde vroue wat graag slegs deeltydse wil werk, beoefen hulle beroepe op deeltydse basis. Meer as 'n derde (38%) van die surplusaanbod van deeltydse werkers het verder voltydse werk aanvaar aangesien daar geen deeltydse betrekkings beskikbaar is nie. Hulle sal as gevolg van gesinsverantwoordelikhede, egter nie vir 'n onbepaalde tyd voltyds kan werk nie.

(3) Die onmiddellike reserweaanbod van deeltydse werkers is gegradeerde met 'n gemiddelde van ses jaar se beroepservaring wat hulle voor en na die huwelik opgedoen het. Slegs tien van hierdie gegradeerde het nog nooit voorheen gewerk nie. Daar is verder geen bewys dat daar in enige groot mate agteruitgang in die behoud van kennis plaasgevind het nie, alhoewel daar tekens daarvan is namate die huweliksduur toeneem. Daar is bevind dat gegradeerde in die natuurwetenskappe meer geneig is tot veroudering van kennis as wat dit die geval by gegradeerde in die lettere en wysbegeerte is.

Die gegradeerde toon individueel belangstelling in 'n verskeidenheid van deeltydse werkrelatings in alle beroepe waarin vroue gewoonlik werksaam is en hulle word daarvan weerhou om te begin slegs as gevolg van die algemene gebrek aan die vraag na deeltydse werkers. Die eise wat deur werksoekers ten opsigte van sowel deeltydse werkrelatings as besoldiging gestel word, verskil nie noemenswaardig of is nie meer onrealisties as dié van die huidige deeltydse werkers nie.

(4) Die navorsing het 'n waardevolle reserwe van hoëvlakvrouekrag vir deeltydse beroepsbeoefening voor 1975 in die geografiese gebied blootgelê.

Die arbeidspotensiaal van 538 gegradeerde kan inderdaad nou te eniger tyd geaktiveer word, mits oplossings vir hulle huislike probleme gevind en geleenthede vir deeltydse beroepsbeoefening uitgebrei kan word.

Terwyl finansiële oorwegings van belang is, blyk dit dat die belangrikste aansporings vir die groep se gewilligheid om met verloop van tyd na hulle beroepe terug te keer, daarin lê dat hulle 'n behoefté aan intellektuele stimulus en bevrediging het en dat hulle graag diensbaar wil wees deur 'n bydrae tot die volkshuishouding te lewer en hulle opleiding te benut.

Daar is aanduidings, nie alleen van toenemende gewilligheid by jong gegradeerde huisvroue om na hulle beroepe terug te keer na 'n afwesigheid om 'n gesin groot te maak nie, maar ook van 'n toename in die getal vroulike gegradeerde in die natuurwetenskappe wat vir die arbeidsmark beskikbaar word.

(5) Die resultate toon dat die deelnamesyfer aan die arbeidsmark die laagste is (31%) vir die ouderdomsgroep tussen 20 en 34 jaar, dat die helfte (51,7%) van die deeltydse werkers tussen 35 en 49 jaar oud is en dat die meerderheid getroude gegradeerde werkers wat 50 jaar en ouer is, voltydse betrekings bekleen (65,7%).

Die bevindings gee dus 'n duidelike beeld van die gegradeerde huisvroue se deelname aan die arbeidsmag. Na 'n tydperk van gesinsvorming met babas tuis, die stadium waarin die beroepsaktiwiteitsyfer laag is, begin die vroue weer na die deeltydse arbeidsmark terugbeweeg. 'n Hoogtepunt word bereik wanneer die moeders tussen 35 en 49 jaar oud is. Meer vroue is in die ouderdom van 50 jaar in staat om voltyds te werk. Die gevolgtrekking waartoe geraak word, is dat ouderdom 'n belangrike variant is in die beskikbaarheid, al dan nie, vir voltydse of deeltydse beroepsbeoefening deur beroeps vroue met gesinsverantwoordelikhede.

Die invloed wat die teenwoordigheid van babas op die afname in die getal vroue wat vir beroepsbeoefening beskikbaar is, uitoefen, was heel duidelik. Van die moeders wat van plan is om later te werk, het 60 persent nou nog kinders onder die ouderdom van drie jaar. Moeders van kinders wat ses jaar en ouer is, word beter verteenwoordig onder gegradeerde wat nou gewillig en in staat is om deeltyds te werk of dit alreeds doen.

Die teenwoordigheid van kinders in die huishouding bring mee dat meer moeders vir deeltydse beroepsbeoefening beskikbaar is en verminder die moontlikheid dat hulle voltyds sal werk. Die bevindings lewer bewys dat die gesinsgrootte 'n redelik betroubare aanduiding daarvan gee of 'n moeder voltyds of deeltyds werk, of buite die arbeidsmark is. Deelname aan voltydse beroepsbeoefening geskied in omgekeerde verhouding tot die gesinsgrootte, terwyl die teenoorgestelde waar is van deeltydse werk.

(6) Daar is 'n aanduiding dat gegradsueerde huisvroue later met hulle gesinne begin, maar ook dat die voltooide gesinne van gegradsueerde vroue betreklik groot is en dat dit die deurslaggewende rede is vir die ouer gegradsueerde se voorkeur vir deeltydse werk.

(7) Daar is bevind dat deeltydse werkreeëlings in 'n verskeidenheid van beroepe bestaan. Terwyl betreklik meer gegradsueerde in die onderwysberoep deeltydse werk gevind het (25,2%), was betreklik meer van die gegradsueerde wat werkloos gelaat is (26,5%) diegene wat na deeltydse onderwysbetrekings gesoek het. Daar is verder bevind dat die meerderheid van die persone wat tans deeltydse onderwys gee dit aan huis vir eie rekening doen. Dit beklemtoon die behoefté aan meer deeltydse skoolposte.

Gegradsueerde deeltydse werkers is in 'n redelike mate by beroepsaktiwiteit betrokke waarvoor hulle opgelei is en waarin hulle blykbaar hulle opleiding benut. Klerklike en verkoopsberoep word nogtans deur 17,7 persent van hierdie hoogopgeleide vroue, wat nie werk in hul eie beroepsrigting kon vind nie, beoefen.

Gegradsueerde in die suiwer en toegepaste lettere en wysbegeerte maak die helfte van die gegradsueerde deeltydse werkers uit.

Daar is bevind dat, as 'n groep gegradsueerde, persone met grade in die lettere en wysbegeerte die laagste deelnamesyfer aan die arbeidsmag het (42%). Onderwyseresse met grade in die lettere en wysbegeerte word hier uitgesonder.

Dit was ook duidelik dat talle gegradsueerde in die lettere en wysbegeerte deeltydse werk aanvaar wat nie by hul opleiding pas nie.

Daar is bevind dat getroude mediese vroue teen 'n heelwat hoër frekwensie (71,7%) tot hul beroep terugkeer as enige ander professionele groep. As dit nie vir die gebrek aan deeltydse mediese poste was nie, sou hulle volle indiensnemingsyfer in die geografiese gebied op 84,4 persent te staan gekom het.

(8) Wat betref besoldiging, blyk dit dat groot waarde aan die vakkundigheid van veral dokters en gegradsueerde in die natuurwetenskappe en tegnologie geheg word. Feitlik 'n kwart van hierdie persone verdien meer as R3600 per jaar.

Gegradsueerde in die lettere en wysbegeerte word, in watter rigting van deeltydse beroepsbeoefening ook al, in die algemeen nie goed besoldig nie. Diegene in beroepe van kulturele aard verdien betreklik lae salaris, met slegs 11,7 persent wat meer as R3600 per jaar verdien. 'n Redelike verhouding, ongeveer 'n kwart, doen klerklike werk waarvoor slegs 'n kwart van die gegradsueerde klerke meer as R1825 per jaar verdien.

Syfers oor salarissoepe duie die salarispeile in die deeltydse arbeidsmark ten tye van die ondersoek aan. Salarissoepe is in die tussentyd aangepas en die syfers wat vir die klein beroepsgroepe in die ondersoek aangetoon word, is nie noodwendig verteenwoordigend van daardie beroep as geheel nie. Daar is geen norms waarvolgens geoordeel kan word of hierdie salarissoepe vir deeltydse werk in die deeltydse beroepe billik is nie.

Wanneer die salarissoepe van die deeltydse werkers in die verskeie beroepe vergelyk word, moet moontlike verskille in beroepservaring ook in aanmerking geneem word.

(9) Daar bestaan ten slotte min twyfel dat die vroue aangespoor kan word om groter getalle te gaan werk en dat die traagheid in die ontwikkeling van deeltydse werkgeleenthede hulle en die gemeenskap van aansienlike voordele beroof.

5.2 AANBEVELINGS

1 Die gehalte van die reserweaanbod van gegradsueerde deeltydse werkers, soos deur die bevindings aangetoon, maak hulle geskik vir werk in beroepe waarvoor hulle toegerus is en mannekragbeplanning behoort die vindingsryke be-

nutting van hulle talente op deeltydse basis te bevorder ten einde bestaande tekorte aan professionele, semi-professionele en tegniese vrouewerkers die hoof te bied.

Noukeurige aandag behoort aan die besondere behoeftes van gegradeerde huisvroue as 'n reserwe-hoëvlakarbeidsmag en aan hul absorbering in die arbeidsmark gegee te word, eerder as om hulle te ignoreer. Die volskaalse uitbreiding van deeltydse werkreeëlings blyk 'n ernstige behoeftes in die bereiking van hierdie doel te wees en dit word dringend aanbeveel.

2 Min bewys van 'n ernstige agteruitgang in vakkundigheid as gevolg van onbruik is by die gegradeerde gevind.

Waar tekens van veroudering in kennis te bespeur is, moet hierdie verskynsel egter uitgeken en behandel word en moet stappe gedoen word om die verkwisting van hierdie vermoëns te verhoed.

Deeltydse werk word gesien as 'n belangrike skakel in beroepskontinuïteit en die behoud van vaardighede in die tussentydperk waarin voltydse beroepsbeoefening deur huislike verantwoordelikhede uitgeskakel word.

3 Die bevindings duis op sekere aspekte wat nie in hierdie studie behandel is nie. Meer navorsing moet onderneem word om die uiters belangrike rede dat, uit die resultate van vroeëre navorsing, dit geblyk het dat die probleme om geskikte deeltydse werk te reël, die moeilikste was om op te los.

Daar word dus aanbeveel dat 'n omvattende studie oor die maksimale benutting wat deur deeltydse beroepsbeoefening van die werklike en potensiële vermoëns van hoëvlakvrouekrag gemaak kan word, geloods moet word. As eerste stap sou dit blykbaar wenslik wees om 'n ondersoek met 'n gekeurde steekproef werkgewers te onderneem, met die doel om die ondervinding van sakeondernemings wat nuwe praktyke ten opsigte van die benutting van die beskikbare deeltydse aanbod ontwikkel het, te beraam; om die samewerking van die werkgewers te verkry om hulle werwingsmetodes te hersien en sodoende vas te stel watter gebruik van die reserwe van ongebruikte vakkundigheid onder gegradeerde huisvroue wat vir deeltydse beroepsbeoefening beskikbaar is, gemaak kan word.

BIBLIOGRAFIE

- 1 ANONYMOUS. An International survey of part-time employment. International Labour Review 88 (4, 5), 1963: 380-407, 490-517.
- 2 ARREGGER, Constance E. ed. Graduate women at work. London, Oriel Press, 1966.
- 3 CRAIG, Christine. The Employment of Cambridge Graduates. London, Cambridge University Press, 1963.
- 4 DE LA MARE, Gwynneth and SHIMMIN, Sylvia. Preferred patterns of duty in a flexible Shift-Working situation. Occupational Psychology 38, 1964: 203-214.
- 5 GINSBERG, E. et al. Life styles of educated women. New York, Columbia University Press, 1966.
- 6 Gt. Britain. Ministry of Labour and National Service. The problem of absenteeism. London, 1942.
- 7 HUBBACK, Judith. Wives who went to college. London, Heinemann, 1957.
- 8 KLEIN, Viola. Britain's married women workers. London, Routledge and Kegan Paul, 1965.
- 9 KLEIN, Viola. Women workers. Paris, Organisation for Economic Co-operation and Development, 1965.
- 10 MEAD, Margaret and KAPLAN, Frances B. eds. American women; the report of the President's commission on the status of women and other publications of the commission. New York, Scribner, 1965.
- 11 MYRDAL, Alva and KLEIN, Viola. Women's two roles : home and work. London, Routledge and Kegan Paul, 1962.
- 12 NEDERLAND. Ministerie van Sociale Zaken en Volksgezondheid. Directie voor de Arbeidsvoorziening. Verkenning van de problematiek rond de arbeid in gebroken werktijden voor vrouwen. Den Haag, g.d.
- 13 POLITICAL AND ECONOMIC PLANNING. Graduate Employment: a sample survey. London, Allen and Unwin, 1956.
- 14 ROSSI, Alice S. Women in Science : why so few? Science 148, 1965: 1196-1201.
- 15 RUDD, E. and HATCH, S. Graduate study and after. London, Weidenfeld and Nicolson, 1968.
- 16 SUID-AFRIKA (Republiek) Departement van Arbeid. Mannekragopname No. 8, 1969. Pretoria, g.d.
- 17 U.S. President's commission on the status of women. American women; the report of the President's commission on the status of women and other publications of the commission. New York, Scribner, 1965.
- 18 U.S. National Manpower Council. Work in the lives of married women. New York, Columbia University Press, 1958.
- 19 WESSELS, Dina M. Deeltydse werk vir getroude vroue : Vraag- en aanbodsituasie in Pretoria. Pretoria, Raad vir Geesteswetenskaplike Navorsing. Instituut vir Mannekragnavorsing, 1971. (Raad vir Geesteswetenskaplike Navorsing (Suid-Afrika) Instituut vir Mannekragnavorsing. MM 22.)
- 20 WILLIAMS, C. Graduation and Employment: a survey of the graduates of the University of Queensland 1961, and their employment. Brisbane, University of Queensland Press, 1965.
- 21 ZWEIG, F. Women's Life and Labour. London, Gollancz, 1952.

RAAD VIR GEESTESWETENSKAPLIKE NAVORSING

Telefoon 28831 Bylyn 85

Privaatsak 41,

Instituut : Mannekragnavorsing

PRETORIA.

Navrae : Dr. Dina Wessels Verw. N/2/2/7

30 Junie 1970.

DIE ARBEIDSAANBOD VAN GEGRADUEERDE OF GELYKWAARDIG-GEKWALIFISEERDE BLANKE HUISVROUË
IN DIE PRETORIA-WITWATERSRAND-VEREENIGINGGEBIED

Geagte Dame,

In toenemende mate word die aandag gerig op mannekragbeplanning en op die noodsaaklikheid van die doeltreffendste benutting van bestaande arbeidsbronne. Tegelyk het daar 'n nuwe begaandheid oor mannekragontwikkeling hom begin voordoen, naamlik 'n belangstelling in die voller benutting van vrouearbeid.

Dit is die taak van die Instituut vir Mannekragnavorsing om vraagstukke op die gebied van mannekragbenutting te ondersoek, die resultate waarvan vir ekonomiese beplanning van betekenis is.

Die Instituut het pas 'n verkenningstudie van die vraag na en die aanbod van getroude deeltydse vrouewerkers in Pretoria onderneem. Dit het geleei tot die groter ondersoek na die beroepsarbeid van hoog opgeleide huisvroue in die Pretoria-Witwatersrand-Vereeniginggebied.

Hoewel daar bepaalde 'n sekere - en nie-onbeduidende - potensiaal onder getroude ge-gradueerde in hierdie gebiede bestaan, is dit tog waarskynlik dat die reële reserwe nie so groot is as wat algemeen veronderstel word nie. Afgesien van die sprekende feit dat 'n aansienlike deel van hierdie hoëvlakvrouekrag nie vir die arbeidsmark geaktiveer kan word as gevolg van gesinsvorming nie, is die totale hoëvlakreserwe verder uitgedun deurdat baie van hulle alreeds na die arbeidsmark teruggekeer het.

U naam en besonderhede oor u opleiding verskyn in die Nasionale Register van Natuur- en Geesteswetenskaplikes en die doelwit met die Register is juis om 'n volle beeld van die hoëvlakmannekrag van die land te gee. Ons vra u hartlike samewerking met die voltooiing en spoedige terugstelling van bygaande vraelys. Ten spyte van die lywige voorkoms van die vraelys neem dit slegs 'n kwartier om dit in te vul. Die vroe is so opgestel dat antwoorde hoofsaaklik net kruisies verlang en dat net sekere vroe op u betrekking het.

Vir u gerief word 'n geadresseerde koevert ingesluit. Alle inligting sal as streng vertroulik beskou word.

Baie dankie vir u samewerking.

Die uwe,

P R E S I D E N T

1
1

--	--	--	--	--	--	--	--	--	--

2 - 10

11

Instruksies:

Personne wat reeds werk, beantwoord al die A -vrae.

Personne wat nie werk nie, beantwoord al die B -vrae.

Almal beantwoord die AB -vrae, behalwe indien u vraag

1 B 8 merk.

1. Merk met 'n kruisie in die toepaslike oop blokkie die stelling(s) wat op u van toepassing is.

L.W. Deeltyds is nie sinoniem met tydelik nie; dit is 'n deel van 'n volle werk=dag, werkweek, maand of jaar. Deeltydse werk beslaan nie meer as 30 uur per week nie.

Onderwys word as voltydse werk beskou, tensy die onderwyseres nie die hele jaar werk nie, of net sekere dae per week, of net sekere periodes per dag klasgee.

Werk wat tuis gedoen word teen vergoeding, bv. private tikwerk, naaldwerk, ens. word as deeltyds beskou, tensy dit gemiddeld meer as 30 uur per week duur.

1. A Ek werk tans deeltyds.....
Ek werk tans voltyds.
Ek werk voltyds, maar wil liever deeltyds werk.

1
2
3

12

Indien u 3 gemerk het, waarom sê u so?

.....
.....

--	--	--

13 - 15

1. **B** Ek werk nie, maar wil nou graag deeltjds werk [] 4
 Ek werk nie, maar wil nou graag voltyds werk [] 5
 Ek werk nie, maar sal waarskynlik binne die volgende vyf jaar bereid en in staat wees om deeltjds te werk [] 6
 Ek werk nie, maar sal waarskynlik binne die volgende vyf jaar bereid en in staat wees om voltyds te werk [] 7
 Ek werk nie en stel glad nie belang om binne afsienbare tyd te werk nie. [] 8

(L.W. Indien u **B** hierbo gemerk het, is die res van die vraelys nie meer van toepassing nie en word dit net teruggestuur sonder om dit verder in te vul.)

2. **AB** Waarom werk u, of waarom wil u werk, nou of later? Merk met 'n kruisie in die oop blokkie die één of twee (hoogstens) stellings wat vir u die belangrikste oorweginge is.

Lees eers al die stellings deur.

Belangstelling in die beroep; intellektuele stimulus; dit gee ruimere blik; behoeft om nuttige en kreatiewe werk te doen; behoeft om te presteer.

	1
--	---

Benutting van intellektuele vermoëns en op-leiding tot voordeel van gemeenskap, o.a. onder die besef van arbeidstekorte/geleentheid om bydrae te maak.

	2
--	---

16

Ontsnapping uit die minder gewaardeerde rol van huisvrou, m.a.w. dit bring persoonlike status; (sosiale erkenning).

	3
--	---

17

Finansiële onafhanklikheid; m.a.w. wil oor eie geld beskik.

	4
--	---

17

Verveeldheid, ledigheid, behoeft aan sosiale omgang wat werksituasie bied.

	5
--	---

Aanvulling van gesinsinkomste, m.a.w. hoër lewenstandaard. Dit sluit in beter voeding, kleding en geleerdheid van kinders; die koop van huishoudelike geriewe, erf, huis, motor; of om ander bykomende luukse te koop; 'n jaarlukse vakansie, ens.

	6
--	---

Finansieel absoluut nodig ten behoeve van eerste lewensbehoeftes, m.a.w. vernaamste broodwinner, man is student, invalide, ver-vreem, oorlede.

	7
--	---

Ander redes.

	8
--	---

2. A.1 Waarom werk u deeltyds en nie voltyds nie? Merk die antwoorde (hoogstens drie) wat op u van toepassing is.

Ek moet werk maar wil smiddags by my kinders wees. 1

Ek wil graag werk maar wil smiddags by my kinders wees. 2

Ek kan net deeltydse werk saam met my huishouding baasraak. 3

Ek werk vir die persoonlike bevrediging wat dit bring maar wil ook vrye tyd hê. 4 18

Ek werk deeltydс hoofsaaklik om my kennis en vaardigheid in my beroep te behou. 5 19

Ek hou daarvan om te werk en dit maak nie vir my saak of ek my opleiding benut nie, of daar sekuriteit by die werk is nie, en of daar bevorderingsgeleentheid is nie. 6 20

Voltydse werk met 'n hoër salaris sal vir my nie voordeilig wees nie vanweë die belastingverpligte. 7

Ek wil nie die verantwoordelikhede wat voltydse werk meebring, dra nie. 8

Om ander redes. 9

2. A.2 Waarom werk u voltyds en nie deeltydс nie? Merk die antwoorde (hoogstens drie) wat op u van toepassing is.

Ek is die vernaamste broodwinner van die gesin. 1

Die geld is by my 'n vername oorweging en die vergoeding vir deeltydse werk is te laag. 2

Deeltydse werk bied selde sekuriteit of bevorderingsgeleentheid en dra die risiko van ontslag. 3 21

My gesin is voltooi en my kinders is selfstandig/ek het geen kinders nie. 4 22

My kinders is goed versorg by die huis/creche/kleuterskool/skool/naskoolsentrum, ens. 5 23

Deeltydse werk is selde interessant of selde bied dit die geleentheid om jou opleiding te benut. 6

Ek kan hoegenaamd nie deeltydse werk vind nie. 7

Ek verkies om voltyds te werk om ander redes. 8

2. [B.1] Waarom het u nog nie begin werk nie (deeltyds of voltyds)?

Merk die antwoorde (hoogstens twee) wat op u van toepassing is.

Ek het nog nie navraag oor poste gedoen nie.

	0
--	---

Ek weet nie waar om navraag te doen nie.

	1
--	---

Ek kan net voltydse werk vind en stel nie belang nie.

	2
--	---

24

Probleme in verband met huishoudelike hulp moet eers opgelos word.

	3
--	---

Probleme i.v.m. gesikte kinderversorgings= dienste moet eers opgelos word.

	4
--	---

25

Kan net werk vind buite maklike bereik van my huishouding.

	5
--	---

Moet eers weer my kennis van, en vaardigheid in my beroep opknap.

	6
--	---

Kan werk vind maar nie in my beroepsrigting nie.

	7
--	---

Werkgewers is uitgesproke teësinnig om getroude vroue in diens te neem.

	8
--	---

Om ander redes.

	9
--	---

26

2. [B.2] Indien u vraag 1B [6] of vraag 1B [7] gemerk het, verstrek hieronder die twee vernaamste redes waarom u eers oor yyf jaar waarskynlik bereid en in staat sal wees om te gaan werk.

.....
.....
.....
.....

27

3. **AB** Dui in die oop blokkies aan hoeveel kinders u in ooreenstemmende ouderdomsgroepe het. As u geen kinders het nie, merk u met 'n kruisie teenoor n.v.t..

N.v.t.	Jonger as 3j.	3-5 j.	6-12 j.	13-18 j.	Ouer as 18 j.

28

29

30

31

32

33

--	--	--	--	--

28 - 33

4. **A.1** Hoe werk u tans? Merk net één.

L.W. Voltyds is meer as 30 uur per week.

Voltyds in my eie tyd by werkplek	Voltyds by werkplek (gewone werkure)	Voltyds tuis	Voltyds by werkplek en tuis	Soggens by werkplek (ge= wone werkure)

0

1

2

3

4

Deeltyds tuis	Deeltyds in my eie tyd by werkplek	Deeltyds net sekere dae van die week	Aflos (locum) sporadies	Ander

5

6

7

8

9

34

4. **A.2** Indien u voltyds werk en liever deeltyds sou wou werk, dui hieronder aan hoe u sou verkieks om te werk. Merk net één.

Soggens by werkplek (ge= wone werkure)	Deeltyds tuis	Deeltyds in my eie tyd by werkplek	Deeltyds net sekere dae van die week	Aflos (locum) sporadies	Ander

4

5

6

7

8

9

--

35

4. **B** Hoe wil u graag werk? Merk net één.

L.W. Voltyds is meer as 30 uur per week.

Voltyds in my eie tyd by werkplek	Voltyds by werkplek (ge= wone werkure)	Voltyds tuis	Voltyds by werkplek en tuis	Soggens by werkplek (ge= wone werkure)	Deeltyds tuis

0

1

2

3

4

5

Deeltyds in my eie tyd by werkplek	Deeltyds net sekere dae per week	Aflos (locum) sporadies	Ander

6

7

8

9

5. **AB** Hoe lank wil u werk?

Weet nie	0-6 md.	7-11 md.	1-2 j.	3-5 j.	6-10 j.	langer as 10 j.

1

2

3

4

5

6

7

36

Waarom sê u so?

Merk die antwoorde (hoogstens twee) wat op u van toepassing is.

Weet nie - nie huis 'n spesifieke rede nie	0
Ek is verwagtend	1
Totdat ek verwagtend is	2
Totdat ons geldelike verpligtinge t.o.v. aankope nagekom is	3
Totdat die kinders klaar geleer het	4
Totdat my man se finansiële posisie verbeter	5
Totdat ek weer trou	6
Voltyds totdat ek 'n deeltydse pos kry	7
Deeltyd totdat my gesinsomstandighede so is dat ek voltyds kan werk	8
Totdat ek uittree ouderdom bereik	9

37

38

6. **A.1** Wat is die volle benaming van die pos wat u beklee?

.....
Stip kortlik aan die pligte (aard) van die werk, (bv. navorsing, klerklik, vertaalwerk, ens.)

39 - 40

6. **A.2** L.W. Indiensopleiding word beskou as ervaring.

Het u in dié beroep hierbo genoem

Net opleiding	1
Net ervaring	2
Opleiding en ervaring	3
Geen van beide	4

41

6. **A.3** In watter mate benut u u opleiding by die werk?

Ten volle	1
Deels	2
Glad nie	3

42

6. **B.1** Watter soort werk soek u, of sou u graag later wil doen?

L.W. Indien u meer as één beroep noem, gee in rangorde van u voorkeur. Gee 'n werklike aanduiding van die aard van die werk - "enigets" sal as onbeantwoord beskou word.

39 40

6. **B.2** L.W. Indiensopleiding word as ervaring beskou. Het u in die beroep wat u by voorkeur eerste genoem het

Net opleiding	1
Net ervaring	2
Opleiding en ervaring	3
Geen van beide	4

41

6. **B.3** Sal u by die beroep waaraan u hierbo voorkeur gegee het, u opleiding benut?

Ten volle		1
Deels		2
Glad nie		3

42

7. **AB** Indien u 'n ander kwalifikasie as 'n universiteitsgraad, of die bepaalde erkende opleiding (diploma) vir u beroep, besit, watter addisionele kwalifikasie(s) het u? (bv. handelsdiploma, programmeringsdiploma, haarkapsterdiploma).

.....
.....

43

8. **AB** Hoe lank is u getroud?

..... j. md.

44	45	46	47
----	----	----	----

9. **AB** Het u 'n beroep beoefen?

Voor u huwelik?

Ja		1
Nee		2

48

Na u huwelik?

Ja		1
Nee		2

49

10. **AB.1** Hoe lank het u voor u huwelik gewerk?

Nooit	0-6md.	7-11md.	1-2j.	3-4j.	5-6j.	7-10j.	langer as 10j.	Weet nie
0	1	2	3	4	5	6	7	8

50

Hoeveel werkgewers het u in hierdie tydperk gehad?

51

L.W. Verwisseling van skole of hospitale, soos van enige ander werkplek word ook aangedui.

10. **AB.2** Hoe lank het u altesaam na u huwelik gewerk?

Nooit	0-6md.	7-11md.	1-2j.	3-4j.	5-6j.	7-10j.	11-15j.	langer as 15j.	Weet nie
0	1	2	3	4	5	6	7	8	9

52

Hoeveel werkgewers het u in hierdie tydperk gehad?

53

11. AB.1 Indien u te enigertyd opgehou het om te werk, om watter rede(s) het u opgehou? Merk met 'n kruisie (hoogstens twee).

Nooit ge=werk nie	Nooit opge=hou nie	Huwelik	Koms van kind(ers)	Siekte (self of gesin)	Kontrak beëindig
0	1	2	3	4	5

54
 55

Man verplaas	Pos gevul deur ongetrouwe	Ander
6	7	8

11. AB.2 Merk die één stelling wat op u van toepassing is.

Ondanks die onderbreking in my beroepsbeoefening het ek tred gehou met die ontwikkeling op my beroeps=gebied/studierigting	☐	1
My kennis het a.g.v. die onderbreking in my beroepsbeoefening verroes geraak.	☐	2
Ek moes weer opgelei word/ek sal weer opgelei moet word a.g.v. die onderbreking in my beroepsbeoefening.	☐	3
Nie van toepassing nie	☐	4

56

12. AB Bestaan daar na u mening 'n behoeftte aan skakeldienste tussen werkgewers wat 'n tekort aan opgeleide personeel ervaar en huisvroue met die nodige opleiding wat bereid en in staat is om te werk?

Ja	☐	1
Nee	☐	2
Weet nie	☐	3

57

12. A Hoe het u die huidige werk gekry?

Lees die stellings deur en merk die toepaslike één.

Deur bemiddeling van Professionele Vereniging/of Raad/Staatsdepartement	☐	1
Dit is my aangebied deur my werkewer	☐	2
Deur bemiddeling van vriende/ander persoonlike kontakte	☐	3
Deur bemiddeling van werkverskaffingsburo/-agentskap	☐	4
Ek het direk by werkewer aansoek gedoen sonder advertensie	☐	5
Ek het geadverteer/aansoek gedoen in antwoord op advertensie	☐	6
Op 'n ander manier	☐	7

58

12. B Hoe gaan u probeer om werk te vind?

Lees die stellings deur en merk die toepaslike één.

Deur bemiddeling van Professionele Vereniging/ of Raad/Staatsdepartement	1
Ek sal 'n betrekking aanvaar as dit aangebied word	2
Deur bemiddeling van vriende/ander persoonlike kontakte	3
Deur bemiddeling van werkverskaffingsburo/ agentskap	4
Ek sal direk by werkgever aansoek doen sonder advertensie	5
Ek sal adverteer/aansoek doen in antwoord op advertensie	6
Op 'n ander manier	7

58

13. A Watter maandelikse salaris verdien u met u huidige beroep?
(Meld salaris voor aftrekking).

R per maand
(R per jaar)

59 60

13. B Vir watter maandelikse salaris sal u bereid wees om te
gaan werk?

R per maand
(R per jaar)

61 62

14. AB Wat is u man se beroep?

L.W. Weduwees en geskeides dui hier aan wat op hulle van
toepassing is (bv. oorlede, vervreem,.....).

15. AB.1 L.W. Nie van toepassing op weduwees en geskeides nie.

Wat is u man se totale maandelikse inkomste voor aftrekkins?

R per maand
(R per jaar)

63 64

15 AB.2 L.W. Net van toepassing op weduwees en geskeides of
vervreemdes.

Wat is u totale maandelikse inkomste voor aftrekkins?

R per maand
(R per jaar)

63 64

16. AB Wat kan in die werk gestel word deur werkgewers, die
owerhede en die maatskappy om dit vir die huisvrou met
gesinspligte makliker (of moontlik) te maak, om na die
beroep terug te keer?

Lees die stellings deur en merk dié wat na u oordeel die
belangrikste is (hoogstens drie).

Groot skaalse voorsiening van deeltydse werkgeleentheid vir huisvroue	☐ 1	
Meer en beter voorsiening van kindersorgfasiliteite vir voorskoolse kinders (soos crèches en kleuterskole)	☐ 2	
Meer en beter voorsiening van naskoolstudiesentrums en van skoolvakansiesentrums	☐ 3	65
Meer elastiese verlofvoorsiening met die oog op man se verlof, skoolvakansies en siekte huis	☐ 4	66
Instelling van georganiseerde dienste t.o.v. <u>plaasvervangers</u> wat in gereedheid staan om af te los	☐ 5	
Bring salarisse vir deeltydse werk in verhouding met werkprestasie	☐ 6	67
Instelling van pensioen- en ander byvoordele vir getroude werksters (voltyds en deeltyds)	☐ 7	
Uitbreiding van stelsel waarin projekte of werkopdragte as stukwerk huis kan word	☐ 8	
Voorsiening vir die heropleiding van huisvroue wat dit na 'n lang afwesigheid van die beroep nodig het.	☐ 9	
Ander (spesifiseer)		
.....		
.....		68
,		
		69
		70

ANDER RGN-PUBLIKASIES

GESKIEDENIS

G-1/Van Dyk, J.H./Stamregister van die Elooffs in Suid-Afrika/1972/R2,50

INLIGTING

Humanitas, Tydskrif vir Navorsing in die Geesteswetenskappe/Verskyn minstens twee keer per jaar/R1,50

Nuusbrief/Maandelikse publikasie behalwe in Desember, met die jongste inligting oor navorsing deur die RGN/Gratis

Jaarverslag/Verskyn jaarliks/R0,65

IN-1/Fourie, E.C./Register van huidige navorsing in die geesteswetenskappe in Suid-Afrika/1968/1969/R2,75

IN-2/Geggus, C./Toekennings beskikbaar vir voorgraadse studie aan Suid-Afrikaanse universiteite I (UOVS, UPE, PU vir CHO, UP, RAU, US, UNISA en ALGEMEEN)/1969/R1,10

IN-4/Waardebepaling van Suid-Afrikaanse en buitelandse opvoedkundige kwalifikasies/1972/R0,65

IN-6/Sauer, G. en Geggus, C./Gids van navorsingsorganisasies in die geesteswetenskappe in Suid-Afrika/1970/R1,15

IN-8/Stimie, C.M./Algemene inligting/1971/Gratis

IN-10/Fourie, E.C./Register van Navorsing in die geesteswetenskappe in Suid-Afrika 1969/ 1970/R3,25

IN-12/Geggus, C. en Stimie, C.M./Opleiding na standerd tien uitgesonderd universiteitsopleiding/1971/R0,90

IN-13/Stimie, C.M./Education in the RSA/1970/R0,50 (slegs Engels)

IN-14/Geggus, C./Toekennings beskikbaar vir nagraadse studie in die RSA en in die buiteland/1971/R2,15

KOMMUNIKASIE

KOMM-1/Erasmus, P.F./Die radio as massakommunikasiemedium met spesiale verwysing na die situasie in Suid-Afrika/1970/R1,35

KOMM-2/Erasmus, P.F./Beeldradio as massakommunikasiemedium met spesiale verwysing na die moontlike instelling van sodanige diens in Suid-Afrika/1971/R0,40

MANNEKRAG

MM-1/Terblanche, S.S./Die vraag na en aanbod van stads- en streeksbeplanners/1969/R0,35

MM-2/Terblanche, S.S./Die vraag na en aanbod van medici/1969/R0,30

MM-3/Terblanche, S.S./Die beroepsomstandighede van 'n groep pasgegradueerde /

1969/R0,50

MM-4/Redelinghuys, H.J./n Verkenningstudie van die Bantoe-ondernemer in die Tswanatusiland/1970/R0,90

MM-12/Ebersohn, D./Die nasionale register van natuur- en geesteswetenskaplikes soos op 30 September 1967/1970/Gratis

MM-13/Terblanche, S.S. en Van der Westhuizen, A.I./Die vraag na en aanbod van Kleurlingmannekrag, 1973/1970/R0,36

MM-14/Wolmarans, C.P./Die plek en funksie van navorsing op die gebied van Publieke Administrasie in die Instituut vir Mannakragnavorsing/1970/Gratis

MM-15/Meij, L.R./Die bestudering van die menslike faktore wat 'n rol speel in die ekonomiese ontwikkeling van die Bantoeilande/1970/R1,85

MM-16/Terblanche, S.S./Die verband tussen inkomsteverskille, beroep en onderwyspeil van ekonomies bedrywige Blanke in 1960/1971/R1,00

MM-17/Terblanche, S.S./Die vraag na en aanbod van ingenieurs, 1973 en 1980/1971/R1,50

MM-18/Boshoff, F./Die rol van lone in die volkshuishouding/1971/R3,35

MM-22/Wessels, D.M./Deeltydse werk vir getroude vroue/1971/R1,50

MM-25/Terblanche, S.S. en Van der Westhuizen, A.I./Die vraag na en aanbod van Blanke mannekrag, 1973/1971/R1,35

MM-27/Boshoff, F./Die loonstruktur van hooggekwalifiseerde Blanke werknemers soos op 1 Maart 1971/1971/R1,00

MM-29/Boshof, F./Werkgeleenthede in die Noord-Sothogrensgebiede/1972/R0,70

MM-30/Hartman, P./Werkgeleenthede in die grensgebiede naby die Tswanatusiland/1972/R0,70

MT-1/Verhoef, W. en Roos, W.L./Die doel en eksperimentele opset van Projek Talentopname/1970/R0,65

MT-2/Roos, W.L./Die 1965-Talentopnametoetsprogram/1970/R0,70

MT-3/Roos, W.L./Die intellektueel-superieure leerling: 'n Agtergrondbeskrywing op standerd ses-vlak/1970/R0,50

MT-4/Strydom, A.E./Sportdeelname, skoolprestasie en aanpassing van standerd ses-seuns/1970/R0,55

MT-5/Smith, F.B./Die enigste kind in die gesin: 'n Vergelykende studie/1970/R0,50

MT-6/Strijdom, H.G./Sosiale status en die verband daarvan met vrytydsaktiwiteite, houdings en aspirasies van Afrikaanssprekende standerd ses-seuns/1971/R0,60

MT-7/Smith, F.B./Die epileptiese leerling in standerd ses wat nie spesiale onderrig ontvang nie/1971/R0,60

MT-8/Smith, F.B./Die ondergemiddelde leerling: 'n Agtergrondbeskrywing op standerd ses-vlak/1971/R0-55

NAVORSINGSONTWIKKELING

Navorsingsbulletin/Verskyn tien keer per jaar/Gratis

NORD-1/Fourie, E.C./Aanvulling tot die 1969-register van navorsing in die geesteswetenskappe in Suid-Afrika/1971/R1,90

OPVOEDKUNDE

O-1/Verslag van die komitee vir gedifferensieerde onderwys en voorligting insake 'n nasionale onderwyssstelsel op primêre en sekondêre skoolvlak met verwysing na skoolvoorligting as 'n geïntegreerde diens van die onderwyssstelsel vir die Republiek van Suid-Afrika en vir Suidwes-Afrika Deel I/1970/R2,05

O-3/Visser, P.S./'n Studie van die voorligtingstelsels van die onderwysdepartemente in die Republiek van Suid-Afrika en in Suidwes-Afrika/1970/R0,55

O-4/Spies, P.G. van Z./'n Studie van voorligtingstelsels in die Republiek van Suid-Afrika, Suidwes-Afrika en in enkele oorsese lande met verwysing na doelstellings en terminologie/1970/R0,40

O-5/Haasbroek, J.B./Die opleiding van voorligters in die Republiek van Suid-Afrika en in enkele oorsese lande/1970/R0,45

O-6/Oosthuizen, J.H.C./Die voertaal (medium van onderrig) in 'n stelsel van gedifferensieerde onderwys/1970/R0,40

O-8/hatting, D.L./Die onderrig van Aardrykskunde aan Suid-Afrikaanse sekondêre skole: 'n Verkorte weergawe van 'n opname in die jaar 1966/1971/R0,65

O-11/Liebenberg, C.R./Die onderrig van Geskiedenis aan Suid-Afrikaanse sekondêre skole: 'n Verkorte weergawe van 'n opname in die jaar 1966/1971/R0,80

O-11/Liebenberg, C.R./Die onderrig van Geskiedenis aan Suid-Afrikaanse sekondêre skole: 'n Volledige weergawe van 'n opname in die jaar 1966/1971

PSIGOMETRIKA

Katalogus (Toetse vir Blankes)/1972/Gratis

Katalogus (Toetse vir Nie-Blanke volksgroepe)/1970/Gratis

P-1/Madge, E.M. en Van der Westhuizen, J.G./Die nuwe Suid-Afrikaanse individuele skaal as kliniese hulpmiddel/1971/R0,85

P-4/Madge, E.M./Angs by psigopatiese en nie-psigopatiese gevangenes/1971/R0,60

SOSIOLOGIE

S-1/Van der Merwe, C.F./Die Afrikaanse landelike en stedelike gesin: 'n Vergelykende ondersoek/1969/R0,90

S-2/Kellerman, A.P.R., Botha, A.J.J. en De Vos, H. van N. /Die arbeidspatroon van Kleurlinge in Oos- en Noord-Kaapland: Statistiese gegewens/1969/R1,40

S-3/Kellerman, A.P.R./Ondersoek na die leefbaarheid van sekere plattelandse kerns in die opvanggebied van die Hendrik Verwoerddam/1969/R1,30

S-4/Grové, D./Werkskuheid onder die Kleurlinge/1969/R0,90

S-5/Kellerman, A.P.R. en Van der Westhuizen, N.J./Die arbeidspatroon van Kleurlinge in Transvaal: Statistiese gegewens/1970/R2,80

S-6/Van der Walt, Tj./Kleurlingvroue met Bantoe mans/1970/R2,40

S-7/Strijdom, H.G. en Van Tonder, J./n Handleiding by die bepaling van die onderhoudskoste van 'n gesin/1970/R0,55

S-8/Kellerman, A.P.R./Kontak van Kleurlinge met Bantoes in die Kaapse Skiereiland met besondere verwysing na die werksituasie/1971/R1,20

S-9/Mostert, W.P./Ondersoek na die gesinsbouproses by Afrikaanssprekende egpare Fase I: Fertiliteitsbegeertes en gesinsbeplanning by pasgetroudes / 1970/R1,20

S-10/Strijdom, H.G./Blanke manlike dories in Transvaal/1971/R1,45

S-11/Trytsman, D.F. and Bester, C.W./Health education: A bibliography/1970/R2,40/(slegs Engels)

S-14/Mostert, W.P./Die gesinsbouproses by Kleurlinge in die metropolitaanse gebied van Kaapstad/1971/R1,75

S-15/Mostert, W.P. en Engelbrecht, J./Die gesinsbouproses by Bantoes in die metropolitaanse gebied van Kaapstad/1972/R2,10

S-16/Mostert, W.P./Die gesinsbouproses by Bantoes in die metropolitaanse gebied van Durban/1972/R2,10

S-19/Rip, C.M./Coloured early school leavers in the Western Cape: A sociological study/1971/R1,95 (Slegs Engels)

STATISTIEK

WS-1/Kies, J.D./Verantwoorde Onderwysstatistiek/1971/R3,70

WS-3/Van Rensburg, F.A.J./Gradueringstendense aan Suid-Afrikaanse universiteite (Nie-Blanke)s)/1972/R1,75

WS-4/Uys, C.J./Gradueringstendense aan Suid-Afrikaanse universiteite (Blanke)s) /1972/R2,40

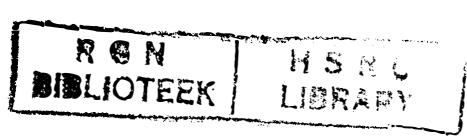
TAAL, LETTERE EN KUNS

Nienaber, P.J./Nasionale Dokumentasiesentrum vir Taal en lettere/1971/Gratis

Nienaber, P.J./Nasionale Dokumentasiesentrum vir Musiek/1971/Gratis

Raper, P.E./Suid-Afrikaanse Naamkundesentrum/1972/Gratis

4837
4601 46019

RAY D. VAN GELDER, PH.D.
SCHOOL OF EDUCATING

2-17-1972

HUMAN SCIENCE RESEARCH
COUNCIL

ISBN O 86965 055 6
(English Edition ISBN O 86965 056 4)